

EXERCIȚIILE FRATERNITĂȚII COMUNIONE E LIBERAZIONE

CU OCHII AȚINȚIȚI LA ISUS, ORIGINE ȘI DESĂVÂRȘIRE A CREDINȚEI

RIMINI, 14-16 APRILIE 2023

CU OCHII AȚINTIȚI LA ISUS, ORIGINE ȘI DESĂVÂRȘIRE A CREDINȚEI

EXERCIȚIILE FRATERNITĂȚII
COMUNIONE E LIBERAZIONE

RIMINI 2023

Copertă: Beato Angelico, *Prezentarea lui Isus la Templu*, frescă, detaliu, 1442, Florența, Muzeul San Marco, © Raffaello Bencini/Archivi Alinari, Florența

„Cu ocazia Exercițiilor Fraternității Comunione e Liberazione cu tema «Cu ochii ațintiți la Isus, origine și desăvârșire a credinței», Sfântul Părinte Francisc vă adresează un salut cordial și vă urează ca aceste zile de meditație să trezească în voi dorința de a privi cu încredere spre viitor; conștienți de faptul că Cristos cel înviat a schimbat traiectoria istoriei, deschizând un orizont de speranță față de propriul sine, față de realitate, față de misterul vieții. Alături de aceste urări, Sfinția Sa vă asigură că vă pomenește în rugăciunile sale și, cu bucurie, vă trimite apostolica sa binecuvântare, ca semn al urărilor sale de bine.»

Cardinal Pietro Parolin, Secretar de Stat al Sfinției Sale,
13 aprilie 2023

Vineri seara, 14 aprilie

Sergej Rachmaninov

Vespere, op. 37, Aleksandr V. Svešnikov – Corul Academiei de Stat al URSS

“Spirto Gentil” n. 17, (Ricordi-BMG) Universal

■ SALUTUL INTRODUCŢIV

Davide Prospero

Să invocăm Spiritul Sfânt ca să ne dea simplitatea inimii copiilor, care sunt plini de curiozitate și de dorință, care nu se tem de nimic și nu ridică nicio obiecție sau îndoială în fața noutății pe care o întâlnesc și ca să ne îngăduie disponibilitatea de a primi roadele acțiunii Sale, astfel încât prin aceasta să putem fi regenerați pe drumul acestor zile.

Discendi Santo Spirito

Înainte de toate voi da citire telegramei primite de la Sfântul Părinte:

„Cu ocazia Exercițiilor Fraternității Comunione e Liberazione cu tema «Cu ochii ațintiți la Isus, origine și desăvârșire a credinței», Sfântul Părinte Francisc vă adresează un salut cordial și vă urează ca aceste zile de meditație să trezească în voi dorința de a privi cu încredere spre viitor, conștienți de faptul că Cristos cel înviat a schimbat traiectoria istoriei, deschizând un orizont de speranță față de propriul sine, față de realitate, față de misterul vieții. Alături de aceste urări, Sfinția Sa vă asigură că vă pomenește în rugăciunile sale și, cu bucurie, vă trimite apostolica sa binecuvântare, ca semn al urărilor sale de bine. Cardinal Pietro Parolin, Secretar de Stat al Sfinției Sale”.

În aceste zile vor urmări Exercițiile Spirituale împreună cu noi, care suntem aici, la Rimini, și prietenii conectați din Italia și din alte peste 30 de țări. În următoarele săptămâni vor trăi Exercițiile ale 69 de națiuni.

A trecut un an de la ultimele Exerciții ale Fraternității ținute de părintele Mauro-Giuseppe Lepori (Abate General al Cistercienilor), și sunt chiar foarte bucuroși că și anul acesta el este cel care ne însoțește în meditațiile din aceste zile. Îi mulțumesc din suflet în numele întregii Fraterni-

tăți pentru prețioasa sa disponibilitate. Mi se pare că ne-a mers bine data trecută [aplauze].

De ce mai suntem încă aici? De ce am revenit?

A fost un an cu siguranță foarte intens, bogat în evenimente și provocări importante pentru viața noastră. Exercițiile de anul trecut au marcat un pas esențial al drumului nostru: eram încă adânciți în discuții și interpretări legate de situațiile pe care le traversam, când părintele Mauro, plin de forță, ne-a pus din nou în fața cuvintelor pe care Isus i le adresează Martei: „Marta, Marta, tu îți faci griji și te agiți pentru multe lucruri, dar de un singur lucru e nevoie”.¹ Cuvinte care au răsunat pentru noi ca o întrebare: unde reperăm, în experiența noastră cotidiană, acest singur lucru care contează?

Primul dat ce trebuie recunoscut este că de-a lungul drumului parcurs în aceste luni am fost însoțiți. Don Giussani însuși, cu discreția sa caracteristică pe care și-o aduc bine aminte cei care l-au cunoscut, ne-a însoțit în travaliul dramatic pe care l-am înfruntat. Nu o spun în mod fideistic, ci ținând cont de toate argumentele. Adică o spun gândindu-mă la cât de greu ar fi fost să navigăm prin furtuna ultimului an și jumătate dacă nu am fi fost însoțiți – datorită unei fericite și probabil neîntâmplătoare coincidențe –, însoțiți de amintirea neîncetată a lui don Gius pe care celebrările cu ocazia centenarului nașterii sale au făcut-o atât de vie între noi în tot acest timp. Celebrări care, printre altele, ne-au condus în piața Sfântul Petru, în 15 octombrie, așa cum ne amintim, convocați de Sfântul Părinte. Ce cotitură a fost pentru noi întâlnirea cu Papa! Pentru cei care au participat cu simplitate la eveniment, a fost într-adevăr un nou început. Mulți dintre noi am plecat de acolo lăsând în urmă orice dubiu și incertitudine, cu inima plină de promisiune și relansați într-o misiune fermecătoare: am ridicat din nou privirea, care se plecase puțin asupra chestiunilor noastre interne, am ridicat din nou ochii pentru a-i fixa iar în ochii Celui care, prin carisma lui don Gius, ne-a ales pentru lucruri mărețe. Petru, cu forța pe care Dumnezeu o inspiră miniștrilor săi pe Pământ, ne-a redresat și ne-a dat certitudinea: certitudinea că suntem doriți, iubiți, stimați. Ne-am adus aminte de cuvintele pe care și nouă, la fel ca profetului Ieremia, ni le-a adresat Dumnezeu: „Te-am iubit cu o iubire veșnică”, spune Domnul, „și nu te voi părăsi niciodată”.²

¹ Lc 10,41-42.

² Cfr. Ier 31,3.

Așadar, am lucrat trei luni pe cuvintele pe care ni le-a spus Papa în ziua aceea, găsind în ele câteva indicații esențiale cu privire la modalitatea cea mai bună de a trăi cu maturitate marea responsabilitate care ne este încredințată, care este aceea de a contribui, prin viața noastră și a comuniunii noastre, la fructificarea carismei pe care, prin mijlocirea lui don Giussani, Dumnezeu i-a încredințat-o Bisericii. Astfel am putut experimenta pe propria piele ce anume înseamnă lucrurile la care am meditat vara trecută, de la Întâlnirea internațională a responsabililor și pe care am lucrat mai apoi în comunitățile noastre până la audiența cu Papa: coesențialitatea dintre carismă și instituție. Sau, ca să folosesc cuvintele Sfântului Părinte, dintre „carismă și autoritate, care sunt complementare, ambele necesare”.³

Așa cum vă amintiți, vara trecută am reamintit, prin analogie, figurile lui Petru și Ioan, concluzionând Introducerea aceluia gest cu două întrebări. Într-o primă fază, ne întrebam de ce Domnul a dorit să existe această tensiune ireductibilă în comuniunea dintre carismă și instituție, o unitate în tensiune atât de mare încât nu există un singur punct prin care să treacă toată profeția, tot Harul, toată acțiunea Spiritului. Răspunsul la respectiva întrebare azi pare mai clar datorită experienței pe care am trăit-o înaintând împreună, asistați cu paternitate de autoritatea Bisericii. Cea de-a doua întrebare, dacă vă aduceți aminte, a rămas un pic în aer: dacă e adevărat că Ioan era cel mai carismatic, ne întrebam noi, atunci de ce să nu-l fi ales pe el căpetenie ultimă a Bisericii, ci pe Petru? De ce să nu fie ales discipolul „pe care Isus îl iubea” (sunt cuvintele Evangheliiei)?⁴ Azi, în lumina cuvintelor papei Francisc, cred că putem înțelege cel puțin un pic semnificația alegerii făcute de Isus. Cred că toți avem încă întipărită în memorie vocea lui don Giussani care răsună în piața sfântul Petru și face să vibreze inima cu unul dintre cele mai tari comentarii ale sale despre „da-ul lui Petru”.⁵ Acest „da” atât de sărac, simplu și în același timp măreț, fiindcă e în stare să învingă mai ales sentimentul de

³ Francisc, „Să ardă în inimile voastre această sfântă frământare profetică și misionară”, supl. la *Tracce*, n. 10/2022, p. 17.

⁴ Cfr. *Viața: un răspuns dat Altuia care mă cheamă*, Notițe din Sinteza lui Davide Prosperi de la Întâlnirea internațională a responsabililor din Comunione e Liberazione, La Thuile (AO), 30 august 2022, *clonline*.

⁵ Cfr. *Exercițiile Fraternității Comunione e Liberazione*, 1989, Rimini, transcriere a unuia dintre video-urile prezente în expoziția virtuală GIUSSANI100; acum în L. Giussani, *La verità nasce dalla carne* [Adevărul se naște din trup, n. tr.], îngrijit de Julián Carrón, Bur, Milano 2019, p. 135-136.

nevrednicie, de meschinărie care umple inima lui Simon. Ei bine, atunci când Papa a vorbit despre umilință ca fiind condiție indispensabilă pentru a răspunde în mod adecvat la chemarea vremurilor prezente, n-am putut să nu sesizez în această insistență a lui Francisc ecoul vocii lui don Gius care vorbește despre Petru, acest pescar bădăran, căruia Domnul, încredințându-i responsabilitatea imensă a Bisericii sale, nu-i adresează decât o singură întrebare: „Mă iubești tu?” „Mă iubești tu?”.

Lunile trecute am vizitat multe dintre comunitățile noastre în toate regiunile din Italia și chiar din străinătate: am putut observa că preocuparea Sfântului Părinte ne sugerează calea pentru a face să iasă la iveală acel „potențial” al carismei care, așa cum ne-a spus el, „e încă în mare parte de descoperit”.⁶ E un punct pe care-l recunosc foarte important, drept pentru care, permiteți-mi să-l aprofundez puțin.

Ce este umilința, această umilință despre care vorbește Papa? Umilința nu înseamnă să spunem: „Nu valorez nimic, nu sunt nimic”. Umilința, dimpotrivă, înseamnă să spunem: „Eu sunt nimic, dar Tu ești mai tare decât nimicul meu, decât meschinăria mea; și dacă mă chemi la lucruri mărețe, eu sunt aici; fragil și limitat cum sunt, mă bag, sunt aici. Da, Doamne, tu știi că te iubesc, sunt cu tine, conștient că doar cu ajutorul Tău, doar dacă Tu ești cu mine, pot face ceea ce-mi ceri”. În sfârșit, umilința înseamnă să recunosc că eu nu am altceva decât acest „da”. Și totodată acest „da” e suficient dacă în timp ce-l rostesc nu încep să mă gândesc că pot singur, dacă în timp ce-l rostesc sunt acolo, conștient deplin că fără ajutorul Său constant eu nu pot face nici măcar un metru. Asta înseamnă umilința din punctul meu de vedere.

Dar chiar acea primă întrebare pe care Isus i-o pune lui Petru m-a ajutat să meditez anul acesta. Ca să fiu mai precis, prima dată Isus nu-l întreabă pe Petru: „Mă iubești?” și atât, ci: „Mă iubești tu mai mult decât aceștia?”.⁷ Să ne imaginăm scena: acolo, pe-aproape, cu siguranță era și Ioan, și Isus îl întreabă: „Mă iubești tu mai mult decât aceștia? Mă iubești mai mult decât el? El, care era sub cruce și îi era alături mamei mele sfâșiate de durere în timp ce mă răstigneau, după ce tu m-ai renegat de trei ori! El, care stătea cu capul rezemat pe pipeptul meu, în clipa cea mare de la Cina cea de taină, el căruia i-am încredințat identitatea trădătorului.

⁶ Francisc, „Să ardă în inimile voastre ...”, op. cit., p. 15.

⁷ In 21,15.

El, care atunci când eram la sinedriu și mă acuzau, mă insultau, mă scuipau și mă pălmuiau, era acolo cu mine, mereu alături. El, care în timp ce tu mă renegai avusesse curajul să spună că era unul dintre ai mei, că îmi aparține”. „Mă iubești tu mai mult decât el? Poți spune asta?”. E clar că la această întrebare Petru nu putea răspunde cu „da”, cu acel „da”! Și, într-adevăr, nu la această parte de întrebare răspunde. Orice comparație, orice măsurătoare despre care e cel mai tare, cel mai bun, cel mai iubitor sau cel mai inteligent nu mai contează, nu mai are importanță. Ba mai mult, nu numai că nu mai contează, ci e chiar mai frumos așa: tocmai umilința comparației se transformă într-o valoare pozitivă, fiindcă e ca și cum ar face „da”-ul lui Petru atât de umil, adică tocmai foarte clar conștient de faptul că el este ales nu fiindcă ar fi cel mai tare, ci e ales în pofida nevredniciei sale, a meschinăriei sale în fața unei misiuni pentru care – în fond – nimeni (nici măcar Ioan!) nu este la înălțime.

Astfel începem să intuim cel puțin unul dintre răspunsurile posibile la această întrebare celebră: de ce Petru și nu Ioan? Răspunsul care mi-a devenit tot mai clar în aceste luni este următorul: pentru că nimănui mai mult și mai bine decât lui, renegatorul, nu putea să-i fie mai clar că are nevoie, pentru a-și îndeplini bine misiunea, are nevoie nu doar de harul lui Isus, ci și de contribuția lui Ioan, a lui Andrei, a lui Paul și a tuturor celorlalți.

Același lucru mi se pare adevărat pentru noi: eu am nevoie de Domnul, desigur – și încă cum!!! –, dar am nevoie și de tine. Fiindcă dacă n-aș recunoaște că am nevoie de tine, pe lângă că am nevoie de Domnul, aș ajunge foarte ușor să mă gândesc că eu sunt singurul mijlocitor al harului lui Isus, alunecând astfel în personalismul și în autoreferențialitatea asupra cărora ne avertizează Biserica. De aici, insistența noastră din acest an asupra re-centrării privirii pe *comuniunea* noastră. Fără această umilință, umilința care ne face conștienți că avem nevoie unii de ceilalți, chiar și urmând clar și limpede autoritatea indicată, cu toții alunecăm în captivitatea propriei parțialități, a propriilor particularisme.

Continua papa Francisc: „această atitudine de umilință aș rezuma-o cu ajutorul a două verbe: a-și aminti, adică a readuce în suflet, a-și aminti întâlnirea cu Misterul care ne-a condus până aici; și a genera, privind înainte cu încredere, ascultând gemetele pe care Spiritul le exprimă azi, din nou. «Bărbatul umil, femeia umilă are la suflet și viitorul, nu doar trecutul, pentru că știe să privească înainte, știe să privească lăstarele,

cu memoria plină de recunoștință. Cel umil generează, cel umil invită și împinge către ceea ce e necunoscut»⁸.

Astfel se împlinește „miracolul schimbării”, care devine posibil în viața noastră doar urmându-l pe Cristos, așa cum am studiat la Școala de comunitate din aceste luni: „omului nu i se cere nimic altceva decât să păstreze, în sinea sa, fidel și sincer, dorința și voința de a fi umil și ascultător în fața măreției Ființei care îl creează”⁹.

Prezența lui Cristos între noi este cea care, în timp, învinge toate fragilitățile noastre, toate meschinăriile noastre, toate josniciile noastre. Nu pentru că le-ar șterge printr-o magie, ci pentru că, în timp, le face să nu mai fie deloc determinante, le redimensionează tot mai mult. Așadar să predominie tot mai mult între noi atașamentul față de Cristos. Acest atașament este de fapt singura cale spre *unitate*, spre victoria unității asupra diviziunii.

Imediat după Audiența din 15 octombrie, vă scrisesem aceste cuvinte: „misiunea noastră s-a clarificat: propunerea educativă din următorii ani va avea ca scop fixarea pașilor drumului trasat de Sfântul Părinte. Cu cât vom fi mai dipuși să-i urmăm, cu atât mai mult compania noastră, prin fidelitate față de carisma primită, va fi un loc viu de lumină, de unitate și de speranță pentru Biserică și pentru întreaga umanitate, și va putea corespunde mai mult – în pofida tuturor limitelor bietelor noastre persoane – așteptării pe care papa Francisc ne-a comunicat-o cu tărie paternă: de la voi «Biserica, și eu însumi, sperăm mai mult, mult mai mult»¹⁰.

Exercițiile pe care ne pregătim să le facem sunt o etapă fundamentală a respectivului drum, ținând cont și de recomandarea pe care ne-a adresat-o lunile trecute Prefectul Dicasterului pentru laici, familie și viață, cardinalul Kevin Farrell – căruia, de altfel, îi mulțumesc că este aici, în aceste zile, ca să trăiască împreună cu noi aceste Exerciții spirituale – recomandare, spuneam, legată de importanța unei formări adecvate pe tema carismei. De aceea, împreună cu părintele Lepori și cu prietenii care călăuzesc compania noastră, am considerat util pentru drumul spi-

⁸ Francisc, „Să ardă în inimile voastre...”, op. cit., p. 14.

⁹ L. Giussani, *A-ți da viața pentru lucrarea Altuia*, Fraternità di Comunione e Liberazione, 2022, p. 45.

¹⁰ D. Prosperi, *Scrisoare adresată întregii mișcări după audiența cu papa Francisc*, Milano 20 octombrie 2022, *clonline*.

ritual al Fraternității să dedicăm acest gest al Exercițiilor, și munca de reluare a acestora pe care o vom face, apoi, în grupurile de Fraternitate, aprofundării virtuților teologale – Credință, Speranță și Caritate – prin privirea particulară a carismei noastre. Aceste virtuți îmbracă omul cu iubirea lui Cristos, făcându-l capabil să trăiască din plin în relație cu Dumnezeu. Acest lucru întemeiază și determină acțiunea creștinului. Giussani a vorbit și a scris foarte mult pe această temă: e suficient să ne gândim la conținutul textelor cum ar fi *Se poate trăi așa? și Si può (veramente?!)* *vivere così?* [*Se poate (într-adevăr?!)* trăi așa?, n. tr.].

Anul acesta ne vom fixa atenția asupra credinței. Ce este credința? Ce experiență de credință facem și ce experiență de credință putem face în compania noastră?

Pentru a începe gestul, îmi permit să vă repropun cuvintele pe care don Giussani le adresa unui grup restrâns de prieteni care se adunaseră ca noi, pentru Exercițiile spirituale din 1968. Sunt cuvinte pe care ni le-a propus spre ascultare Julián la Ziua de început de an din 2018, rostite chiar de vocea lui Gius. Par cuvinte gândite și spuse pentru noi azi! Spunea Giussani:

„Credința este ceea ce căutăm, credința este cea în care dorim să pătrundem, credința este ceea ce dorim să trăim. În jurul nostru pare că totul colaborează, că totul ar fi complice la o forță activă care încearcă să elimine această credință sau să o destabilizeze sau să o golească sau să o reducă la categorii pur raționale, la categorii naturaliste, în afara și înăuntrul lumii creștine, înăuntru mai mult decât în afară, acum. Credința autentică, sau autenticitatea credinței este ceea ce căutăm noi. Nu căutăm altceva. Tocmai de aceea discursul din aceste zile și munca din aceste zile marchează ceva în care fiecare dintre noi se riscă, se riscă pe sine însuși. De aceea am încercat să ne fie clară înțelegerea înainte de a veni aici. Noi suntem gata să vorbim cu lumea întregă, să mergem oriunde în lume, dar avem nevoie de o casă, avem nevoie de un loc în care cuvântul să fie cuvânt, „expresie”, și în care raportul să fie „inimă”, să fie cordial, un loc în care compania să fie pozitivă, în care cuvintele să aibă un sens și înțelegerea să aibă un sens, și pâinea să fie numită pâine și apa apă.”¹¹

¹¹ „Introducere de Luigi Giussani la Exercițiile spirituale ale Centrului cultural C. Péguy (Varigotti, 1 noiembrie 1968)”, sub îngrijirea lui Julián Carrón, în *Viu este un prezent!*, supl. la *Tracce-Litterae Communionis*, n. 9/2018, Milano 2018, p. 3.

Iată, acum putem răspunde la întrebarea inițială: de ce mai suntem încă aici? Pentru a cerși prezența Sa.

Să ne pregătim pentru a asculta, prin modalitatea invocată de cuvintele Papei pe care le-am menționat mai devreme: „Cel umil generează, cel umil invită și îndeamnă spre ceea ce nu se cunoaște”.

„Ochii mei au văzut mântuirea ta”

Revigorarea carismei

Se povestește în *Viața* sfântului Bernard de Clairvaux că, pentru a reține dorința convertirii, își repeta deseori întrebarea: „*Bernarde, ad quid venisti?*” – „Bernard, pentru ce-ai venit?”.¹² Nu e vorba să ne întrebăm acest lucru ca un regret pentru pierderea pasiunii inițiale, sau pentru a încerca s-o revigorăm în mod intenționat, ci pentru a regăsi conștiința faptului că acel foc inițial rămâne un mister ascuns în viața noastră, sau în viața unei comunități, sau a unui raport precum cel conjugal.

Sfântul Paul îi scria lui Timotei: „Îmi aduc aminte de credința ta neprefăcută, care s-a sălășluit întâi în bunica ta Lois și în mama ta Eunice și sunt încredințat că și în tine. De aceea îți aduc aminte să înflăcărezi darul lui Dumnezeu care este în tine prin punerea mâinilor mele”.¹³

Timotei era încă tânăr, și, cu toate acestea, Paul îl invită să nu amâne angajamentul de a înteți focul darului lui Dumnezeu (literalmente: al *carismei* lui Dumnezeu) care sălășluia profund în el. „Credința neprefăcută” pe care a primit-o prin tradiție, de la bunica și de la mama sa, și darul sacramental al vocației sale, primit prin impunerea mâinilor lui Paul, nu sunt o realitate ce ar putea fi recuperată în mod nostalgic din trecut, ca atunci când ne apucăm să ne uităm la albumul foto al acelor zile memorabile, ci sunt un jăratic arzător pe care are responsabilitatea să-l revigoreze, să-l întetească (literalmente, termenul grec ar putea fi tradus astfel: „reînnoiește viața focului”, a focului lui Dumnezeu).

Pasiunea inițială, înfocarea, ardoarea primei întâlniri, a „dragostei dintâi”, cum se spune în Apocalipsă,¹⁴ sinceritatea credinței neprefăcute, care nu e ipocrită, care nu e acoperită de praful interpretărilor, a teoretizărilor, iată: toate acestea se pot revigora, se pot reînteți. De ce? Pentru

¹² Guglielmo de St. Thierry, *Vita prima*, I, 4; PL 185, 238.

¹³ 2Tm 1,5-6.

¹⁴ Apocalips 2,4.

că nu se stinge, continuă să existe. Cum de? Ei bine, pentru că nu sunt eu cel care a aprins toate astea, care mi-am dat toate astea! Este vorba despre o „carismă a lui Dumnezeu”, de un dar al harului lui Dumnezeu, al unei manifestări a Spiritului Sfânt. Atunci, când cineva își dă seama că în schimb a lăsat ca jăratul să fie acoperit de straturi infinite de cenușă, de scontare, de uitare, de distragere, de neglijare, ca dintr-o dată își poate da seama cu cât de multă cenușă a fost acoperit raportul cu propria soție, cu propriul soț, cu propria comunitate, cu propria vocație, cu compania de persoane inerentă carismei pe care a întâlnit-o, sau sacramentele primite, de la botez încolo, și pe care continuă să le primească, atunci când cineva își dă seama de toate astea, ce trebuie să facă?

Ar fi de-ajuns să devină din nou conștient de faptul că darul lui Dumnezeu, carisma, dedesubt, sub toate astea, există, e vie, arde. Nu pentru că oricum suntem noi un pic tari, ci pentru că Dumnezeu este milostiv și fidel! Carisma este „darul gratuit al lui Dumnezeu” și, așa cum le scrie sfântul Paul romanilor referitor la alegerea lui Israel, „lui Dumnezeu nu-i pare rău de darurile și de chemarea făcută!”¹⁵ Dumnezeu, prin natura sa, nu poate să-și ia înapoi un dar, fiindcă totul e gratuit în El care este Iubire. A lua înapoi un dar, pentru Dumnezeu ar fi ca și cum ar renunța la a fi El însuși. Într-un oarecare sens, infernul este „depozitul veșnic” al darurilor irevocabile ale lui Dumnezeu.

O carismă, o vocație, un har, dar de asemeni și mai ales darul vieții, darul de a exista, și de a fi cine suntem, de a avea un suflet, nu sunt niciodată ceva de „refăcut”, de „recreat”: ci trebuie revigorat, trebuie întrețite.

Și asta, mereu și oricum, chiar dacă am fi aproape niște sfinți. Timotei era un discipol excelent și un tânăr păstor excelent. Paul îi recomandă, însă, să reînflăcăreze carisma, inclusiv sacramentală, pe care a primit-o, pentru că asta nu e niciodată scontată, și nu poate fi, deoarece carisma este darul Altuia. Paul scrie această Scrisoare către Timotei probabil în timpul ultimei detenții, deci între 58 și 62 după Cristos. Ceea ce înseamnă aproape la treizeci de ani după Rusalii. E ca și cum, pentru noi, moartea și învierea lui Isus, și Rusaliiile de după cincizeci de zile, s-ar fi întâmplat în jurul anului 1993. Noi ne gândim că la început, comunitatea creștină trăia din carisma Rusaliiilor ca și cum n-ar fi fost nimic. De fapt, chiar de la început apostolii au trebuit tot timpul să reînnoiască invitația de a întei

¹⁵ Rm 11,29.

darul Spiritului, de a nu-l întrista,¹⁶ de a nu-l stinge.¹⁷ Și din asta vedem că Rusaliile nu au fost o descărcare de energie inițială care face să funcționeze Biserica în mod mecanic până la cea de-a doua venire, ci și acest lucru, la fel ca Cristos, este un eveniment mereu prezent pe care libertatea trebuie constant să-l primească și să-l lase să acționeze. Și tocmai asta înseamnă a reînțeți carisma, lucru la care Biserica ne invită mereu.

„Revigorarea din tine”

Dar cum se întâmplă acest lucru? Trebuie să admitem: suferim toți de o incapacitate structurală de a menține viu focul carismei care se află în noi. Și cu cât ne gândim mai mult că ar rămâne aprins de la sine, cu atât mai mult vedem că se stinge, se acoperă de cenușă, că iese mai mult fum decât flăcări. Ce părinte plin de duioșie era sfântul Paul pentru discipolul său preferat, Timotei, și pentru mulți alții! E ca și cum i-ar fi scris: „Timotei, nu te scandaliza dacă simți tot timpul că dispare acea ferveoare a darului lui Dumnezeu pe care l-ai primit, dacă simți că dispare, în uzura timpului și a slujirii, acea pasiune care la început ți se părea că n-ar trebui niciodată să se stingă. Nu te mira că se întâmplă așa! Ceea ce poți să faci este să reîncepi în fiecare zi să-l reînțești, să-l înțești în tine, în tine în primul rând, și asta e ceea ce-l va înțeți și în celelalte persoane care ți-au fost încredințate, în comunitățile de care ești responsabil, și în lumea întreagă!”

Adesea ne facem o părere despre carismă ca și cum ar fi o specie de mantie aruncată pe un anumit grup de oameni și că, pentru a rămâne fidel carismei, trebuie doar să fim atenți să nu ieșim de sub mantia aceea sau, dacă preferați, să nu ieșim din țarc. În schimb, ca și în ziua de Rusalii, darul lui Dumnezeu este, într-adevăr, un vânt viguros care-i învăluie pe toți cei prezenți, dar focul pe care-l emană merge să se așeze pe fiecare dintre ei, o flăcără pentru fiecare, ca și cum ar fi așezată de Spirit cu o atenție și o grijă maternă. Spiritul alege pentru fiecare modalitatea și forma în care se așază carisma asupra lui. Darul lui Dumnezeu este unicul Spirit, dar devine perceptibil și este trăit atunci când este primit personal de fiecare. Și în fiecare inimă recunosc toți carisma specifică pe care o

¹⁶ Cfr. Ef 4,30.

¹⁷ 1Tes 5,19.

companie, un popor de oameni, o primește. În fond, și comuniunea care-i unește pe mulți într-o anumită carismă nu este recunoscută dacă nu e recunoscută de inima fiecărui membru al ei. Un pic așa, cum vorbeau cei doi discipoli de la Emaus: „Oare nu ardea inima în noi când ne vorbea pe drum și ne deschidea Scripturile?”¹⁸ Inima amândurora dovedea că erau uniți de carismă.

„Să reînvie *în tine*”. Conștientizarea că darul lui Dumnezeu, chiar și comun, trebuie revigorat în fiecare dintre noi pentru a-l revigora în toți, este esențială pentru a rămâne uniți pe un drum vocațional, într-o misiune. De câte ori, de exemplu în căsnicie sau în comunități, nu ne plângem de stingerea darului inițial, și ne oprim ca să ne lamentăm de ceilalți care nu colaborează la revigorarea carismei. Dacă, în schimb, am înțelege cât de puternică este fiecare libertate în parte, care în mod umil începe de la sine, care începe să revigoreze în primul rând în sine ei darul primit! E chiar ca și cum am ațâța un foc, iar focul, când arde, se comunică prin propria-i natură. Spiritul Sfânt, când acaparează o persoană, și de-ar fi cea mai nesemnificativă, ca un fir de fân, începe un incendiu! Dar Spiritul, Focul este cel care se răspândește, nu paiul sau lemnele care-i permit să ardă.

De aceea, responsabilitatea față de o carismă importantă pentru Biserică și pentru gloria lui Cristos pe pământ, este totală în fiecare dintre noi, se joacă pe deplin în fiecare dintre noi.

Subliniez acest aspect pentru că adesea ne lovim de persoane care se plâng de deteriorarea carismei în totalitatea ei, sau se plâng de deteriorarea carismei în responsabili, dar sunt oameni care mai apoi nu-și pun întrebarea ce se întâmplă cu carisma în raportul lor cu propria soție sau soț, în raportul lor cu copiii, cu serviciul lor, sau în alegerile de natură politică, în folosirea propriilor bani, în modul de a asculta știrile și de a reacționa la ele, în modul de a-și gestiona timpul, în rugăciune etc. În acea capilaritate personală trăiește sau nu trăiește o carismă, chiar de-ar fi cea mai importantă carismă din istoria Bisericii.

Cum vă spunea Papa la audiența din 15 octombrie, anul trecut: „alături de slujirea autorității e esențial ca, în toți membrii Fraternității, să rămână vie carisma, astfel încât viața creștină să-și păstreze mereu farmecul primei întâlniri”¹⁹.

¹⁸ Lc 24,32.

¹⁹ Francisc, „Să ardă în inimile voastre...”, op. cit., p. 17-18.

În sfârșit: carisma se reînflăcărează în inimile noastre! Și atunci când au loc aceste gesturi precum aceste Exerciții, audiența Papei, marile Meeting-uri, totul e viu dacă carisma se reînflăcărează în mine, în tine, în fiecare dintre noi.

O plinătate umană extraordinară

Evangelhia, Noul Testament, e plin de exemple de persoane care au trăit acest lucru în mod extraordinar, și totodată simplu, ca să ne poată fi transmisă această frumusețe fascinantă a umanității celei noi, a vieții celei noi.

Să-l luăm, de exemplu, pe bătrânul Simeon, care apare în ziua prezentării Copilului Isus la Templu, în Ierusalim, când avea patruzeci de zile:

„Și iată că în Ierusalim era un om numit Simeon. Omul acesta ducea o viață sfântă și era cu frica lui Dumnezeu. El aștepta mângâierea lui Israel, și Duhul Sfânt era peste el. Duhul Sfânt îl înștiințase că nu va muri înainte ca să vadă pe Cristosul Domnului. El a venit în Templu mânat de Duhul. Și, când au adus părinții înăuntru pe Pruncul Isus, ca să împlinească cu privire la El ce porunca Legea, Simeon L-a luat în brațe, a binecuvântat pe Dumnezeu și a zis:

«Acum, slobozește în pace pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău. Căci au văzut ochii mei mântuirea Ta, pe care ai pregătit-o să fie, înaintea tuturor popoarelor, lumina care să lumineze neamurile și slava poporului Tău Israel.»

Tatăl și mama Lui se mirau de lucrurile care se spuneau despre El. Simeon i-a binecuvântat și a zis Mariei, mama Lui: «Iată, Copilul acesta este rânduit spre prăbușirea și ridicarea multora în Israel și să fie un semn care va stârni împotrivire. Chiar sufletul tău va fi străpuns de o sabie, ca să se descopere gândurile multor inimi»²⁰.

În fiecare seară, la Completoriu, Cântul său vine ca să recapituleze, ca să adune, și adesea ca să ridice din nou sensul zilei noastre, amintindu-ne că o zi are sens dacă trăim în ea sensul întregii noastre vieți, care constă în a-l dori și a-l îmbrățișa pe Isus Cristos. Toată viața contează, are sens, ne e dată, ne e cerută doar pentru asta: pentru a-l dori, a-l aștepta pe Cristos și a-l îmbrățișa în simplitatea venirii sale în trup: un Copil de

²⁰ Lc 2,25-35.

patruzeci de zile, care e cu totul în brațele noastre, care e cu totul la pieptul nostru, adică e în afecțiunea inimii noastre, care e cu totul în privirea noastră. *Este*, nu doar în sensul că dimensiunile trupului său mic permit asta. Este ca și *se află*, ca o voință misterioasă, ca misterioasă libertate a lui Dumnezeu care acceptă să stea cu noi, care permite, care se dăruiește, pentru a umple brațele noastre, inima noastră, viața noastră, spațiul uman al vieții noastre.

Toată viața sa, Simeon a lăsat-o liberă, goală, însetată pentru asta, pentru această îmbrățișare care-l umple, care-l împlinește. Pentru această îmbrățișare, dincolo de care nu există decât eternitatea îmbrățișării Tatălui.

Un dar al Spiritului care ne face să-l îmbrățișăm pe Cristos

Vom vedea cum credința asta înseamnă, trebuie să însemne asta, ca să nu fie abstractă, ca să nu fie doar o idee, o convingere cerebrală, sau sentimentală.

Dar ceea ce țin neapărat să stabilim în această seară, favorizați – sper! – de liniștea cu care vom pătrunde în noapte și vom trăi aceste zile, este felul în care îmbrățișarea lui Simeon și mărturia sa de credință – „El e aici! El e mântuirea! El este lumina lumii!” – sunt aprinderea unei carisme a Spiritului Sfânt care umple persoana sa fragilă și care are dimensiuni universale.

În acest episod e evident un lucru: *carisma e întotdeauna un dar al Spiritului care ne face să-l recunoaștem și să-l îmbrățișăm pe Cristos.*

De-a dreptul de trei ori, în trei versete, Luca subliniază lucrarea Spiritului în acest bătrân. Nu știm cine era, cu ce se ocupa în viața lui. A-l descrie ca preot e o tradiție în sine care nu e întemeiată în această Evanghelie. Simeon era pur și simplu un om, un om educat din poporul lui Dumnezeu, format de Lege și de profeți, format de dorința de mântuire, de lumină, de sfințenie, adică de Dumnezeu, care-i umplea inima, golindu-l de tot restul. Un om, spune Evanghelia, „drept și evlavios”,²¹ adică un om conștient că, în pofida tendinței spre păcat pe care o avem în noi, suntem creați pentru un plan adevărat pentru viața noastră, un plan bun pentru noi, creați pentru o dreptate, pentru a fi corecție, corecți, singu-

²¹ Lc 2,25.

rul în care inima poate afla pace, în care inima poate găsi un adevăr de sine nu doar cunoscut, ci experimentat. Simeon știa că bărbatul și femeia au fost creați corecți (că creatura umană a fost creată corect), adaptați perfect la Creator și la toată creația, într-o iubire care armonizează totul în frumusețea luminii lui Dumnezeu, deoarece au fost creați după chipul și asemănarea lui.²²

Dar Simeon știa de asemeni că, experimenta în sine, toată limita noastră de a restabili această corectitudine, de a ne reajusta la Dumnezeu, între noi, între bărbat și femeie, de a ne adapta la creația întregă. De aceea era „evlavios”, adică tânjea cu toată ființa sa după o mântuire pe care nu și-o putea da de la sine. Tânjea după un Mântuitor. Și până ce nu l-a întâlnit, toată corectitudinea sa, adevărul poziției corecte a persoanei sale, se concentra în dorință, în cerere, în așteptarea Celui în care s-ar fi întrupat consolarea lui Israel.

„Și iată că era la Ierusalim un om cu numele Simeon; acesta era un om drept și evlavios care aștepta mângâierea lui Israel și Duhul Sfânt era asupra lui”.²³ Oare poate exista un portret de om adevărat mai complet decât acesta? Ce plenitudine de umanitate, cineva care dorește dreptatea, conștient că trebuie s-o aștepte și s-o primească de la un Altul, și care o dorește ca pe un bine pentru întregul popor, o consolare pentru tot poporul! De aceea Dumnezeu îi corespunde, și se bucură de acest umil și total adevăr de sine, dându-i compania Spiritului, care este Comuniunea lui Dumnezeu, în Dumnezeu. Dumnezeu se bucură atât de mult de adevărul uman al unei dorințe sincere de Mântuire încât o acoperă cu umbra Spiritului, ca și cum ar apăra-o, ca și cum ar face-o să nu lase să se stingă această văpaie pe care o amenință întreaga lume, pe care întreaga lume tinde s-o stingă în inima omului.

Simeon aștepta iar Spiritul era peste el. Aștepta și Spiritul venea imediat ca să întetească în el acest dar, darul unei inimi neliniștite de dorința de Dumnezeu și de consolarea poporului.

Asta ne amintește că *prima carismă a omului, cel dintâi și fundamental dar al lui Dumnezeu în noi, este inima făcută pentru a-l întâlni pe Cristos*, inima neliniștită pentru Dumnezeu. Prima (și singura, în fond) carismă e acest „a fi făcuți pentru Dumnezeu”, o carismă ontologică, o

²² Cfr. Gen 1,26-27.

²³ Lc 2,25.

carismă care coincide cu ființa noastră, dar a cărei conștiință este neliniștea: „Tu ne-ai creat pentru Tine, Doamne, și inima noastră e neliniștită, până nu va avea odihnă în Tine”.²⁴

E o carismă ontologică, structurală, dar și istorică, existențială, care se revarsă asupra tot ceea ce se întâmplă în viața noastră și în lume.

Familiaritatea cu Spiritul Sfânt

În cazul lui Simeon, bucuria lui Dumnezeu pentru dorința lui era o familiaritate, o prietenie: Spiritul, de fapt, îi vorbește, nu contează cum, și îi mișcă pașii, îl îndeamnă și îl însoțește: „Îi fusese revelat de Duhul Sfânt că nu va vedea moartea înainte de a-l vedea pe Cristosul Domnului. A fost condus de Duhul Sfânt la templu”.²⁵ Simeon trăia în privat cu Spiritul Sfânt.

Noi suntem un pic obișnuiți să-l tratăm pe Spiritul Sfânt ca pe un străin, sau ca pe un Suflu fără chip. Nu suntem obișnuiți să trăim o familiaritate cu El, să avem o relație cu El, deci să dialogăm cu El și să mergem cu El. Și totuși El o face cu noi, așa ne tratează. E evident că familiaritatea cu Spiritul Sfânt l-a condus pe Simeon la întâlnirea și familiaritatea cu Isus, pentru că Spiritul Sfânt este familiaritatea lui Dumnezeu și în Dumnezeu. Spiritul Sfânt este Darul lui Dumnezeu prin excelență, este Darul absolut al lui Dumnezeu, este Dumnezeu care ne dăruiește Dăruirea sa în Trinitate. Cine primește mari haruri, și vrea să le primească până la profunzimea darului pe care-l reprezintă pentru Biserică, nu se gândește atât de mult la primirea unui dar specific ca atare, ci la primirea Spiritului în al cărei dăruiri toate carismele sunt conținute și dăruite. Aceste persoane au, în consecință, o familiaritate cu Spiritul mai ales în forma cererii. Cât a insistat don Giussani asupra invocației „*Veni Sancte Spiritus, veni per Mariam*”! Ea dezvăluie și transmite o familiaritate cu Paraclisul pe care n-o vom învăța niciodată suficient.

Cine vrea să primească de la un fondator un har anume, denaturează carisma însăși, o reduce la „ceva”, de obicei la un pachet de reguli, de idei, de atitudini și cuvinte, dacă de la fondator nu primește cu deschidere familiaritatea cu Spiritul Sfânt care animă orice carismă cu viață divină,

²⁴ Sfântul Augustin, *Confesioni* I, 1,1.

²⁵ Lc 2,26-27.

cu har și care determină în oameni familiaritatea cu Cristos. Iar Biserica a înțeles întotdeauna, chiar de la Rusalii, că cea mai bună și mai intimă familiaritate pe care o putem avea cu Spiritul Sfânt este cea a Fecioarei Maria, aceea trăită prin Fecioară, aceea care a fost prima pe care apostolii și-au însușit-o. Da: „*Veni Sancte Spiritus, veni per Mariam*”!

Mișcați de Spirit spre Cristos

Simeon a mers la Templu în ziua aceea „mișcat de Spirit”. Dar nu ca o marionetă teleghidată de sus. De ce Simeon este atât de supus Spiritului? Poate pentru că e sclavul lui? Nu: e docil pentru că vrea să ajungă la împlinirea vieții sale pe care i-a promis-o Spiritul. Spiritul ne mișcă spre împlinirea noastră, ne mișcă spre Cristos. Mișcă neliniștea inimii spre pacea sa. Așa cum explică sfântul Paul, un alt mare familiar și prieten al Spiritului Sfânt: „De asemenea, și Duhul vine în ajutorul slăbiciunii noastre, pentru că nu știm ce să cerem în rugăciune așa cum se cuvine, dar Duhul însuși intervine pentru noi cu suspine negrăite. Însă cel care cercetează inimile știe care este dorința Duhului; adică intervine în favoarea sfinților după voința lui Dumnezeu”.²⁶

Noi nu suntem în stare să dorim în mod pur, sincer, ceea ce ne împlinește inima, ceea ce merită mai mult decât viața, să ne dorim motivul pentru care existăm; poluăm această dorință cu multă îngâmfare sau ambiție, dorind tot alte lucruri care nu sunt cu adevărat desăvârșirea propriei noastre ființe. Nu avem nevoie doar de împlinire, ci de decizia de a urmări împlinirea ca scop, avem nevoie de-a urma calea care duce la atingerea desăvârșirii și avem nevoie de întâlnire ca să îmbrățișăm desăvârșirea. Spiritul este cel care, prin harul lui Dumnezeu, prin îndurarea Tatălui, ne dă toate aceste lucruri, în timpul vieții noastre, prin etape și parcursuri misterioase. Iar când cineva ajunge la Cristos, înțelege că totul capătă sens, că există o călăuză prin toată această pădure plină de întunecime și capcane: călăuză Spiritului Sfânt, care-i vorbește inimii, care arată calea și ne mișcă pentru a-o urma, și care ne conduce la destinație. Aceasta era călăuză care ne conducea la Cristos!

²⁶ Rm 8,26-27.

Ne-am oprit vreodată ca să ne uităm în urmă, să regândim drumul nostru? Oare nu ne-am dat niciodată seama că cineva ne conducea, în mod misterios, prin o mie de instrumente: un cuvânt, o întâlnire, o lectură, o experiență, o durere, o dezamăgire, o cădere sau o mirare, o emoție în fața frumuseții, a bunătății, a adevărului?

Poate că nu i-am mulțumit niciodată Spiritului Sfânt pentru toate astea. Și asta nu e grav pentru El, ci pentru noi, care astfel ne privăm de conștiința plină de recunoștință pentru viața noastră, orice s-ar fi întâmplat în ea. Iar dacă multe lucruri din viața noastră ni se par prea puțin demne de recunoștință, și ne mișcă mai degrabă spre lamentare și ranchiună, poate că ar trebui să ne regândim la ele în lumina adevăratului scop al vieții pe care ni-l revelează Spiritul, cel pe care i-l promitea lui Simeon: „Spiritul Sfânt îi prevestise că n-ar fi văzut moartea fără să-l fi văzut înainte pe Cristosul Domnului”.

A-l vedea pe Cristos, a-l îmbrățișa pe Cristos: aceasta este valoarea și scopul întregii vieți, chiar și dacă întâlnirea ar avea loc numai la sfârșitul vieții, așa cum i s-a întâmplat lui Simeon, cum a fost pentru profetesa Ana, sau pentru tâlharul cel bun. Spiritul nu ne promite succes, bogăție, sănătate, onoruri. Spiritul nu elimină faptul că într-o zi va trebui să murim. *Spiritul ne promite și ne face să experimentăm în inimă faptul că viața noastră nu e determinată de moarte, ci de întâlnirea cu Isus.* „A determina” e compus din verbul „a termina”, întărit de elementul „de”. Este echivalentul lui a defini. Ei bine, ce anume ne-ar de-fini și de-termina mai mult decât moartea? Moartea, în experiența umană, pare să definească și să determine întreaga viață, toată istoria umană. Să ne gândim la spectacolul morții dat de războiul din Ucraina, de masacrul migranților din marea Mediterană, cutremurul din Turcia și din Siria, incidentele armate din Statele Unite, ca să nu mai vorbim de spectacolul morții constante și oculte reprezentat de milioanele de copii avortați... Și, cu toate acestea, iată că Spiritul îi vestește lui Simeon că acest sentiment nu e adevărat, nu e corect: înainte de a fi determinată de moarte, lunga sa viață e determinată de întâlnirea cu Cristos. Și aceasta este o definiție pe care moartea n-o va putea întrece, n-o va putea înlocui. Întâlnindu-l pe Isus, îmbrățișându-l pe Isus, Simeon radiază de certitudinea și pacea dată de faptul că Isus este cel care-i determină viața dintotdeauna și pentru totdeauna, în tot, îi determină inclusiv moartea.

Radierea universală a oricărei carisme

Întâlnirea cu Cristos doboară toate limitele vieții: nu doar moartea, ci și solitudinea, și închiderea în noi înșine sau asupra colegilor noștri de credință. De fapt, Simeon cântă imediat universalitatea mântuirii aduse de Cristos:

„Acum, slobozește în pace pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău. Căci au văzut ochii mei mântuirea Ta, pe care ai pregătit-o să fie, înaintea tuturor popoarelor, lumina care să lumineze neamurile și slava poporului Tău Israel”.²⁷

Omul acesta, în bătrânețea trupului, duce o dorință, o pasiune de tânăr îndrăgostit, de copil care se lasă uimit de semnele imperceptibile, pe care nimeni altul nu le vede, ca acei tineri căsătoriți care, în templul cel imens și în mijlocul mulțimii, duc un nou-născut și doi porumbei pentru ritualul Prezentării. Cine știe câte cupluri și câți copii se prezentau în fiecare zi la templul din Ierusalim! Dar acest om nu era „drept și evlavios” doar pentru sine, nu-l aștepta pe Mesia doar pentru sine. Ducea în sine așteptarea întregului popor al lui Dumnezeu, ba mai mult: așteptarea „tuturor popoarelor”, a „tuturor neamurilor”. Niciun dar al lui Dumnezeu, nicio carismă, de fapt, nu e doar pentru sine, sau doar pentru un cerc restrâns, fiindcă ar însemna că flacăra sa nu ar fi flacăra, nu ar fi arzândă, nu ar lumina cu lumină adevărată. Lumina este simbolul cel mai explicit al carismei, al darului lui Dumnezeu, al iubirii lui Dumnezeu, fiindcă dacă nu e împiedicată, dacă nu dă de obsacole, radiază la infinit. Iar dacă dă peste obstacole, le luminează și pe acestea, le transformă în reflexie a darului Său.

Darurile lui Dumnezeu, spuneam, sunt irevocabile, dar noi le putem sufoca, putem să le reducem radierea. Fiecare carismă este pentru o radiere infinită, chiar și cea mai mărunțică carismă, cea mai ascunsă. Mă gândesc mereu la o doamnă care, în Etiopia, ne-a invitat la o cafea. La ei, atunci când inviți pe cineva la o cafea nu e ca la noi, unde în treizeci de secunde punem o capsulă în aparat, apăsăm pe-un buton, se umple ceașca, o luăm și bem cafeaua în zece secunde, continuând să povestim și uitând imediat că am băut cafeaua. La ei e o întregă ceremonie.

Sfântul Paul, cântă enumera diferitele daruri ale Spiritului, printre altele menționa și darul său: „Dar avem daruri diferite după harul care ne-a

²⁷ Lc 2,29-32.

fost dat: dacă cineva are darul profeției, să profețească după analogia credinței; dacă are darul slujirii, să stăruie în slujire; dacă este învățător, să-i învețe pe alții; dacă are darul de a îndemna, să îndemne! Cine dă, să dea cu simplitate, cine conduce să o facă cu grijă, cine face pomană s-o facă cu bucurie!”²⁸

Frumusețea acelei serviri și primiri corespundea unei carisme nesufocate în radierea ei, drept pentru care momentul acela continuă literalmente să mă edifice, după ani de zile. Acea servire, acea cafea, mă edifică, îmi edifică viața. Tocmai pentru că darurile Spiritului, chiar și cele mai nesemnificative, sunt flăcări a căror lumină radiază la infinit. Dar se poate spune același lucru despre cuvintele adevărate pe care ni le-a spus un preot, despre corectarea plină de îndurare, dar sinceră, pe care ne-a făcut-o un prieten, sau despre un gest de generozitate, sau despre un bolnav care oferă propria suferință, despre zâmbetul gratuit al cuiva, poate chiar un străin, care ți l-a adresat în timp ce erai prea închis în cenușul clipei tale ...; Maica Tereza de Calcutta spunea: „Nu vom ști niciodată cât bine poate să facă un simplu zâmbet”²⁹

Adesea suntem preocupați, și pe bună dreptate, ca viața noastră să fie utilă, să aducă rod. Însă această dorință bună de plinătate de viață o sufocăm aproape imediat în pretenția ca rodul să fie al nostru și nu cel al Spiritului, nu cel al carismei, al darului lui Dumnezeu care ne e încredințat. Și astfel începem să visăm roade imaginare, mărețe, dar ale gloriei noastre. Drept pentru care prădăm varietatea infinită de rodnicie pe care Spiritul lui Dumnezeu vrea s-o exprime în tot ceea ce trăim, facem, spunem, gândim, rugăm.

Revenind la bătrânul Simeon, este extraordinar să vedem cum dorința inimii sale, pasiunea dorinței sale de mântuire, când ajung la obiectivul lor, la scopul atât de mult așteptat și râvnit, nu se închid nici măcar o clipă într-o posesie sufocantă a darului lui Dumnezeu. Dimpotrivă: își împărăștie imediat splendoarea. Simeon strânge Copilul, dar această îmbrățișare o face pentru a le revela tuturor câtă lumină radiază de la El, cât de prețioasă este pentru toți această comoară. Gestul, cuvintele, chipul acestui bătrân reflectă toată lumina lui Cristos. Fra Angelico a exprimat

²⁸ Rm 12,6-8.

²⁹ Tereza de Calcutta, *La gioia di amare [Bucuria de a iubi, n.tr.]*, Mondadori, Milano 1997, p. 131.

asta minunat în fresca imaginii acestor Exerciții.³⁰ Și această reflexie este sensul întregii sale vieți. Acum poate inclusiv să moară. Nu doar pentru că l-a îmbrățișat pe Cristos, ci pentru că l-a putut vesti, printr-o mărturie atât de intensă, atât de transparentă, atât de umilă și certă, încât ajunge la noi chiar și azi cu aceeași intensitate din ziua aceea, și va continua să-l radieze pe Cristos până la sfârșitul lumii.

Dar de ce să subliniem asta, dacă nu pentru a redeveni conștienți de faptul că niciunul dintre noi nu e chemat la mai puțin de atât! Fiecare dintre noi are un dar de recunoaștere a lui Cristos pe care să-l reverbereze până la marginile pământului și până la sfârșitul zilelor! Fiecare dintre noi e făcut și chemat ca să ajungă să poată cânta personal *Nunc dimittis* al lui Simeon ca definiție exhaustivă a întregii sale existențe. Nu ca un punct final al vieții, ca un „cântec al lebedei”, ci ca o culme care recunoaște că moartea e și ea un dar făcut pentru a radia veșnic reflexia luminii lui Cristos. Uitați că în Paradis nu vom face altceva decât să reflectăm la infinit lumina Chipului cel bun al lui Dumnezeu, și fiecare dintre noi va exprima această frumusețe, foarte originală în fiecare, și totuși fiind toată a Chipului Domnului. Frumusețea Fericirilor este reflexia foarte originală a Chipului lui Dumnezeu la care fiecare e chemat; reflexie foarte originală precum privirea pe care Dumnezeu o are asupra fiecărei creaturi umane, față de fiecare dintre noi.

Dar această conștiință nu trebuie să așteptăm s-o avem doar la sfârșit, înainte de a muri. Biserica, liturghia, ne educă s-o exersăm în fiecare seară, la sfârșitul fiecărei zile, care poate fi ultima. Să ne gândim la asta, s-o exersăm (având în vedere că tocmai trăim *Exercițiile*) atunci când, la Completoriu, recităm *Nunc dimittis* al lui Simeon.

Iată cum exprimă don Giussani meditând chiar la Cântul lui Simeon: „Ce frumos e să citim în fiecare zi Cântul lui Simeon: «Ochii mei au văzut mântuirea Ta». [...] A recita Cântul *Nunc dimittis*, seara, la Completoriu, înseamnă a recita – precum Cântul fecioarei Maria – o profeție a unui lucru care s-a întâmplat deja: împărăția cerurilor este printre noi, Misterul comunicat trupului, timpului și spațiului. [...] A-i putea spune Domnului să fie salvatorul, să fie, să existe așa cum deja există, smulge harul, dincolo de răul nostru, și ne lasă să mergem, la fel ca bătrânul

³⁰ Beato Angelico, *Prezentarea lui Isus la Templu*, frescă, detaliu, 1442, Florența, Museo di San Marco.

Simeon, în pace. [...] Totul este spus în aceste cuvinte sau în această Prezență privită, imaginabilă și inimaginabilă: imaginabilă, pentru că e cea a unui om ca tine, și inimaginabilă pentru că e cea a lui Dumnezeu, Misterul, care se află în acest om; și în acest om se scufundă misterul răului meu, astfel încât să fiu mântuit, salvat, iertat”³¹.

Mâine vom vedea cum această plinătate umană radiantă, mișcată de Spirit spre întâlnirea cu Cristos, este credința.

³¹ L. Giussani, *La verità nasce dalla carne* [*Adevărul se naște din trup*, n. tr.], Bur, Milano 2019, p. 214-216.

SFÂNTA LITURGHIE

Liturgia Sfintei Liturghii: Fapte 4,1-12, Ps 117, In 21,1-14.

OMILIA EXCELENȚEI SALE MONSENIOR GIUSEPPE BATURI
ARHIEPISCOP DE CAGLIARI ȘI SECRETAR GENERAL
AL CONFERINȚEI EPISCOPALE ITALIENE

„Este Domnul”. Ioan îi comunică prietenului Petru prezența Domnului care era alături de ei. Iar Ioan, cel care este iubit și iubește, tocmai el poate recunoaște pe cel care iubește și care este iubit pentru că doar iubirea știe să recunoască. Recunoașterea lui Ioan, plin de surpriză, dar și de afecțiune, am simțit-o de multe ori și în maestrii și părinții noștri, mai ales în cuvintele, în privirea, în tensiunea totală a persoanei lui don Giussani. El este cel care a deschis privirea noastră spre recunoaștere: „Este Domnul”, este Prezența pentru care inima dorește și speră, este forța care îndeamnă la căutarea fericirii și a libertății, este idealul pentru care să construim o lume nouă, pentru care să spunem propriul „da” pentru totdeauna și pentru care să educăm copiii. Domnul prezent este rațiunea tuturor acestor lucruri.

Don Giussani a dat numele și ne-a deschis ochii asupra mării Prezențe care se află în inima lumii, și astfel a trezit speranța noastră, pentru că Domnul este aici, este cu noi. Atunci putem simți viața ca fiind locuită de Dumnezeu, cuprinsă într-un orizont infinit și etern, capabil să dea sens tuturor lucrurilor și capabil să graviteze în jurul unui centru: este El, Domnul. Să exprimăm atunci, la începutul acestor zile, recunoștința noastră în fața lui Dumnezeu pentru întâlnirea cu carisma lui don Giussani și să ne aducem aminte cât de mulți oameni ne-au ajutat pe noi și continuă să ne deschidă privirea și mintea noastră spre recunoașterea credinței, care e mereu recunoaștere a unei Prezențe care ne atrage și care este rațiunea a toate.

Petru – am auzit – se aruncă în mare și merge spre Isus. Îi fusese frică, luase sabia ca să rănească, renegase de trei ori și fugise. Dar acum merge la Isus fără ezitare, pentru că El este cel iubit. Și astfel, în această prietenie regăsită, în această familiaritate pe care Isus o oferă de-a dreptul dându-se într-o mâncare, totul se reconciliază, în așteptarea mării întrebări: „Mă iubești tu?”. Dar totul este deja reconciliat, pentru că nu există

posibilitate de pace și de reconciliere cu noi înșine și cu istoria noastră, cu tot trecutul nostru, fără să stăm în fața Domnului prezent, fără să stăm în raza privirii Sale. Fiindcă Petru merge la Isus ca să fie primit.

Nu un raționament, nu o interpretare sau o amintire adesea alcătuită din regrete, ci o întâlnire vie ne salvează, acum! Și redeschide viața către un nou orizont, o redeschide la posibilitatea unei noi porniri, cu Isus, în fața Lui. În prietenia cu El, totul poate reîncepe mereu, totul se poate face nou. În viața personală, ca în țesătura prieteniei noastre, totul recapătă vigurozitate și poate spera într-un nou început. Pentru Petru, a sta cu Isus este și posibilitatea, în jurul aceluia foc aprins, de a putea sta într-un mod nou cu ceilalți discipoli, pentru că Isus e cel care-i convoacă.

Să acceptăm și noi în aceste zile invitația lui Isus de a sta cu El pentru a putea învăța să stăm între noi și să mergem între oameni, să le citim dorința și să le spunem tuturor că Domnul este cel pe care-l caută în bucurie sau în tulburare. Pentru că a-i spune lumii că Domnul este prezent e întotdeauna și o interpretare a dorinței oamenilor.

Iată, recunoașterea Domnului poate avea loc în timpul pescuitului și din cauza pescuitului. În muncă, în construirea familiei, în angajamentul profesional sau politic, în sfârșit, în decursul pasiunii pentru viață, putem recunoaște semnul Domnului prezent, al cărui chip e întotdeauna o supraabundență (mult pește! Mai mult decât fuseseră în stare să prindă cu propriile puteri). Întotdeauna este o disproporție între forțele noastre și capacitatea și fecunditatea pe care le primim în dar. Domnul se lasă recunoscut în acest excedent dintre ceea ce facem și ceea ce primim în supraabundența de viață, de bucurie și de adevăr. Un excedent care nu poate avea altă rațiune decât un har, darul unei Prezențe, drept pentru care mulțumim fiindcă ne umple viața, și dar pe care mereu îl invocăm, ca cerșetori pentru că acum Domnul este aici, este printre noi și îl rugăm: „Mai vino la noi, o, Isuse, Învățător și Domn!”.

Sâmbătă dimineața, 15 aprilie

Johann Sebastian Bach

Cantata BWV 82, Ich habe genug, The Monteverdi Choir – The English Baroque Soloists –

John Eliot Gardiner – Edizioni Archiv

Mottetto BWV 229, Komm, Jesu, Komm, Monteverdi Choir – John Eliot Gardiner – Edizioni Erato

Angelus

Laude

■ PRIMA MEDITAȚIE

Mauro-Giuseppe Lepori

Credința care informează viața

Norul de martori

Pentru titlul acestor Exerciții ne-am inspirat din Scrisoarea către Evrei:

„Prin urmare, și noi, care avem un astfel de nor de martori care ne înconjoară, să îndepărtăm orice povară și păcatul care ne împresoară, să alergăm cu perseverență în lupta care ne stă înaintea, *cu ochii ațintiți la Isus, începutul și desăvârșirea credinței*”.³²

Autorul Scrisorii către Evrei cât ce enumerase, în capitolul anterior, o lungă serie de martori ai Vechiului Testament, care au făcut niște alegeri și au exprimat niște acțiuni care n-ar fi avut niciun sens fără credința în promisiunea Domnului care s-a împlinit în Cristos după moartea lor. Toți acești martori, de la Abel la Noe, de la Avram și Sara la Iacob, de la Moise la David, la mama Macabeilor, sunt o multitudine, literalmente un „nor”, care ne înconjoară. Ce anume înseamnă un „nor de martori”? A fost tradus prin „multitudine” pentru că autorul a vrut să exprime prin figura norului o realitate care ne înconjoară cu mii de

³² Ev 12,1-2.

elemente, ca un nor de praf în deșert. Dar norul, pentru Evrei, amintește și prezența misterioasă și sfântă a lui Dumnezeu care a însoțit poporul lui Israel în deșert, protejându-l ziua și luminându-l noaptea. Un nor sacru, în care Moise intra pentru a-l întâlni pe Domnul, ca să-l asculte și ca să dialogheze cu El. Martorii credinței formează în jurul nostru acest nor misterios care face vizibilă invizibilă prezența a lui Dumnezeu. Inclusiv pe muntele Schimbării la față, în nor pătrund toți cei prezenți, Isus, Moise, Ilie și cei trei apostoli, cu toții absorbiți în misterul Tatălui care își face auzită vocea. Și asta e ca și cum Dumnezeu ar fi vrut să reacționeze la cuvintele instinctive ale lui Petru: „Învățătorule, e bine că suntem aici; să facem trei colibe, una pentru tine, una pentru Moise și una pentru Ilie!”³³ Niște cuvinte foarte sincere, uman vorbind, dar care, în fond, banalizau toată sacralitatea evenimentului, reducându-l la ... o tabără faină cu prietenii la munte!

Continuă Evanghelia după Luca: „[Petru vorbea] neștiind, de fapt, ce zice. Pe când spunea acestea, a apărut un nor și i-a învăluit în umbră, iar ei s-au înspăimântat când au intrat în nor. Atunci a fost o voce din nor, spunând: «Acesta este Fiul meu cel ales; ascultați de el!»”³⁴

La umbra acestui nor, Petru, Iacob și Ioan își dau seama din nou de sacralitatea misterului al cărui martori au fost, care este misterul lui Cristos, „lumină pentru luminarea neamurilor”, spunea bătrânul Simeon, misterul dezvăluit de Tatăl care-l prezintă cu iubire preferențială și ne cere să ascultăm de el. Atunci ne vom putea gândi că „norul de martori” despre care vorbește Scrisoarea către Evrei înseamnă pentru noi că martorii credinței care ne luminează și ne vorbesc din Sfânta Scriptură, din istoria sfinților Bisericii, și din persoanele adevărate și pline de autoritate pe care le cunoaștem personal, ei bine, toți acești martori constituie pentru noi acel nor al Spiritului Sfânt în care Tatăl ne revelează darul Fiului preferat pe care suntem chemați să-l ascultăm, de care suntem chemați să ascultăm, pe care suntem chemați să-l urmăm.

Aceasta este splendoarea misterioasă, luminoasă și plină de autoritate, a Bisericii, în care – chiar și în umbra umanității noastre, a umanității fiecărui sfânt, a fiecărui botezat care dă o mărturie de credință –, Misterul se înfățișează într-o companie de persoane.

³³ Lc 9,33.

³⁴ Lc 9,33-35.

Surprinși de mărturia de credință

De câte ori nu ne simțim noi ca Petru și ca ceilalți, umiliți și speriați în fața înfățișării unei mărturii de credință extraordinare, care vine să ne surprindă, din partea unor persoane pe care poate le frecventăm în fiecare zi fără să ne dăm seama de lumina pe care-o poartă! Vedeam totul la suprafața umanului, cu toate aspectele pozitive și negative ale unui temperament, ale unui mod de a fi și de a acționa sau de a nu fi și de a nu face. Stăteam cu oamenii aștia cu o lejeritate, fără să-i privim cu adevărat, sau privind ceea ce ne plăcea și atât; stăteam cu ei fără să-i ascultăm, sau ascultându-i fără atenție. Și, dintr-o dată, dintr-un motiv sau altul, poate într-o împrejurare în care în sfârșit avem nevoie de ei, sau pentru că aceste persoane mor, iată că norul ne acoperă și în el, când toată aparența dispare, ascultăm tocmai mărturia lor de credință și trebuie să recunoaștem, confuzi, că este o manifestare a lui Dumnezeu, a lui Cristos, a Misterului care ne creează și ne salvează.

În autobiografia lui Takashi Paolo Nagai, care tocmai a fost publicată, cu titlul *Ceea ce nu moare niciodată*³⁵ – un text pe care l-aș asemăna cu *Confesiunile* sfântului Augustin – el povestește drumul său de credință, drumul care l-a condus la credința creștină și apoi la a trăi în credință o viață intensă și dramatică, până la a se regăsi fizic și spiritual în mijlocul dezastrului atomic de la Nagasaki, cu conștiința de credință că acesta a fost un sacrificiu al Mielului pentru pacea lumii întregi. Dar Takashi Nagai însuși își dă seama, aproape doar la sfârșit – mai ales după ce a găsit oasele carbonizate ale soției sale, Midori, sub cenușa casei distruse de bomba atomică, ce avea alături lăntișorul rozariului cu care se ruga ea – cât de mult a fost credința soției sale cea care a cerut și a obținut de la Dumnezeu credința sa, rodnicia extraordinară a vieții sale. Prezența mariană a lui Midori i s-a revelat la sfârșit ca prezența cea mai evidentă a Misterului în viața sa. Și el nu-și dăduse seama! Drept pentru care a înțeles că, după bombă, trebuia și el să trăiască mărturisind credința așa, din adâncul neputinței sale, bolnav de leucemie, tot timpul în pat, într-o baracă de câțiva metri pătrați, oferindu-se pe sine alături de Cristos și experimentând o fecunditate incredibilă a mărturiei.

³⁵ Takashi Paolo Nagai, *Ciò che non muore mai. Il cammino di un uomo* [*Ceea ce nu moare niciodată. Drumul unui om*, n. tr.], San Paolo, Cinisello Balsamo-MI 2023.

Am trăit aceeași emoție și confuzie acum câteva luni, când, vizitând camera vechiului meu prieten, Luciano – tâmplarul care, cu soția sa, Nella, m-a făcut să întâlnesc mișcarea în 1976 – după ce suferise o hemoragie cerebrală gravă care l-a dus în Cer acum o lună; am văzut că pe dulapul din camera sa ținea un bilețel pe care erau scrise datele cele mai importante ale parcursului meu vocațional, și, mai ales, data primei noastre întâlniri: „O prietenie din altă lume. 25 februarie 1976. 44 de ani ... de har” (scrisesse asta în 2020). În clipa aceea am revăzut parcă toată viața mea conținută în memoria și rugăciunea acestui om simplu, conținută în credința sa care, în întâlnirile umane, vede evenimentul de har care nu are limite și care este ceva din altă lume. Aș putea spune asta despre multe alte persoane, poate despre persoane pe care nu le cunosc, pe care le voi cunoaște doar în Cer, și fiecare dintre noi o poate spune despre multe persoane. Da, chiar există „un nor de martori”, un nor sacru, în care Dumnezeu este prezent și ne vorbește, un nor care conduce și apără viața, cum proteja poporul lui Dumnezeu în deșert.

Acești martori ne revelează că există un punct de maturitate a credinței, care constă pentru toți în a accepta să fie un bob de grâu care cade pe pământ și moare ca să dea rod, rod care nu mai este al său, chiar dacă toată ființa bobului de grâu era făcută ca să aducă acest rod.

„Adevărat, adevărat vă spun că, dacă bobul de grâu care cade în pământ nu moare, rămâne singur, dar dacă moare, aduce mult rod.”³⁶ Sunt unii care înțeleg imediat asta și trăiesc acest lucru chiar în miezul unei activități fecunde și eficiente. Și, deci, trăiesc și activitatea totală, misiunea totală, având înăuntrul lor un suflet plin de o cerșire continuă. Mă gândesc la don Giussani, la Papii pe care, în ultimele decenii, Spiritul i-a dat și îi dă Bisericii, mă gândesc la Maica Tereza... În schimb, deseori ni se cere să experimentăm un fel de prăbușire a eficienței noastre pentru a descoperi cu surprindere că tocmai de acolo, și nu din vârful turnurilor noastre Babel, niciodată terminate, tocmai de acolo credința noastră e vie și aduce rod.

³⁶ In 12,24.

Martori ai credinței

Iată, ceea ce vrem să înțelegem e tocmai faptul că acest „nor” prin care ni se înfățișează Misterul este alcătuit din *martori ai credinței*. Și fiecare dintre noi e chemat să facă parte din acest nor. Ei sunt acea multitudine pe care o descrie Apocalipsa, dându-ne o imagine despre cei aleși din Ceruri: „După toate acestea, m-am uitat și iată că era o mare mulțime, pe care nimeni n-o putea număra, din toate neamurile, semințiile, popoarele și limbile. Stăteau înaintea tronului și înaintea Mielului, erau îmbrăcați în robe albe și aveau ramuri de palmier în mâini. Ei strigau cu glas tare: «Mântuirea este a Dumnezeului nostru, care șade pe tron, și a Mielului!»”³⁷

Martirii – termen care literalmente înseamnă tocmai „martori” – sunt cei care, cu tot trupul, sufletul, vocea strigă mărturia lor eternă, pecetluită pe pământ cu propriul lor sânge, mărturia Mântuirii înfăptuite de Dumnezeu în Fiu, Miel jertfit și glorios: „Mântuirea este a Dumnezeului nostru, care șade pe tron, și a Mielului!”. Credința strigă că numai Dumnezeu ne salvează!

De ce norul de martori, în fața noastră pe pământ și în fața lui Dumnezeu în Cer, dă mărturie despre credință, s-ar putea spune că dă mărturie „numai” despre credință? De ce nu dă mărturie despre caritate, despre speranță, despre adevăr, despre dreptate, despre generozitate? Desigur, martorii credinței sunt martori și a celor menționate, și chiar mai mult. Dar cum de sunt martori în mod expres ai credinței? De ce Noul Testament, apostolii, dar deja Isus însuși în Evanghelie, insistă în primul rând asupra credinței?

Fragmentul Scrisorii către Evrei ne sugerează imediat o pistă, ba chiar pistă pentru a încerca să înțelegem ce anume este credința care ne este dată și cerută cu atâta insistență. Ne spune că, în primul rând, trebuie să mergem, ba mai mult: *să alergăm*, ținând privirea ațintită la Isus, care oferă origine credinței și o duce la desăvârșire.

Asta înseamnă că doar ținând privirea fixă la Cristos înțelegem ceva din credință. Ba mai mult, nu ceva, ci tot, înțelegem originea și desăvârșirea credinței, și înțelegem că originea (Autorul) și desăvârșirea (scopul, adică perfecțiunea) credinței sunt însuși Cristos. E ca și cum credința ar coincide cu Cristos. În ce sens?

³⁷ Apocalips 7,9-10.

Credința salvează

Există o judecată, sau, mai degrabă o veste pe care Isus le-o dă câtorva persoane care-l uimesc datorită credinței lor. De exemplu, femeii care pierdea sânge, care a crezut că și numai atingând poala hainei Domnului ar fi fost vindecată de răul ei,³⁸ sau orbului Bartimeu,³⁹ sau păcătoasei care, în casa fariseului Simeon vine și îi spală picioarele lui Isus cu lacrimile ei, le sărută și le unge cu parfum,⁴⁰ sau lui Iair, înainte să-i învie fiica,⁴¹ sau unicului dintre cei zece leproși vindecați care se întoarce ca să-i mulțumească.⁴²

Ce le spune Isus tuturor acestor persoane a căror credință o admiră? Practic le spune tuturor același lucru: „Credința ta te-a mântuit!”.

Ce înseamnă asta? Ce anume ne salvează? Oare nu doar Cristos ne salvează? Da, tocmai! Și asta ne face să descoperim semnificația, valoarea, sensul credinței, ceea ce ne interesează cu adevărat la credință, și ne face s-o dorim mai mult decât orice altceva, mai mult decât orice altă virtute. *Credința e ceea ce ne deschide spre Cristos Mântuitor al vieții și al lumii.*

Asta ne face să înțelegem profunzimea unui alt răspuns pe care Isus îl oferă celor care-i cer orice cu credință, ca atunci când îi spune centurionului: „Facă-ți-se după cum ai crezut!”;⁴³ sau celor doi orbi care-l imploră să-i vindece: „Să vi se facă după credința voastră!”.⁴⁴

Credința este spațiul din noi căruia îi corespunde evenimentul lui Cristos, Cristos care a venit și este prezent ca să ne salveze. Credința este deschiderea din noi în fața evenimentului lui Cristos, Mântuitorul nostru.

Nu e nimic mai mult și nimic mai important decât asta de înțeles din credință, de înțeles ce este credința, de înțeles ce trebuie să însemne pentru noi. Nu credința e cea care ne salvează: credința îi permite Mântuitorului să ne salveze, să salveze lumea.

Fără Cristos, fără evenimentul lui Cristos, credința nu are conținut și nu are sens. Scrie don Giussani: „Credința, ca atitudine reală pe care omul o trăiește în privința lui Dumnezeu, nu e generică: e *credință în*

³⁸ Cfr. Mt 9,20-22.

³⁹ Cfr. Mc 10,46-52.

⁴⁰ Cfr. Lc 7,36-50.

⁴¹ Cfr. Lc 8,49-56.

⁴² Cfr. Lc 17,12-19.

⁴³ Mt 8,13.

⁴⁴ Mt 9,29.

Cristos, Semnul tuturor semnelor, Omul prin care Misterul s-a revelat”.⁴⁵

Sau, în *Generând urme în istoria lumii*: „Credința este parte din evenimentul creștin pentru că este parte din harul pe care evenimentul creștin îl reprezintă, din ceea ce acesta este. Credința aparține evenimentului deoarece, ca *recunoaștere iubitoare* a prezenței a ceva excepțional, este un dar, este un har. Așa cum Cristos mi se dăruiește într-un eveniment prezent, tot așa însufletește în mine capacitatea de a-l îmbrățișa și de a-l recunoaște în excepționalitatea lui. Astfel libertatea mea acceptă acel eveniment, acceptă să îl recunoască. De aceea, în noi, credința este atât recunoașterea excepționalului prezent, cât și adeziunea simplă și sinceră care zice «da» și nu opune obiecții: recunoașterea și adeziunea sunt părți ale momentului în care Domnul, prin forța Spiritului Său, ni se revelează, sunt parte a momentului în care evenimentul lui Cristos intră în viața noastră”.⁴⁶

Și credința lui Avram, a patriarhilor, a lui Moise, a profeților îl avea pe Cristos ca orizont și conținut. Era mare, enormă, deoarece era deja plină de evenimentul lui Cristos. Așa cum Isus le-a spus Iudeilor: „«Avram, tatăl vostru, s-a bucurat nespun de mult că are să vadă ziua Mea; a văzut-o și s-a bucurat». Atunci iudeii I-au zis: «N-ai nici cincizeci de ani și I-ai văzut pe Avram?!» Isus le-a răspuns: «Adevărat, adevărat vă spun că, mai înainte să se fi născut Avraam, Eu sunt»”.⁴⁷ Nu a spus că l-ar fi văzut pe Avram, ci că Avram l-a văzut pe El în credință: Avram era deja plin de evenimentul lui Cristos și de bucuria pe care acesta o aduce.

Dar aceste cuvinte ale lui Isus ne fac să înțelegem că „evenimentul” în care crede credința nu este doar ceva ce se va întâmpla în viitor. Avram „a văzut și a fost plin de bucurie”, deoarece credința lui îl vedea pe Cristos. Evenimentul, mântuirea, la care aderă credința, este persoana lui Cristos. Avram a văzut că Isus este „Eu sunt”, Dumnezeu prezent care mântuiește. De aceea, Isus le-a cerut mereu discipolilor credință în Persoana sa mai mult decât în ceea ce el făcea. Ceea ce făcea era un motiv sau un ajutor pentru a crede, nu era conținutul credinței: „Credeți în mine: eu sunt în Tatăl și Tatăl e în mine. Dacă nu pentru altceva, credeți măcar pentru

⁴⁵ L. Giussani, *A-ți da viața...*, op. cit., p. 56.

⁴⁶ L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Generând urme în istoria lumii*, Editrice Nuovo Mondo, 2019, p. 34-35.

⁴⁷ In 8,56-58.

lucrările înseși!”⁴⁸ Nu este vorba despre a crede în lucrări, ci de a crede în Cristos datorită operelor pe care le înfăptuiește.

Este un text foarte frumos al lui don Giussani pe care nu rezist să nu vi-l citesc. E din 1968; este vorba despre Introducerea Exercițiilor spirituale ale Centrului Cultural Charles Péguy, de la Varigotti: „Atunci, să ne spunem așa: cum au putut începe să creadă? În ce anume a constatat acel eveniment care a trezit un asemenea interes, a determinat o atare impresie încât oamenii s-au riscat pentru prima dată cu ceea ce aveau în fața lor, încât oamenii, pentru prima dată au avut credința aprinsă înăuntrul lor, încât creștinul a început să existe în lume? Care a fost acel eveniment, ce fel de eveniment a fost acela? N-au crezut pentru că Cristos vorbea spunând niște lucruri, n-au crezut pentru că Cristos a făcut acele miracole, n-au crezut pentru că Cristos îi cita pe profeți, n-au crezut pentru că Cristos a înviat din morți. Câtă lume, marea majoritate, l-a auzit vorbind așa, l-a auzit spunând acele lucruri, l-a văzut făcând acele miracole, și totuși evenimentul nu s-a întâmplat pentru ei. Evenimentul a fost ceva din care miracolul și discursul erau doar niște fragmente, erau segmente, erau factori, dar a fost ceva altceva, mai mult, ceva atât de diferit care le-a conferit discursului și miracolului semnificația lor. Au crezut pentru ceea ce părea Cristos. Au crezut pentru acea prezență, nu pentru asta sau ailaltă ce a făcut sau a spus. Au crezut datorită unei prezențe. O prezență nu vagă sau neclară, o prezență nu fără chip: o prezență cu un chip chiar foarte precis, o prezență plină de cuvânt, adică plină de propunere.”⁴⁹

Dacă lucrările, miracolele, nu mă conduc la a crede că prezența persoanei lui Isus este cea care mă salvează și nu ceea ce face el, chiar și de-ar fi vorba de învierea morților sau înmulțirea pâinilor și a peștilor, credința mea e în zadar, credința mea nu e credință. Dacă nu cred că Cristos a înviat, și că *asta* e ceea ce îmi salvează viața, fie că trăiesc, fie că mor,⁵⁰ înseamnă că nu am credință, sau am o credință compusă din amintiri frumoase despre un mare profet, dar nu o credință care mă face să ating Mântuirea întregii vieți. Dacă Cristos n-ar fi înviat, am putea continua să credem în miracolele sale, așa cum credem în Ilie, în Ilisie sau în sfinții care au făcut multe miracole. Dar la ce bun pentru

⁴⁸ In 14,11.

⁴⁹ „Introducere de Luigi Giussani la Exercițiile spirituale ale Centrului cultural C. Péguy (Varigotti, 1 noiembrie 1968”, îngrijit de Julián Carrón, în *Viu este un prezent!*, op. cit., p. 5.

⁵⁰ Cfr. Fil 1,20.

viața mea să-mi aduc aminte acum de toate astea? Ce schimbă în viața mea această amintire? Nimic. Poate mă face să sper să se mai întâmple ceva miracole și acum, să mi se întâmple mie. Dar viața mea rămâne abandonată la nivelul la care este sau nu este. N-o salvează nimic *acum*, nimic n-o umple de sens.

A lua forma evenimentului lui Cristos

Dar dacă credința înseamnă a recunoaște și a se deschide în fața acestui eveniment, ce schimbare a umanității, ce schimbare a persoanei noastre trebuie să provoace? În varianta negativă: ce anume pierdem din Cristos și din noi înșine atunci când nu avem credință, când nu credem, când nu-i permitem credinței să ne salveze deschizându-ne în fața evenimentului lui Cristos?

Să ne gândim la numeroasele momente în care Isus a fost nevoit să-i dojenească pe discipolii săi, pe apostolii săi, fiindcă nu aveau credință, fiindcă aveau o credință mărunță, meschină. Cât trebuie să se fi simțit de dezbrăcați, de plini de rușine, incapabili să răspundă, ca Adam când Dumnezeu vine să-l întrebe unde era după păcat. Dacă n-ar fi păcătuit, ar fi rămas în fața prezenței lui Dumnezeu, inima lui ar fi rămas în fața prezenței lui Dumnezeu. Adam și Eva s-au ascuns în ascunderea lor, nu printre tufișuri. Adică, s-au ascuns în spatele libertății lor de a refuza darul prieteniei unui Dumnezeu prezent, a unui Dumnezeu familiar, a unui Dumnezeu al cărui imagine directă erau ei, reflexie nemijlocită. Libertatea noastră este cea care ne ascunde în spatele sustragerii sale dinaintea prezenței pline de iubire a Domnului. La fel și discipolii, când nu au credință, se regăsesc descoperiți ca niște copii ascunși fiindcă au făcut ceva prostioară, asemeni copiilor mici care cred ca sunt ascunși dacă își pun mâinile în fața ochilor când mama se uită la ei prefăcându-se severă. De fapt, Evanghelia nu menționează practic nici măcar o singură reacție a discipolilor față de musturarea lui Isus pentru că nu au credință, pentru că au o credință meschină, pentru că nu au încă credință. Rămâneau acolo, așa, înțepeniți în poziție de drepți, confuzi, ca și cum nici măcar n-ar fi înțeleși despre ce vorbea Isus! Și Isus, apăsa și mai tare pedala, îi făcea să se simtă și mai stingheri: „Există mai multă credință în păgâni, în publicani și îi prostituate decât în voi care trăiți tot timpul cu mine, care

mă ascultați vorbind toată ziua, care ați văzut sute de miracole! Și, cu toate astea, v-ar fi de-ajuns o credință cât un bob de muștar ca să mutați munții din loc!”⁵¹

Isus făcea așa datorită iubirii imense pe care o nutrea pentru ei. Oare cum putea să nu-și iasă din fire văzând că refuzau să primească de la El, trăind cu El, darul cel mai prețios, cel care-i deschidea spre darul tuturor lucrurilor, spre experiența a toate, spre comuniunea cu misterul Său cel mai profund și transformator a toate în bine! E ca atunci când o mamă vede că propriul copil refuză să mănânce, refuză laptele pe care ea i-l oferă, și deci, refuză viața. Ce suferință pentru Cristos să ne vadă că refuzăm credința în El, să ne vadă închiși sau neglijenți sau, mai rău, indiferenți față de darul de a ne deschide înaintea prezenței Sale care ne salvează viața, care salvează lumea. Nu doar printr-o salvare în cel din urmă ceas, *in extremis*, ci cu o salvare care salvează viața în timp ce trăim, care salvează viața toată, care o salvează nu doar de la moarte, ci și de la non-viață, de la a trăi rău, de la a trăi în mod meschin, de la a trăi inconștienți, de la a trăi superficial, de la a trăi fără să trăim, de la a trăi numai pentru a supraviețui, de la a trăi fără a cere mai mult de la viață, în viață, de la a trăi fără a dori infinitul. Ce durere pentru Cristos, și pentru Dumnezeu Tatăl, ce geamăt al Spiritului Sfânt, să ne vadă cum refuzăm plenitudinea de viață pentru care am fost creați! Și asta pentru a înșfăca un fruct consumat în câteva clipe, pentru o satisfacție care se stinge după treizeci de secunde, pentru a acumula victorii care ne dezamăgesc deja chiar în clipa în care ridicăm trofeul în aclamațiile mulțimii, a lumii întregi ...

Cu ce durere trebuie să le fi spus Isus fariseilor: „Și Tatăl, care M-a trimis, a depus El Însuși mărturie despre Mine. Voi nu I-ați auzit nicio dată glasul și nici nu I-ați văzut înfățișarea, iar Cuvântul Lui nu rămâne în voi, pentru că nu credeți în Acela pe care L-a trimis El. Voi cercetați Scripturile deoarece credeți că în ele aveți viață veșnică, dar tocmai acestea sunt cele care depun mărturie despre Mine! Și totuși nu vreți să veniți la Mine ca să aveți viață!”⁵²

⁵¹ Cfr. Mt 21,31; Mt 17, 20; Mc 11,23; Lc 17,6.

⁵² In 5,37-40.

„Fiul omului, când va veni, va găsi oare credință pe pământ?”

Durerea lui Cristos ajunge atât de mare încât plânge asupra Ierusalimului, pentru că nu a crezut, pentru că nu a primit darul mântuirii sale: „Când S-a apropiat de cetate și a văzut-o, Isus a plâns pentru ea. El a zis: «Dacă ai fi cunoscut și tu în ziua aceasta lucrurile care-ți puteau aduce pacea! Dar acum ele sunt ascunse de ochii tăi! Vor veni zile peste tine când dușmanii tăi vor ridica rampe de asalt împotriva ta, te vor înconjura și te vor asedia din toate părțile! Te vor strivi de pământ pe tine și pe copiii tăi din mijlocul tău și nu vor lăsa în tine piatră pe piatră, pentru că n-ai cunoscut vremea cercetării tale!»”⁵³

Isus nu a plâns pentru că Ierusalimul ar fi urmat să fie distrus, pentru că urma să moară: a plâns pentru că a refuzat viața, viața care îl vizita prin El, Fiul lui Dumnezeu venit în lume ca să aibă viață în El. Isus a plâns pentru că Ierusalimul nu a primit darul credinței, darul de a recunoaște vizita lui Dumnezeu, prezența lui Dumnezeu care vine pentru noi. Ierusalimul nu l-a îmbrățișat pe Isus ca Simeon, nu a tresărit de bucurie fiindcă a fost vizitat de Domnul. „Și Cuvântul a devenit trup și a locuit printre noi”⁵⁴, scrie sfântul Ioan la începutul Evangheliei sale, dar scrie și că: „A venit printre ai săi, iar ai săi nu l-au primit”⁵⁵. Ce pierdere, ce ruinare să nu-l primești pe Cristos, să nu ai credință în Cristos! De ce? Pentru că: „Însă tuturor celor ce L-au primit”, continuă Ioan, „celor ce cred în Numele Lui, le-a dat dreptul să devină copii ai lui Dumnezeu”⁵⁶.

Importanța credinței rezidă cu totul în importanța evenimentului lui Cristos pentru noi. Cine crede în numele lui Cristos, adică în prezența Sa, devine prin har fiu al lui Dumnezeu. Așadar, îi e dată desăvârșirea totală a umanității sale, cea pe care Adam și Eva voiau s-o sustragă de la Dumnezeu pe ascuns, în loc s-o primească din iubirea Sa și din prezența Sa.

Tocmai pentru asta, fiindcă tânjește să ne dăruiască asta, care pentru noi e totul, care ar fi totul, fiindcă moare ca să ne dea această desăvârșire, Isus, la un moment dat s-a oprit, ca și cum ar fi fost cuprins de o îngrijo-

⁵³ Lc 19,41-44.

⁵⁴ In 1,14.

⁵⁵ In 1,11.

⁵⁶ In 1,12.

rare fulgerătoare, de o tulburare neașteptată, și s-a întrebât: „Dar când va veni Fiului Omului, va găsi El oare credință pe pământ?”⁵⁷

Această întrebare pe care a pus-o Isus, ne pune mereu în dificultate. Ne întrebăm oare ce o fi vrând să zică. Ne întrebăm, în fond, ce judecată reprezintă ea referitor la istorie. Ea ne face să înțelegem că problema sfârșitului lumii nu va fi atât o chestiune de catastrofe intergalactice, și nici de mari boli, războaie și cutremure. Problema sfârșitului lumii va fi ceva mult mai uman, mai lipit de natura noastră, de inima noastră, de libertatea noastră. E ca și cum Isus s-ar aștepta ca la ultima sa venire, la Paruzie, riscul să fie acela de a nu mai exista nimeni care să-l aștepte, care să-i spună: „Vino, Doamne, Isuse!”⁵⁸

Pare că am citi cuvintele pline de amărăciune ale lui Primo Levi, din cartea sa autobiografică *Armistițiul*, în care povestește complicata întoarcere în Italia după ce a fost eliberat de la Auschwitz: „Casa era în picioare, toți membrii familiei vii, nimeni nu mă aștepta”.⁵⁹

Dar dacă această întrebare a lui Isus s-ar referi doar la sfârșitul lumii, în fond, aș putea să ridic din umeri și să-mi spun, ca și cum nu m-ar privi deloc: „Cu cât îmbătrânesc mai tare, cu atât scad șansele ca lumea să se sfârșească în timpul vieții mele. La întrebarea lui Isus o să răspundă alții, și cine știe când!?” În schimb, neliniștea pe care întrebarea o stârnește în noi, sau poate, mai mult decât întrebarea în sine, neliniștea pe care o provoacă în noi faptul că Isus își pune această întrebare, și că El nu reușește să-și răspundă, să prevadă ce se va întâmpla cu credința la sfârșitul lumii, El care știe totul, El care prevede totul, asta ne arată că această întrebare ne privește, și că fiecare dintre noi este chemat să răspundă. Această întrebare rănește libertatea mea. De la mine trebuie să vină un răspuns la această întrebare. Atunci când pentru mine lumea se va sfârși, va găsi Cristos credință? Dar și când toată lumea se va sfârși, Cristos va găsi credință în mine?

Faptul că Isus spune în altă parte că Fiul nu știe când va veni sfârșitul⁶⁰ și că își pune această întrebare despre credința noastră fără să-i dea vreun răspuns, ne face să înțelegem că, mai mult decât de venirea în glorie a lui Cristos, sfârșitul lumii depinde și de credința noastră.

⁵⁷ Lc 18,8.

⁵⁸ Apocalips 22,20.

⁵⁹ P. Levi, *Armistițiul*, Einaudi, Torino 1997, p. 254.

⁶⁰ Cfr. Mt 24,36.

Pentru că sfârșitul lumii, mai mult decât un punct final al cosmosului și al istoriei, va fi împlinirea, scopul cosmosului și al istoriei. Și această împlinire nu va fi, ca să zicem așa, „doar” Cristos, ci Cristos recunoscut și dorit ca împlinire a toate. Numai credința poate permite asta. Să ne gândim cu ce intensitate au așteptat sfinții această împlinire, au dorit acest sfârșit al lumii, această desăvârșire a lumii. Mulțumită lui Dumnezeu credința lor a cerut și a dorit această desăvârșire a lumii și pentru întreaga umanitate. Credința este strigătul „Vino, Doamne, Isuse!”, exprimat în fiecare clipă și circumstanță, care se deschide în fața împlinirii pe care prezența lui Cristos o dă vieții, timpului, lucrurilor, o dă la tot.

A muri cu credință totală

Dar dacă asta e adevărat, credința, credința mea, credința noastră, are legătură cu lumea întreagă, chiar și cu toată umanitatea inconștientă sau indiferentă la Cristos. De aceea avem nevoie de acest nor de martori, care să trăiască din această credință, pentru noi, cu noi, ca să creștem în ea.

Mă gândesc mereu la o expresie a episcopului Eugenio Corecco – părintele meu în viața de credință – care, cu șapte luni înainte să moară, îmi scria: „Să continuăm oricum [tocmai ce vorbise despre rugăciunea pentru vindecarea sa] să ne rugăm înainte de toate ca să mor cu credință totală, pentru că asta este și rămâne harul cel mai mare”⁶¹

Unei călugărițe îi scria în aceiași termeni: „Ispita dușmanului iese la iveală și încă o dată simt cât de greu este fără o credință totală să merg la întâlnirea cu Domnul nu doar cu resemnare, care e cu adevărat puțin, ci cu bucurie. Dacă mă vrea, îl rog să-mi dea acest ultim har pentru că valorează infinit mai mult decât viața. Asta e tot. (Ps 62,4).”⁶²

A muri, a merge la întâlnire cu Domnul, cu credință totală, ca fiind harul cel mai important, care valorează mai mult decât viața. Tocmai

⁶¹ E. Corecco, „Scrisoare din 23 iunie 1994”, în A. Moretti, *Eugenio Corecco. La grazia di una vita* [Eugenio Corecco. Harul unei vieți, n.tr.], Cantagalli-Eupress FTL, Siena-Lugano 2020, p. 371.

⁶² E. Corecco, „Scrisoare din 5 iunie 1994”, în *Asociația Internațională Amici di Eugenio Corecco, Episcop de Lugano*, Buletin n. 2 (1997), Corespondență: „A se lăsa reconstruiți de către Spiritul Sfânt”, Scrisorile lui Eugenio Corecco adresate contemplativilor, îngrijit de P. Mauro-Giuseppe Lepori, p. 102.

această „credință totală” e ceea ce Cristos va veni să caute la sfârșit, la sfârșitul vieții noastre și la sfârșitul vieții lumii.

Dar ce anume înseamnă „credință totală”? În ce sens credința poate fi totală? Așa să fi murit oare bătrânul Simeon după ce l-a recunoscut și îmbrățișat pe Isus? Așa să fi murit oare sfântul Paul, dacă ne gândim la ceea ce i-a scris lui Timotei? „Căci eu sunt gata să fiu turnat ca o jertfă de băutură, și timpul plecării mele este aproape. M-am luptat lupta cea bună, mi-am sfârșit alergarea, am păzit credința. De acum mă așteaptă cununa dreptății, pe care mi-o va da Domnul, Judecătorul cel Drept, în ziua aceea, și nu numai mie, ci tuturor celor care vor fi iubit arătarea Lui.”⁶³

Vedem că, atât la sfântul Paul, cât și la monseniorul Corecco, sensul morții are niște dimensiuni de Paruzie: înseamnă a merge la întâlnirea cu Domnul care vine, a merge în întâmpinarea lui „cu bucurie”, scrie Corecco, sau „cu iubire”, scrie sfântul Paul. Totul este însumat în credință. La fel ca pentru bătrânul Simeon.

Dar, înțelegem că nu va exista credință totală la sfârșitul vieții noastre și la sfârșitul lumii, dacă credința nu începe să fie aici și acum ceea ce, în noi, merge în întâmpinarea Domnului care vine, deschiderea noastră în fața prezenței Sale, dorința noastră de a-l întâlni, de a-l iubi, de a-l îmbrățișa acum. Cum să nu ne gândim la fraza extraordinară datorită esențialității sale a sfântului Paul adresată Galatenilor: „Căci eu, prin Lege, am murit față de Lege ca să trăiesc pentru Dumnezeu. Am fost răstignit împreună cu Cristos și nu mai trăiesc eu, ci Cristos trăiește în mine, iar viața pe care o trăiesc acum în trup o trăiesc prin credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine Însuși pentru mine.”⁶⁴

În timp ce începeam să pregătesc aceste lecții, eram oarecum tot timpul asaltat de tot felul de probleme și situații referitoare la Ordinul meu sau la alte persoane și realități (e mereu așa, dar acela era pentru mine un moment mai dramatic). Deseori e vorba despre probleme în fața cărora ne simțim neputincioși, fiindcă e în joc libertatea mai mult sau mai puțin sinceră a persoanelor. Și asta deseori provoacă în mine tristețe, iritare, disconfort. Dar meditănd la credință, tocmai în timp ce mă străduiam să găsec, fără s-o găsec, o soluție la o situație deteriorată și deci eram trist, dintr-o dată am înțeles că întrebarea lui Isus legată de sfârșitul lumii trebuia să mi-o

⁶³ 2Tm 4,6-8.

⁶⁴ Gal 2,19-20.

pun imediat, tocmai acolo, în mijlocul acelei situații complicate și complexe pe care trebuia s-o abordez. Și îmi spuneam: „Dar eu am credință? Am credință? În fața acestei situații stau în primul rând cu credință, înainte de a căuta alte poziții, alte decizii, alte soluții?”. Și astfel, întrebarea finală a lui Isus am început să simt că îmi este adresată prin tot, în toate, de către toți, tot timpul. Pentru că unde e credința mea în timp ce stau liniștit cu cineva, sau mă ocup de lucrurile cotidiene, sau mă doboară oboseala după ce lucrez ceva, sau când citesc un email, sau când răspund, când pregătesc o intervenție, când merg în biserică să mă rog, când discut la masă, când aud știrile lumii, despre războiul din Ucraina etc? În toate astea, Isus care vine, găsește el credință în mine? Găsește în mine credința?

Viața e o continuă interpelare pentru noi, de la toți și de la toate. Chiar și cei care nu ne întreabă, nu ne cer nimic, ne interpelează. Totul ne interpelează eul, totul ne spune: „Dar tu, cum stai în fața mea? Cine ești, ce anume te definește în fața mea?”.

Isus ne anunță că singurul răspuns adecvat, singurul care răspunde cu adevărat, singurul care e responsabil, singurul care corespunde la toată realitatea, la realitatea care din clipa în care trăiesc merge până la Cel care o constituie și va veni s-o judece, singurul chip care ne definește în mod adecvat în fața întregii vieți și a întregii realități, este credința, numai credința.

Înțelegeți că este un lucru foarte important, vital, fără de care, atunci când va sosi momentul încheierii socotelilor, adică atunci când toată realitatea noastră se va afla față-n față cu Domnul preamărit, iar El ne va reflecta în ochii săi toată realitatea pe care am întâlnit-o și am trăit-o, dacă nu vom avea credință, vom rămâne năuciiți, fără cuvinte, fără nimic printre degete, fără capacitatea de a spune „eu”, pentru că vom fi incapabili să spunem „Tu”. Fiindcă fără credință nu vom ști să mormăim niciun cuvânt de părere de rău, niciun cuvânt pentru a cere iertare! Nu păcatul nostru e cel care ne face să-i cerem îndurare Tatălui: e credința, recunoașterea, chiar și *in extremis*, că Dumnezeu este singura iubire care poate da împlinirea vieții mele.

Credința e o întrebare adresată lui Cristos

Acest examen, această judecată finală, ne-ar putea teroriza. De fapt, întrebarea „dacă va mai fi credință pe pământ”, în Evanghelia lui Luca

nu e o izbucnire: este concluzia unei parabole despre rugăciune, despre întrebarea insistentă și plină de speranță:

„Le-a spus apoi o pildă despre faptul că trebuie să se roage întotdeauna și să nu se descurajeze: El le-a zis: «Într-o cetate era un judecător care de Dumnezeu nu se temea și de oameni nu-i era rușine. În cetatea aceea era și o văduvă care tot venea la el și-i zicea: „Fă-mi dreptate în procesul cu potrivnicul meu!” Pentru o vreme n-a vrut să-i facă dreptate, dar după aceea și-a zis: „Chiar dacă nu mă tem de Dumnezeu și nici de oameni nu mi-e rușine, totuși, pentru că această văduvă mă tot necăjește, îi voi face dreptate, ca să nu mai vină întruna și să mă bată la cap!”» Apoi Domnul a zis: «Auziți ce zice judecătorul cel nedrept? Și oare Dumnezeu nu le va face dreptate aleșilor Săi, care strigă zi și noapte către El, măcar că întârzie față de ei?! Vă spun că le va face dreptate foarte curând! Dar când va veni Fiului Omului, va găsi El oare credință pe pământ?»⁶⁵

Credința, Cristos ne-o cere, ne-o solicită și chiar vrea să fie mare, fiindcă în esență, credința e cerere, e cerșire, insistență de a cere. Cerându-ne credința, Cristos ne solicită cererea. Așteptând credința noastră, Cristos așteaptă așteptarea noastră.

În sfârșit, când va veni Fiul omului, va găsi cerere pe pământ, va găsi rugăciune, va găsi pe cineva care să ceară venirea Sa? Va găsi pe cineva care să nu fi încetat până la sfârșit să fie ecoul strigătului Spiritului și al Miresei, Biserica, adică ultimele cuvinte ale Apocalipsei și deci ale întregii Biblii: „Vino, Doamne Isuse!”⁶⁶

Atunci se înțelege că a avea credință, a fi oameni de credință, care rămân fermi în credință în fața vieții, chiar și atunci când e încheșată și amenințătoare, nu e o chestiune de forță și putere. Nu e o chestiune de virtute valoroasă. E o chestiune de sărăcie, de sărăcie a spiritului. Fiindcă cel sărac cere, cel sărac cerșește.

Fără credință suntem inadecvați în fața vieții, fiindcă fără credință cerem de la noi înșine să fim adecvați, sau de la ceilalți, ca pretenție, adică cerem acest lucru acolo unde nu este.

Cu credința, faptul de a ne putea adecva e cerut de la Dumnezeu, este har cerut și primit. Și atunci poate fi și o adecvare miraculoasă, o adecvare altminteri imposibilă, fiindcă provine de la Dumnezeu.

⁶⁵ Lc 18,1-8.

⁶⁶ Cfr. Apocalips 22,17.20.

Fără credință nu cerem nimic, și astfel trăim totul ca și cum ar fi al nostru și lucrare a mâinilor noastre. Fără credință nimic nu e dar, nimic nu e har, și atunci nimic nu ne uimește, totul e scontat, totul devine plictisitor, ne obosește, chiar și lucrurile cele mai frumoase și mai importante ale experienței umane, cum ar fi persoana iubită, copiii, familia, confrății, munca, sărbătorile.

Această identificare a credinței cu cererea (îmi vine în minte principiul teologiei: „*Lex orandi, lex credendi* – Legea rugăciunii este legea credinței”)⁶⁷ nu golește credința de toate conținuturile sale teologice și morale: o golește însă de toate pretențiile de a le produce noi înșine, de a le înțelege de unii singuri, de a le ști noi. Totul în credință este cerere, totul este cerut. Și deci totul în credință este dat, e har. De aceea, credința, în esență, are ca fond iubirea lui Dumnezeu, e credința în iubirea lui Dumnezeu.

Atunci devine inclusiv mai ușor să ne întrebăm dacă avem credință sau nu, devine mai ușor să verificăm dacă, în fața vieții, stăm cu credință sau nu. Să ne întrebăm dacă cerem, dacă ne rugăm, dacă trăim cerându-i totul Domnului care ne creează, cerșind totul sau nu. Nu există confesiune de credință mai dreaptă și mai ortodoxă decât a recunoaște, cerând totul, că Dumnezeu este Iubire și este toată consistența noastră, și la fel este a tuturor oamenilor și a tuturor lucrurilor. Totul vine de la El, totul este o revărsare a iubirii sale de Tată față de Fiu prin Spiritul Sfânt. Atunci, nu există nicio confesiune de credință mai plăcută lui Dumnezeu decât să-l rugăm ca pe Tatăl nostru, recunoscându-l ca Tată bun. Nu există nicio altă confesiune de credință mai corectă și mai adevărată decât *Tatăl nostru*, spusă cu Cristos, pentru că El este cel care ni-l dă.

Ce schimbă Isus în viață?

Dar dacă credința este în esență credință în Isus Cristos, ce anume cere credința, atât de esențial și de vital, dacă nu pe însuși Isus Cristos, prezența Sa care desăvârșește inima și viața omului?

O prietenă, care face catehism, o mamă de familie și bunică, mi-a scris despre o provocare foarte mare pe care a primit-o din partea unei

⁶⁷ „Legea rugăciunii este legea credinței, Biserica crede după cum se roagă” (Catehismul Bisericii catolice, n. 1124).

fetițe de clasa a IV-a care a întrebat-o: „Și dacă Isus nu s-a născut? Și dacă nu e prezent? Ce ar schimba în viața noastră?”.

Aceasta este chiar o provocare a credinței. De fapt, prietena, cateheta, mi-a scris: „Ce provocare incredibilă! Fetița asta m-a obligat să-mi pun din nou întrebarea care, surprinzător, coincide cu ceea ce studiem la Școala de comunitate: credința ca adeziune la acea Prezență recunoscută și al cărei impact concret îl recunoaștem în toate aspectele vieții. Forța copiilor este că ei nu se așteaptă la un răspuns teologic, vor fapte palpabile! Și asta mă obligă să sap în mine, ca să găsesc răspunsul. Nu să sap în sensul că n-aș ști ce să-i spun, ci în sensul că, pentru a-i răspunde, am fost nevoită să încep să elimin toate răspunsurile superflue care-mi veneau în mod instinctiv, ca să ajung la miezul chestiunii: Isuse, chiar îmi ești indispensabil pentru a trăi?”.

Continuă prietena mea: „Astfel, căutarea răspunsului m-a condus la un dialog foarte strâns, între patru ochi, cu El, deoarece – ca să închei – am redescoperit că răspunsul nu poate fi decât o Prezență prezentă în acest moment, care mă îmbrățișează acum, toată, așa cum sunt eu. «Acum am nevoie de Tine!»». Și sfârșesc strigându-i: «Isuse, nu mă părăsi!»”.

În sfârșit, credința nu poate fi mărturisită fără Cristos. Nu doar fără Cristos ca fond al credinței, ci fără Cristos prezent, recunoscut aici și acum de către credință, de către ochii credinței care se uită fix la El. Întrebarea pe care fetița asta de clasa a IV-a a formulat-o atât de bine, cu atât de mult adevăr, este întrebarea arzătoare, adesea tacită sau greșit formulată, pe care ne-o adresează întreaga lume, și pe care, de altfel, o pune Cristos însuși.

Ce anume schimbă evenimentul lui Cristos, prezența Sa, în viața mea? M-am întrebat din nou asta în aceste săptămâni de celebrare a patimilor, a morții și a învierii Domnului. Ce schimbă Paștile în viața mea? Ce semn lasă, ce determinare lasă? Există un mod greșit, steril, de a-și pune această întrebare, care este acela de a se privi pe sine, o analiză de sine însuși moralistă sau sentimentală, sau intelectuală. Ca și cum o mamă, în timpul sarcinii, s-ar gândi numai la cum se schimbă ea, la cum i se schimbă forma, la greutatea ei, la cum i se schimbă puterile, și nu s-ar gândi la copil, la prezența copilului care crește în ea. Prietena mea cateheta a surprins miezul problemei, problema adevărată pusă în discuție. Impactul prezenței lui Cristos în viața noastră este, în primul rând, în mod esențial, prezența lui Cristos. Și dacă trebuie să se

schimbe ceva în mine, e ca eu să simt, să încerc, să sufăr cât de mult îmi e necesar El, cât de mult îmi lipsește Cristos dacă nu e prezent sau dacă nu-i acord atenție; și cât de mult prezența Sa îmi umple viața, îi dă sens și frumusețe.

Da, ceea ce schimbă viața e faptul că prezența Domnului există. Ceea ce schimbă în mod radical viața este faptul că El este prezent. Drept pentru care tocmai într-un dialog între patru ochi se înțelege ce anume schimbă sau nu schimbă în viața noastră faptul că Cristos este sau nu este. Acest „între patru ochi” este acea recunoaștere, acel a-i spune „Tu” lui Cristos, care îmi permite să îmi dau seama că El deja îmi spune „tu”, chiar înainte ca eu să-mi dau seama. La fel ca discipolii de la Emaus care, chiar și fără să-l recunoască, de-a lungul întregului drum, ascultându-l, privind acest pelerin aflat în penumbra serii, și-au dat seama după că deja îl percepeau, că deja viața lor era schimbată, lua o formă nouă, că în ei deja ardea cumva un foc care-i permitea inimii să strige „TU!” chiar înainte ca conștiința să-l poată chema pe nume.

Asta mă face să mă gândesc la comentariul întâlnirii lui Isus cu Magdalena, în care sfântul Grigore cel Mare, în cea de-a 25-a omilie despre Evanghelii, zice că Isus i-ar fi spus Mariei din Magdala: „Recunoști pe cel de care ești recunoscută!”.⁶⁸ Ca și cum i-ar fi spus: „Spune-i «Tu» Celui care-ți spune «tu» ție”.

Acum câteva săptămâni am luat cina la dragul prieten Carras la Madrid, și am cunoscut-o pe Jone, soția sa, care mi-a povestit cum a trăit începutul bolii grave care a paralizat-o complet luni întregi. În decurs de câteva ore s-a trezit imobilizată și intubată, capabilă doar să vadă și să asculte. Și atunci i-a zis „Tu” lui Cristos, s-a pus și i-a zis „Tu” lui Cristos, și asta i-a dat imediat un sentiment de consistență de sine, de demnitate a faptului că este creată și iubită de Dumnezeu, care n-a mai părăsit-o, care a determinat-o mai mult decât tot restul. Și ne-a povestit cum medicii care-o tratau, fără să poată vorbi cu ea, pur și simplu privind-o așa cum era, recunoșteau că ea, în toii problemelor, avea o forță, o pace, pe care ceilalți bolnavi nu o aveau: credința.

⁶⁸ Sfântul Grigore cel Mare, papă, „Omilie despre evanghelii”, Om. 25, 1-2. 4-5; PL 76, 1189-1193.

Credința care informează viața

Aici se află miezul chestiunii „credință”. Doar dacă credința este recunoaștere a unei „Prezențe prezente în acest moment”, cum scria prietena catehetă, o Prezență căreia îi spui „TU” ca Jone, ancorându-te de acest „TU” ca fiind consistența întregii tale vieți, care te salvează chiar și atunci când ajungi să nu mai ai nimic; doar dacă credința e asta, ea devine în noi punctul generator, centrul radiant al unei vieți cu adevărat transformate de Cristos și care transformă toată realitatea, din interiorul ei. Credința ne este dată și cerută pentru a restitui realității întreaga consistență pierdută departe de Cel care o creează.

De când am citit pentru prima dată în adolescența mea *Jurnalul unui preot de țară* a lui Georges Bernanos, mă însoțește o observație pe care preotul protagonist o scrie în toiu încercării prin care trece, în trupul său bolnav, în relațiile complicate cu turma sa, în spiritul său aflat în conflict cu un Dumnezeu ascuns care-l ține în agonia din Ghetsimani.

Scrie în *Jurnalu* său: „Nu. Nu mi-am pierdut credința! Această expresie «a-și pierde credința», ca și cum s-ar pierde o geantă sau o legătură de chei, mi s-a părut de altfel întotdeauna puțin aiurea. Probabil că provine din acel dicționar de pietate burgheză și «așa cum scrie la carte» moștenit de acei triști preoți ai secolului al XVIII-lea, atât de palavragii. Credința nu se pierde, încetează să mai informeze viața, atâta tot. [...] Atunci când un om cult ajunge încet, încet, și pe nesimțite, să-și înghesuie credința în ceva colț al creierului, unde o găsește printr-un efort de gândire, de memorie, chiar dacă ar mai avea o urmă de duioșie pentru ceea ce nu mai este, sau ar fi putut fi, nu i s-ar putea da numele de credință unui semn abstract, care nu seamănă cu credința [...] mai mult decât seamănă constelația Lebăda cu o lebădă».⁶⁹

„Credința nu se pierde, încetează să mai informeze viața”. Adică încetează să mai dea formă vieții din interior. *In-formare*, din punct de vedere etimologic, înainte să însemne în mod unic și banal „a da vești”, înseamnă „a da formă înăuntru”, „a forma dinăuntru”.

Și asta ne ajută să devenim conștienți de adevărata problemă a crizei de credință pe care o trăim cu toții, pe care o trăiește poporul creștin, pe

⁶⁹ G. Bernanos, *Jurnalul unui preot de țară*, Plon, Paris 1955, p. 134-135; traducere a mea. Cfr. G. Bernanos, *Diario di un curato di campagna*, San Paolo, Cinisello Balsamo-MI, p. 149.

care o trăiește omul contemporan, fiu al secolelor de credință abstractă, sau moralistă, desprinsă de realitate și de rațiune. Asta ne ajută și să devenim conștienți de cum trebuie revigorată credința noastră, de cum trebuie regăsită în noi, în colțișorul vieții noastre și a conștiinței noastre unde am exilat-o. Nu am pierdut-o, cum spune Bernanos, ci am pus-o deoparte, în debaraua cu lucruri inutile pe care nu le aruncăm, dar cu care nu știm ce să mai facem, nu mai știm la ce ajută.

Ideea e că credința ajută tocmai la a informa viața, la a-i da formă vieții; se înțelege la ce ajută credința numai atunci când informează viața, numai atunci când îi dă vieții o formă pe care doar credința i-o poate da. A pune deoparte credința, o face să fie inutilă. Dar nu devine inutilă pentru că nu e utilă în sine. Devine inutilă pentru că o punem deoparte. Pentru că o credință pusă deoparte nu mai are locul de unde să poată informa viața, din care să-i poată da formă vieții și astfel să transforme lumea.

Regina Coeli

SFÂNTA LITURGHIE

Liturgia Sfintei Liturghii: Sâmbătă din Octava de Paști, anul A: Fapte 4,13-21, Ps 117, Mc 16,9-15

OMILIA EMINENȚEI SALE CARDINAL KEVIN JOSEPH FARRELL
PREFECT AL DICASTERULUI PENTRU LAICI, FAMILIE ȘI VIAȚĂ

Dragi frați și surori,

În această octavă de Paști ne hrănim încă din plenitudinea de lumină, de pace și de bucurie care emană din victoria lui Isus Cristos asupra morții. Evanghelia pe care am ascultat-o face parte din așa-zisa „finală canonică a lui Marcu”, absentă în cele mai vechi manuscrise ale celei de-a doua Evanghelii, dar bogată în conținuturi pentru credința noastră. Apare de mai multe ori tema necredinței Apostolilor: ei nu cred în mărturia Mariei Magdalena care le spune că l-a văzut pe Isus viu, nu cred nici în mărturia celorlalți doi discipoli care l-au întâlnit pe Isus, „în timp ce erau pe drum spre sat”. Isus însuși, în sfârșit, apărându-le „în timp ce luau masa”, îi ceartă „pentru necredința lor și pentru rezistența inimii lor”.

Această necredință persistentă și aproape încăpățânată a Apostolilor este un aspect important pe care revelația neotestamentară ni l-a transmis, fără să-l elimine sau să-l „îndulcească”. De multe ori în istorie s-a încercat să se atace crezul creștin spunându-se că învierea lui Isus ar fi un mit creat de comunitatea primilor săi discipoli, rod al exaltării colective sau al preamăririi postume a maestrului, așa cum s-a întâmplat de multe ori în credințele religioase din trecut.

De fapt, tocmai mărturia surprinzătoare a povestirilor evanghelice contrazice toate aceste ipoteze. Grupul discipolilor lui Isus nu se află deloc într-o stare de „exaltare colectivă”. Dimpotrivă, Evangheliile ne spun că erau speriați, anxioși și abătuți. Și nu găsim în ei nicio atitudine de credulitate ușoară sau de înclinație spre misticism religios. De fapt, așa cum am ascultat în Evanghelia de azi, e clar că însăși ideea că Isus ar fi fost încă viu le părea de necrezut Apostolilor. A fost extrem de greu pentru ei să se convingă că Isus învinsese moartea!

Deci, tocmai incredulitatea Apostolilor e un semn puternic de credibilitate a Evangheliilor. În miezul credinței noastre nu se află un mit, nu e o iluzie colectivă, nu e o legendă creată de comunitate în ideea de a consola. Nu! Baza credinței noastre e un fapt: Cristos a înviat! Cris-

tos a învins cu adevărat moartea! Cristos, înviind, a intrat cu sfânta sa umanitate în dimensiunea însăși a lui Dumnezeu și a eternității! Acest eveniment neașteptat și uluitor a fost constatat de mulți martori oculari, așa cum ascultăm zilele astea în relatările despre aparițiile Celui înviat propuse de liturghie.

Sunt convins că și voi l-ați trăit pe Cristos înviat în viața voastră, de aceea sunteți aici, de aceea sunteți în Biserică, de aceea încercați să trăiți ca creștini în lumea de azi. Pe Cristos înviat l-ați întâlnit în comunitatea creștină care v-a transmis cu autoritate cuvântul Său: de fapt, prin cuvântul Bisericii, recunoaștem însăși vocea lui Cristos cel viu care îi vorbește profunzimii inimii noastre. În comunitatea creștină l-ați recunoscut pe Cristos înviat „la frângerea pâinii”, așa cum s-a întâmplat pentru discipolii de la Emaus. În comunitatea creștină ați întâlnit chipul plin de îndurare al lui Isus înviat care a răspuns cu iertare la păcatul nostru, la indiferența noastră, la mândria noastră, așa cum i s-a întâmplat sfântului Paul pe drumul Damascului. În comunitatea creștină l-ați întâlnit pe Cristos înviat care ne-a dăruit Spiritul său care a devenit în noi izvor de reînnoire, de renaștere, de iluminare și de energii infinite de creative pe care să le punem în slujba fraților, așa cum li s-a întâmplat discipolilor la Rusalii.

Dragilor, comunitatea creștină în care l-ați întâlnit pe Cristos înviat a luat pentru voi chipul concret al Fraternității Comunione e Liberazione. Aici poate vi s-a întâmplat să întâlniți o „Maria Magdalena” care v-a vorbit despre Isus cu recunoștință și entuziasm. Aici ați dat peste cei doi discipoli care, „la întoarcerea de pe câmp”, v-au spus cu entuziasm că au avut o întâlnire tulburătoare.

Poate că și voi, la început, ați reacționat cu „incredulitate” și cu o „duratețe a inimii”, dar, încet, încet, seninătatea, rezonabilitatea credinței și bucuria celor care v-au adus vestea v-au cucerit. Acei creștini se arătau cerți de un destin bun care se află la originea și în apogeul existenței noastre, un destin care a venit în întâmpinarea noastră și care s-a lăsat cunoscut. Asta v-a fascinat. Modul de a trăi și de a sta împreună al celor care spuneau că l-au întâlnit pe Cristos, implicarea lor în viață plină de pasiune, care nu excludea nimic din lucrurile care-i interesau, toate astea v-au surprins și au făcut să se nască în voi dorința de a trăi și voi acel mod. V-ați gândit că dacă Cristos este cel care ajută persoanele să trăiască într-un mod atât de plin și fericit, și atât de autentic uman, atunci merită să-l primiți și să-l urmați.

Și, efectiv, începând să-l urmați pe Isus și să trăiți în compania discipolilor săi, ați început să experimentați o mare pace, ați început să descoperiți cu surprindere că în Cristos se aflau răspunsurile la întrebările voastre și la dorințele voastre cele mai profunde, și că privirea voastră asupra vieții, umanitatea voastră, munca voastră, prietenii voastre, capacitatea voastră de a iubi, toate acestea au dobândit o nouă profunzime și un mai mare „adevăr”. De fapt, asta înseamnă să-l întâlnim pe Cristos înviat. Este un eveniment de renaștere, de transformare, de pacificare interioară și exterioară.

Păstrați mereu o atitudine de recunoștință în fața Domnului pentru acest har imens și pentru acele „instrumente” concrete de care s-a servit Domnul: persoanele, carisma, comunitatea. Conservați și luciditatea și libertatea de a le considera instrumente pentru întâlnirea propriu zisă, adică pentru întâlnirea cu Cristos înviat.

În relatarea lui Marcu am ascultat că tocmai discipolilor atât de „neîncrezători și duri la inimă” Isus le încredințează misiunea de a „proclama Evanghelia fiecărei creaturi”. Nouă, tuturor, chiar dacă suntem slabi și avem o credință deseori nestatornică, Isus ne încredințează sarcini importante. M-a impresionat fragmentul dintr-o scrisoare, pe care mi s-a întâmplat s-o citesc recent, scrisă de don Giussani în 1960, când visa să plece misionar în Brazilia împreună cu un grup de tineri.

„Doar «lumea întregă» este orizontul creștinului și «cine lucrează fără acest ideal va putea fi onest chiar în mod înverșunat, va putea fi deosebit de ascet, poate chiar eroid, dar nu creștin adevărat»”.⁷⁰ Sunt adevărate aceste cuvinte ale lui don Giussani! Și tot așa multe alte cuvinte ale sale, care încă trebuie valorizate și asimilate din plin. Așadar vă invit să reveniți la integritatea învățăturii lui don Giussani, care azi constituie o mare bogăție pentru Biserică.

Într-adevăr întâlnirea cu Cristos înviat lărgeste orizonturile noastre și ne deschide spre „lumea întregă”, ne pune în inimă dorința de a ajunge la fiecare om și de a le duce tuturor bucuria Veștii celei Bune. Și voi, să nu pierdeți niciodată această privire universală, acest impuls misionar și această iubire mare față de toți oamenii pe care Isus le-o indică discipolilor săi și pe care don Giussani a simțit-o mereu arzând în inima sa.

⁷⁰ L. Giussani, citat în L. Brunelli, în suplimentul „Religio”, p. 1, *L'Osservatore Romano*, miercuri 8 martie 2023.

Această misiune universală a Bisericii, chiar dacă este dusă înainte cu elan și entuziasm, nu va fi ușoară, ba chiar va da de obstacole, așa cum am ascultat în prima lectură. Însă, povestirea Faptelor, mărturisește că, în fața interdicțiilor de a-l vesti pe Cristos și de a înfăptui vindecări „în numele său”, Petru și Ioan păstrează o mare sinceritate și libertate de spirit, și afirmă: „Nu putem trece sub tăcere ceea ce am văzut și ascultat”.

Această mărturie apostolică este de mare ajutor pentru noi. Aici pare că, de fapt, „carisma” lui Petru și a Apostolilor este tocmai aceea de a fi păstrat viu anunțul Evangheliei, chiar și atunci când aceasta se ciocnește de indiferență sau chiar de refuzul lumii. De aceea, doar dacă păstrăm solidă comuniunea cu Petru și cu Biserica vom avea și noi forța de a spune: „Trebuie să ascultăm de Dumnezeu mai degrabă decât de oameni”. Legătura noastră cu succesorii Apostolilor conferă anunțului nostru garanția eclezialității și a autorității, și ne va ajuta să nu fim „vestitori ai propriei noastre persoane”, ci persoane cuprinse de Mister, înviați și noi împreună cu Cristos și vestitori ai victoriei sale asupra morții. Este slujirea prețioasă pe care noi, creștinii, suntem chemați s-o oferim din iubire pentru bărbații și femeile vremurilor noastre: să păstrăm lumea deschisă față de misterul lui Dumnezeu, să vestim prin viața noastră „faptul” indubitabil al învierii lui Cristos, cu toată lumina și speranța care derivă din ea.

Fie ca Fecioara Maria să vă susțină pe drumul vostru creștin și în misiunea pe care Domnul o încredințează Fraternității voastre și fiecăruia dintre voi în mod individual. Amin.

ÎNAINTE DE BINECUVÂNTARE

Davide Prosperi. Eminență, permiteți-mi să vă adresez, în numele întregii Fraternități CL, mulțumirile noastre călduroase.

Mulțumim pentru că ați acceptat invitația noastră de a împărtăși cu noi drumul de aprofundare a conținutului credinței pe care-l parcurgem în aceste zile. Mulțumim pentru cuvintele prețioase pe care tocmai le-ați rostit în predica dvs., care ne invită să recuperăm integralitatea învățăturii și pasiunii misionare a lui don Giussani: aceasta este și marea noastră dorință! Mulțumim pentru atenția paternă cu care ne însoțiți îndeaproape împreună cu Sfântul Părinte, în această fază a istoriei noastre. Acesta este

pentru noi un semn important și o confirmare continuă a acțiunii Spiritului Sfânt în viața noastră și în comuniunea noastră.

Nu ne interesează altceva decât să trăim pentru mărirea lui Cristos pe pământ, și deci, să slujim Biserica prin viața noastră și prin mărturia noastră săracă dar certă că doar Cristos este capabil să răspundă la întrebările și la tulburările care agită inima omului din vremurile noastre.

Eminentă, continuăm să mergem împreună pe această cale.

Suntem la dispoziția dvs. Mulțumim!

Cardinalul Farrell. Înainte de binecuvântarea finală, aș vrea să vă mulțumesc tuturor.

Voi ați primit vocația de a fi membri ai Fraternității Comunione e Liberazione, care – am învățat în viața mea – este una dintre mișcările ecleziale cele mai importante azi în Biserică.

Eu îl consider pe don Giussani unul dintre profeții cei mai importanți ai Bisericii, ai Bisericii moderne. Iar vocația voastră este o vocație altcătuită, inspirată, pentru cultura zilelor noastre, este potrivită pentru acest moment, unul dintre momentele cele mai grele din viața Bisericii. Dar cu voi, noi, eu cred că Biserica merge mereu înainte, pentru că ceea ce a spus de multe ori don Giussani este adevărat.

Noi suntem apostolii viitorului, voi sunteți apostolii viitorului.

Atunci vă mulțumesc pentru mărturia de viață creștină pe care ne-o dați zilnic nouă, tuturor. Fie ca Dumnezeu, Domnul nostru, să vă binecuvânteze pe voi toți. Mulțumesc.

Sâmbătă după-amiază, 15 aprilie

Arvo Pärt

Which was the son of... și Nunc Dimittis, Estonian Philharmonic Chamber Choir – Paul Hillier –

Edizioni Harmonia Mundi

Fratres, Hungarian State Opera Orchestra – Tamas Benedek – Edizioni Naxos

The Deer's Cry, The Sixteen – Harry Christophers – Edizioni Coro

Davide Prosperi

Avem o surpriză foarte plăcută: a venit să ne vadă noul episcop de Rimini, Excelența Sa monsenior Nicolò Anselmi, care-i urmează Excelenței Sale monsenior Francesco Lambiasi de doar trei luni, deci este proaspăt numit. Vine de la Genova.

Monseniorul Nicolò Anselmi

Mulțumesc pentru această primire! Sunt cu adevărat onorat să fiu aici. Duc încă în privire – vă spun adevărul – întâlnirea de acum o săptămână, când aici erau 3500 de copii. Voi sunteți mult mai numeroși, mai frumoși, mai orice, evident; să nu ne pripim cu judecata!

Voiam să vă mulțumesc că sunt aici, și în numele diecezei de Rimini, pe care Domnul, prin intermediul Papei, m-a chemat s-o slujesc de aproape trei luni. Suntem fericiți să vă salutăm și să vă asigurăm de rugăciunea noastră pentru acest moment atât de important, mulțumindu-vă de tot binele pe care-l faceți în diecezele voastre, în diecezele noastre. Adresez un salut și numeroaselor persoane care ne urmăresc prin videoconferință.

Prosperi

Sunt mai mult de 25.000.

Monsenior Anselmi

Acum merg să celebrez liturgia în catedrală și mă voi ruga pentru voi, pentru părintele Mauro și pentru toată Fraternitatea, fie care Spiritul Sfânt să vă poată atinge inimile cu adevărat! Mulțumesc.

Prosperi

Mulțumim!

■ A DOUA MEDITAȚIE
Mauro-Giuseppe Lepori

Pentru ca lumea să creadă

„Astfel încât Cristos să locuiască, prin credință, în inimile voastre” (Ef 3,17)

„Credința nu se pierde, ci încetează să mai informeze viața, atâta tot”,⁷¹ scria preotul de țară al lui Bernanos. Dar care este forma pe care credința vrea să i-o dea vieții?

Sfântul Paul ne-o explică minunat în Scrisoarea către Efeseni, unul dintre fragmentele paoline cele mai frumoase și mai sublime, care scrie din detenție, o detenție care-i îngrijorează pe Efeseni, ca și cum ar fi putut diminua apostolatul sfântului Paul, în detrimentul lor și al Bisericii și al lumii păgâne care așteaptă Evanghelia. Așa cum deseori și noi ne gândim că boala și infirmitatea noastră sau a prietenilor noștri ar putea mortifica o vocație, o misiune, rodirea unei carisme. În schimb, sfântul Paul îi asigură pe Efeseni fără jumătăți de măsură: „Vă rog, deci, să nu vă pierdeți cumpătul din cauza suferințelor mele pentru voi: acestea sunt gloria voastră”.⁷²

Și imediat explică de ce, revelând poziția sa față de Dumnezeu, adică credința sa, și felul în care credința trebuie să le informeze viața așa cum o informează pe a sa:

„De aceea îmi plec genunchii înaintea Tatălui, din Care își primește numele întreaga familie, din cer și de pe pământ, și mă rog ca, potrivit cu bogățiile Sale slăvite, să fiți întăriți în putere, prin Duhul Lui, în omul lăuntric, astfel încât Cristos să locuiască, prin credință, în inimile voastre, pentru ca, fiind înrădăcinați și statorniciți în dragoste, să puteți înțelege, împreună cu toți sfinții, care este lărgimea, lungimea, înălțimea și adâncimea dragostei lui Cristos, să cunoașteți dragostea lui Cristos, care întrece orice cunoaștere, ca astfel să fiți umpluți de toată plinătatea lui Dumnezeu”.⁷³

⁷¹ Vezi aici, p. 47.

⁷² Ef 3,13.

⁷³ Ef 3,14-19.

Credința este tocmai acel consimțământ al inimii la prezența dăruită a lui Cristos care vine să locuiască inimile noastre, dându-ne posibilitatea de a ne înrădăcina și de a ne baza în caritate, în iubirea lui Dumnezeu, astfel încât cu și la fel ca toți sfinții, adică „norul de martori” despre care ne vorbea Scrisoarea către Evrei, inima și viața, tocmai pentru că sunt informate de credință, să devină, prin har, capabile să înțeleagă, să-și însușească dimensiunile iubirii lui Cristos, „lărgimea, lungimea, înălțimea și adâncimea” acestei imense, infinite iubiri. Iar aceasta este o formă a sinelui nostru, a vieții noastre care, spune sfântul Paul, „întrece orice cunoaștere”, care ne depășește total, ca mister, pentru că este mister, Misterul absolut. Suntem astfel „umpluți de toată plinătatea lui Dumnezeu”!

Altminteri totul se moleșește

Dar oare înțelegeți la ce anume renunțăm atunci când punem credința în pod, într-un colț al creierului nostru, cum scrie Bernanos, sau într-un colț sentimental? Înțelegeți la ce anume a renunțat lumea occidentală, mai demult creștină, punând credința în afara zonei rațiunii, a gândirii, a culturii, a vieții politice și sociale, și chiar în afara zonei religiozității? *S-a renunțat, se renunță, aproape fără ca omul să-și dea seama, la „toată plinătatea lui Dumnezeu”!* S-a renunțat la dimensiunile infinite ale misterului lui Cristos, ale iubirii lui Cristos! Astfel încât totul, ca să zicem așa, s-a *moleșit*, totul! Trăim într-o cultură moleșită, într-o societate moleșită, într-o viață de familie, într-o educație, într-un a munci, a iubi, a se distra, a se ruga, a crede, în toate moleșiți, dezumflați, ca o minge enormă sau ca multe mingi din care a ieșit, printr-o găurică minusculă cât un vârf de ac de care nimeni nu și-a dat seama, aerul care-i conferea forma, care-i dădea plinătatea. Dar și multe situații de viață consacrată, monastică, viața comunitară, misiunea, angajamentul pentru pace, pentru dezvoltare, sau arta, la fel ca multe activități pastorale, sau implicarea în media, în politică, e ca și cum totul s-ar moleși, ar fi dezumflat de plinătate, de acea plinătate cu care vrea să ne „informeze” credința, cu care a venit să ne informeze Cristos, astfel încât ar fi suficient un grăunte de muștar de credință pentru ca acestea să se întâmple,⁷⁴ pentru ca asta să

⁷⁴ Cfr. Mt 17,20.

pătrundă în noi, pentru ca Cristos să pătrundă în noi, în viață, făcându-ne, ca să zicem așa, să explodăm de toată plinătatea lui Dumnezeu, de toată largimea, lungimea, înălțimea și adâncimea infinitei și eternei sale iubiri.

Dar această criză nu e doar a societății noastre, a vremurilor noastre, a Bisericii de azi. Altminteri sfântul Paul n-ar fi vorbit despre ea în urmă cu două mii de ani; altminteri, mai ales, Cristos n-ar fi venit să devină om ca să locuiască în mijlocul nostru, ca să ne vestească misterul la care libertatea e chemată să consimtă, să consimtă cu da-ul credinței. Aceasta este criza umanității, este criza omului, chiar de la păcatul originar, când omul a cedat ispitei de a crede că viața poate avea o formă alternativă față de toată plinătatea de iubire pe care Dumnezeu i-o oferea.

Ce-i insinuează șarpele Evei, dacă nu iluzia de a poseda o plinătate divină fără s-o primească de la Dumnezeu? „Dimpotrivă, Dumnezeu știe că, atunci când veți mânca din el [din fruct], vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul”.⁷⁵

Bărbatul și femeia se trezesc imediat goi pe dinăuntru, deoarece această cunoaștere a binelui și a răului este cunoașterea realității așa cum nu este de fapt, o cunoaștere a realității nu așa cum o face Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu face totul bun, totul frumos, totul pozitiv, totul dăruit, totul gratuit. Plini de această falsă plinătate, de acest dubiu cu privire la Dumnezeu în modul lui de a face lucrurile și de ne da totul, în modul lui de a ne crea pentru a primi viața și totul de la El, Adam și Eva se regăsesc goi, golași, ca și cum ar descoperi o formă a lor înșiși rușinoasă, care trebuie ascunsă.

Dar tocmai acestui om moleșit în eul său, golit de sine însuși pentru că e golit de raportul plin de iubire și încredere cu Creatorul, Cristos vine să-i aducă în Sinea sa o plinătate de cunoaștere reală, de cunoaștere a realității întregi. Da, cum scrie sfântul Paul: „astfel încât Cristos să locuiască, prin credință, în inimile voastre, pentru ca, fiind înrădăcinați și statorniciți în dragoste, să puteți *înțelege*, împreună cu toți sfinții, care este largimea, lungimea, înălțimea și adâncimea dragostei lui Cristos, să *cunoașteți* dragostea lui Cristos, care *întrece orice cunoaștere*, ca astfel să fiți umpluți de toată plinătatea lui Dumnezeu”.⁷⁶

Dacă vrem să trăim lăsând ca viața noastră să ne fie informată de credință, trebuie să învățăm aceste cuvinte pe de rost și să ni le repetăm

⁷⁵ Gen 3,5.

⁷⁶ Ef 3,17-19, caractere italice ale mele.

în traiul nostru cotidian. E ca și cum am trăi *văzând* Destinul vieții și al lumii, a trăi având în fața noastră, în toate, cu toți, mereu, pe Cel înviat care apare la Cina cea de taină în seara de Paști și care, cu toată splendoarea frumuseții sale și a bunătății sale, suflă peste noi Spiritul Sfânt pentru a transforma viața noastră în misiune a păcii și a iertării Sale: „«Pace vouă! Așa cum M-a trimis pe Mine Tatăl, așa vă trimit și Eu pe voi!» Și spunând aceasta, a suflat peste ei și le-a zis: «Luați Duh Sfânt! Celor ce le veți ierta păcatele, vor fi iertate, iar celor ce le veți ține, vor fi ținute»”.⁷⁷

Doar așa, omul moleșit, fără credință, reia formă, regăsește forma substanței sale adevărate, originare, originară din inima și din gândul lui Dumnezeu, ale Tatălui.

Cristos, totul în toți

„*Christ with me, Christ before me, Christ behind me.*” „Cristos cu mine, Cristos în fața mea, Cristos în urma mea, / Cristos în mine, Cristos sub mine, Cristos deasupra mea, / Cristos în dreapta mea, Cristos în stânga mea, / Cristos când mă culc, Cristos când mă așez, / Cristos în mine, Cristos când mă scol, / Cristos în inima fiecărui om care se gândește la mine, / Cristos pe buzele fiecărui om care vorbește despre mine, / Cristos în ochii celor care mă văd, / Cristos în urechile celor care mă ascultă, / Cristos cu mine.”⁷⁸

Este rugăciunea care se spune că este a sfântului Patric (pe care compozitorul eston ortodox, Arvo Pärt a transformat-o în melodie în 2007), care exprimă conștientizarea unui om complet informat, plăsmuit în eul său, de credința în Cristos. Pärt reușește să exprime foarte bine, prin linia melodică ce însoțește aceste cuvinte, sensul creșterii lui Cristos în noi printr-o plinătate tot mai mare și mai radiantă.

Această umanitate în care Cristos este totul, totul în noi înșine, totul în toți și totul în tot, în toată realitatea, este umanitatea cea nouă, creația

⁷⁷ In 20,21-23.

⁷⁸ „Christ with me, Christ before me, Christ behind me, / Christ in me, Christ beneath me, Christ above me, / Christ on my right, Christ on my left, / Christ when I lie down, Christ when I sit down, / Christ in me, Christ when I arise, / Christ in the heart of every man who thinks of me, / Christ in the mouth of every man who speaks of me, / Christ in every eye that sees me, / Christ in every ear that hears me, / Christ with me.” (William Byrd – Arvo Pärt, *The Deer's Cry* (2007), according to the Loric of St. Patrick (cca. 377), corul The Sixteen, dirijat de Harry Christophers, 2016, © Coro).

cea nouă pe care credința o face posibilă, pe care credința o primește, pe care credința o formează, pe care credința o plămăduiește, deschizându-se în fața evenimentului pascal al lui Cristos pe care Spiritul Rusaliilor îl face să fie în același timp intim în inimă și radiant până la marginile lumii și ale timpului.

Inclusiv din punct de vedere muzical, compozitorul face să crească muzica pentru a da cumva sensul plinătății care umple inima, care umple viața, cu atât mai mult un om devine mai conștient că Cristos este totul în el, că Cristos este în fața lui, că Cristos este în dreapta lui, la stânga lui, că Cristos este totul. Totul, mereu, în totul și în toți.

Din Galileea, până la marginile pământului

„Cei unsprezece ucenici s-au dus în Galileea, la muntele la care le spusese Isus să meargă. Când L-au văzut, I s-au închinat, dar unii s-au îndoit. Isus S-a apropiat de ei și le-a vorbit astfel: «Toată autoritatea Mi-a fost dată în cer și pe pământ. Prin urmare, duceți-vă și faceți ucenici din toate neamurile, botezându-i în Numele Tatălui, al Fiului și al Duhului Sfânt și învățându-i să păzească tot ce v-am poruncit! Și iată că Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului!»⁷⁹

Această ultimă scenă a Evangheliei după Matei mă face să mă gândesc la ceea ce Papa, la sfârșitul discursului său din 15 octombrie 2022, i-a cerut Fraternității: „Nu uitați niciodată de acea primă Galilee a chemării, de acea primă Galilee a întâlnirii. Întoarceți-vă mereu acolo, la acea primă Galilee pe care fiecare dintre noi a trăit-o”⁸⁰.

Să ne întoarcem acolo, la prima Galilee, înseamnă să ne întoarcem la întâlnirea prin care Cristos ne-a dăruit o credință care a umplut de El inima noastră, în care Cristos s-a impus inimii noastre ca Tot-ul vieții, Viața vieții noastre. Iar atunci când Isus, după Înviere, a dorit să-i întâlnească din nou pe discipolii săi în Galileea, mai mult decât acolo, la Ierusalim, în Iudeea, a făcut-o pentru ca ei să înțeleagă că acea mare misiune la care erau chemați trebuia să izvorască mereu din întâlnirea cu El, din acea primă și veșnică întâlnire cu El pe care fiecare dintre noi a trăit-o, pe care

⁷⁹ Mt 28,16-20.

⁸⁰ Francisc, „Să ardă în voi...”, op. cit., p. 18.

o trăiește mereu din nou, atunci când descoperă că izvorul viețuirii sale este însuși Cristos, care locuiește prin intermediul credinței în inimile noastre, făcându-ne să experimentăm tot timpul din nou și tot mai mult „cu toți sfinții, care este lărgimea, lungimea, înălțimea și adâncimea” și să cunoaștem „dragostea lui Cristos, care întrece orice cunoaștere”, ca astfel să fim „umpluți de toată plinătatea lui Dumnezeu”.

Dar nu mergem cu adevărat în Galileea, nu ne întoarcem la prima întâlnire cu Isus, la izvorul carismei de către care am fost cuprinși, și deci nu o revigorăm, dacă acel a merge, acel a ne întoarce la acea întâlnire-sursă, dacă acea primă companie și prietenie care trebuie să ne-o reamintească, nu o descoperim imediat *trimisă în misiune*, către toate popoarele, către umanitatea întreagă nebotezată încă în numele Tatălui, al Fiului și al Spiritului Sfânt, adică necuprinsă încă de marea Prezență a lui Dumnezeu care este Iubire, care este Comuniune deschisă față de om, care vrea să îmbrățișeze fiecare om, pe toți oamenii.

Să ne întoarcem în Galileea, înseamnă să ne întoarcem la prima întâlnire care a aprins în noi *carisma creștină care este darul divin de a-l putea îmbrățișa pe Dumnezeu care se oferă*, de a trăi aparținând darului Prezenței lui Dumnezeu cu noi în Fiul întrupat, aprinsă în lume de către Spiritul Tatălui.

Dar nu se poate reveni la asta fără a-l asculta pe Cel înviat care, tocmai atunci ne spune, ne repetă: „Mergeți! Mergeți la toate popoarele!”, promițându-ne că cine merge, cine pleacă, duce cu sine Galileea, fiindcă duce cu sine prezența lui Cristos, prezența cotidiană, familiară, constantă a lui Cristos: „Și iată că Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului!”⁸¹

Dar poate Cristos să ne facă o promisiune mai frumoasă, mai îmbucurătoare, mai încurajatoare decât asta?

Da, într-adevăr: „Cristos cu mine, Cristos în fața mea, Cristos în spatele meu, / Cristos în mine, Cristos sub mine, Cristos deasupra mea, / Cristos la dreapta mea, Cristos la stânga mea ...”.

Credința este acea privire, acea ascultare, acea atenție a inimii care vede, care aude, care își aduce aminte, face memorie, încât e imposibil să mai ieși, să te găsești în afara lărgimii, lungimii, înălțimii și adâncimii iubirii lui Cristos experimentat personal și împreună.

⁸¹ Mt 28,20.

Cristos e cel care rezolvă dubiile credinței

Și această poziție, această conștientizare, această certitudine, această siguranță de nezdruccinat, e chiar o chestiune de credință, e credința. O vedem, tocmai, în ultima scenă a Evangheliei după Matei pe care tocmai am menționat-o: „Cei unsprezece ucenici s-au dus în Galileea, la muntele la care le spusese Isus să meargă. Când L-au văzut, I s-au închinat, dar unii s-au îndoit”.⁸²

Ne vine să ne gândim: dar nu se poate! Ce dezastru! Cei unsprezece? Apostolii? După patruzeci de zile îl văd înviat! Îl aud vorbind, îl văd chiar mâncând pește și pâine, au văzut și au atins rănilor Corpului său viu și glorios! Izbucneau de bucurie de fiecare dată când îl vedeau! *Se îndoiesc?! Adică, încă nu au credință. Nu sunt cu adevărat convinși de El, că El e aici, că El este viu și prezent.*

Cum să nu ne recunoaștem în această atitudine absurdă, cum să nu recunoaștem că și noi suntem mereu așa!

Și ce face Isus? Poate că-i ceartă din nou? Nu. *Isus se apropie mai mult.* „Dar unii s-au îndoit. Isus S-a apropiat de ei și le-a vorbit astfel: «Toată autoritatea Mi-a fost dată în cer și pe pământ. Prin urmare, duceți-vă [...]. Și iată că Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului!»”.

E ca și cum ar trebui să înțelegem că problemele de credință, crizele de credință, nu le rezolvăm noi, ci Cristos. Și le rezolvă făcând să fie mai apropiată, mai vizibilă, mai audibilă, mai palpabilă, mai experimentabilă prezența Sa.

Oare nu e asta experiența pe care o trăim cu toții? De câte ori nu ne îndoim noi, mai ales dacă ne trezim ca Petru, în toiul furtunii, și ni se pare că lui Dumnezeu nu-i pasă de noi, sau de lume, și nici de Biserică, și apoi, dintr-o dată, se întâmplă ceva, se întâmplă cineva, în care ne surprinde din nou prezența Domnului. Tocmai ca în aparițiile Celui înviat. Am petrecut noaptea fără să pescuim nici măcar un rac, suntem cu moralul la pământ și suntem prost dispuși, și iată că apare pe mal unul pe care mai apoi îl recunoaștem ca fiind Domnul care e cu noi în toate zilele până la sfârșitul veacurilor.⁸³ Și atunci ne dăm seama că acea clipă de dubiu,

⁸² Mt 28,16-17.

⁸³ Cfr. In 21,1-7.

de slabă credință, de sentiment de părăsire, care ne-a făcut să trăim rău, care ne-a făcut arțăgoși cu realitatea, cu oamenii și cu lucrurile, deprimați și violenți, capricioși cu tot și cu toți; ei bine, ne dăm seama că nici acel timp nu a fost o paranteză a prezenței lui Cristos, ci a credinței noastre.

Dar – slavă Domnului! – credința nu se produce de la sine, ci se naște și reînvie prin întâlnirea cu El, și El e mereu prezent, mereu la ușă și bate, mereu se apropie din nou, mai mult, ca să ne întâlnească.

Ne ridicăm privirea cu Isus

Dar să fim atenți! Cristos nu se apropie numai ca să reaprindă credința noastră, sau mai bine zis ca să reaprindă credința așa cum o înțelegem noi, în mod intimist, ca și cum ar fi instrumentul care mă ajută doar pe mine, ca să fiu mai bine. Când Isus îi ceartă pe discipoli, pe Petru, pentru „puțina sa credință”, literalmente pentru „credința sa mică”, poate se gândea tocmai la asta: la o credință care simțim că ne lipsește doar atunci când ne merge ceva prost. Deci o credință care ne e suficient să se aprindă în mod intermitent, atunci când simțim noi nevoia de ea, atunci când nu avem alte lumini mai puternice, sau că, oricum ne ajunge cât să facem cei trei pași necesari ca să ne învârtim în jurul cozii, în jurul propriei persoane. De câte ori papa Francisc nu reclamă o credință redusă la acest stadiu?!?

Nu, credința pe care vrea s-o reaprindă prezența lui Cristos este acea lumină pe care bătrânul Simeon a văzut-o și a anunțat imediat: „căci ochii mei au văzut mântuirea Ta, pe care ai pregătit-o să fie înaintea tuturor popoarelor, o lumină care să slujească celorlalte neamuri drept revelație, iar poporului Tău, Israel, drept glorie!”⁸⁴ Nu-i era suficientă o credință care să-i consoleze bătrânețea. De fapt, a avut o credință care a îmbrățișat lumea întregă.

Credința e meschină, și deci sterilă, chiar și pentru a lumina viața cotidiană, dacă orizontul ei nu este marcat de o mistuire pentru salvarea lumii întregi.

De fapt, papa Francisc, meditănd la carisma lui don Giussani, a concluzionat spunând: „Există încă mulți bărbați și multe femei care încă nu

⁸⁴ Lc 2,30-32.

au trăit acea întâlnire cu Domnul care vouă v-a schimbat viața și a făcut-o să fie frumoasă!”⁸⁵

Mai poate cineva să doarmă liniștit după ce a auzit o astfel de propoziție?

Mă gândesc mereu la momentul în care Isus s-a retras cu discipolii pe munte, ca să se odihnească puțin fiindcă o mulțime mare îl urmărea tot timpul. Era acolo și vorbea cu discipolii săi așezați în fața Lui. Și, dintr-o dată, discipolii văd că privirea care se uita fix la ei se ridică și se uită dincolo de ei, departe (ca și cum eu m-aș uita acum mai departe de fundul sălii). Instinctiv toți se întorc și văd că Isus a văzut venind de departe, din spatele lor, iarăși și mereu, „marea mulțime”. Este scena povestită la începutul celui de-al VI-lea capitol al Evangheliei sfântului Ioan: „Isus S-a suit pe munte și S-a așezat acolo cu ucenicii Lui. Paștele, sărbătoarea iudeilor, era aproape. Când Isus Și-a ridicat ochii și a văzut că vine la El o mare mulțime, l-a întrebat pe Filip: «De unde să cumpărăm pâini ca să mănânce oamenii aceștia?» Spunea lucrul acesta ca să-l încerce, însă El știa ce urmează să facă”.⁸⁶

Iată ce trebuie să i se întâmple celui care-și ține ochii „ațintiți asupra lui Isus”, proprii ochi țintiți pe ochii lui Isus. În mod normal, atunci când cineva privește un chip, privește ochii acestuia. Acum, cine se uită fix la Isus, vede că privirea Sa desenează un orizont fără limite, plin de îndurare, plin de conștientizarea aceluia lucru care-i lipsește umanității, plin de conștientizarea aceluia lucru de care îi este foame inimii omului. Isus îl provoacă pe Filip în privința pâinii care hrănește corpul, dar știe deja că după miracolul înmulțirii pâinilor și a peștilor le va oferi vestea Pâinii vieții care este Trupul său euharistic. „Eu sunt pâinea vie care a coborât din cer. Dacă mănâncă cineva din pâinea aceasta va trăi în veac. Și pâinea pe care o voi da Eu pentru viața lumii este trupul Meu”.⁸⁷

„Trupul meu pentru viața lumii.” Oare cum or fi ascultat discipolii aceste cuvinte, cei puțini care de atunci rămân cu El? Și cum ascultăm noi o rechemare ca cea a Papei: „Există încă mulți bărbați și multe femei care încă nu au trăit acea întâlnire cu Domnul care vouă v-a schimbat viața și a făcut-o să fie frumoasă!”?

⁸⁵ Francisc, „Să ardă în inimile voastre ...”, op. cit., p. 15.

⁸⁶ In 6,2-6.

⁸⁷ In 6,51.

Reuniți în credință pentru a răspândi credința întregii lumi

Rugăciunea sfântului Patric scrisă muzical de Arvo Pärt m-a făcut să mă gândesc din nou la vizita pe care marele muzician a făcut-o cu ani în urmă la abația mea din Elveția, unde locuiam înainte să fiu chemat la Roma. A trăit cu noi douăzeci și patru de ore, fiindcă organizatorii Festivalului de muzică sacră de la Fribourg îi propuseseră o ședere într-o mănăstire, ca să vadă dacă nu-i inspiră cumva ceva compoziție. Prezența sa ne-a impresionat mult pe noi, călugării, datorită simplității inimii cu care a trăit alături de noi fiecare moment al vieții noastre. Un om cu inima și cu privirea unui copil care vedea în toate un motiv de uimire care ne molipsea. M-a făcut să mă gândesc mult la don Gius, la personalitatea sa.

Ei bine, Arvo Pärt a rămas foarte impresionat de corul de secol XV al abăției mele, în care sunt reprezentate figurile celor doisprezece apostoli corelați cu doisprezece profeți. Fiecare apostol spune un vers al Crezului și fiecare profet o frază din cartea sa care se potrivește cu versul din Crez. Henri de Lubac scrie în lucrarea sa *Exegeza medievală* că corul Abăției din Hauterive este ultima elaborare a tradiției legendare care consideră că apostolii, înainte să se despartă pentru a merge apoi să evanghelizeze lumea, ar fi rostit fiecare un vers al Crezului.⁸⁸

Din păcate, Arvo Pärt nu a realizat, cel puțin până acum – are 87 de ani –, nicio lucrare muzicală inspirată din acest cor. Dar ne-a făcut să fim mai conștienți de inspirația pe care aceste figuri trebuiau să ne-o transmită nouă, călugărilor, care ne rugăm în acel cor în fiecare zi, de șapte ori pe zi, să fim mai conștienți de inspirația pe care trebuie s-o ofere credinței noastre și vieții noastre comunitare, de comuniune.

Fiindcă această legendă, dacă nu e verosimilă din punct de vedere istoric, e corectă din punct de vedere teologic, e corectă pentru modul în care suntem chemați să trăim Biserica, credința și misiunea. E corectă mai ales pentru că ne amintește că credința creștină nu poate fi separată de comuniune. Comuniunea eclezială a formulat credința și este miezul răspândirii sale constante și universale.

⁸⁸ H. de Lubac, *Esegesi medievale. I quattro sensi della scrittura* [*Exegeza medievală. Cele patru sensuri ale scripturii*, n. tr.], vol. 4, Jaca Book, Milano 2006, p. 455-456.

Să fim una, pentru ca lumea să creadă

Care este lucrarea, vocația, misiunea pe care evenimentul lui Cristos le realizează în noi și printre noi dacă avem credință, credința Fecioarei Maria, a apostolilor, a martirilor, a „norului de martori” care conduce și luminează Biserica de două mii de ani încoace?

Isus vorbește despre asta în momentul cel mai solemn al Cinei celei de Taină, și vorbește rugându-se Tatălui, revelându-ne conținutul rugăciunii sale, a încrederii sale profunde în Tatăl. Nu există o relație mai reală și mai consistentă decât cea a Fiului lui Dumnezeu cu Tatăl în iubirea Spiritului Sfânt. Toată realitatea e creată și primește ființă și consistență de la această relație. Ființa este această Comuniune eternă și fără sfârșit, și tot ceea ce există, mai ales noi și relațiile noastre, totul are origine și destin în Comuniunea trinitară. Drept pentru care, cuvintele pe care Isus le exprimă rugându-se Tatălui sunt cumva apogeul și sinteza întregii Revelații. Ce ne poate revela Cristos mai măreț, mai prețios, mai adevărat, mai bun, mai frumos, decât dialogul său cu Tatăl? Pentru treizeci de ani Maria l-a văzut cufundându-se în rugăciunea către Tatăl, și, în mod cert făcea asta retrăgându-se deseori noaptea, în locuri pustii și ascunse. Așa l-au văzut discipolii, timp de trei ani, retrăgându-se în misterul rugăciunii Sale. Când i-au cerut să-i învețe să se roage, Isus le-a încredințat *Tatăl Nostru*, ecou al rugăciunii sale, dar, ca să zicem așa, tradusă în cuvinte și cereri adaptate nouă, nouă păcătoșilor, nouă celor îndatorați. Drept pentru care trebuie să fi fost o mare surpriză pentru apostoli când, la sfârșitul discursurilor sublime de la Cina cea de Taină, Isus, dintr-o dată, deveni tăcut, ridică ochii spre cer și începu să se roage la Tatăl cu voce tare, ca și cum ar fi uitat că ei erau acolo, ca și cum ar fi crezut că s-a retras în deșert în timp ce ei dormeau. Și în această rugăciune Isus s-a rugat pentru ei, cum trebuie s-o fi făcut mereu când se ruga în secret. S-a rugat pentru ei, pentru misiunea lor, pentru relația lor cu lumea. Și s-a rugat și pentru noi, pentru toți discipolii care de două mii de ani au crezut în Cristos prin vestea apostolilor și a succesorilor lor, și pentru toți discipolii care vor urma până la sfârșitul lumii. Pentru toți a cerut un lucru în mod deosebit, un lucru esențial, s-a putea spune „unicul lucru necesar” despre care i-a vorbit Martei,⁸⁹ prețios nu doar pentru discipoli, nu doar pentru noi, ci pentru lumea întreagă, lucrul cel mai important pentru toți:

⁸⁹ Cfr. Lc 10,41.

„Așa cum Tu M-ai trimis pe Mine în lume, tot așa i-am trimis și Eu pe ei în lume. Eu Însumi M-am sfințit pentru ei, ca și ei să fie sfințiți prin adevăr. Isus se roagă pentru toți credincioșii. Și mă rog nu numai pentru aceștia, ci și pentru cei ce vor crede în Mine prin cuvântul lor, ca toți să fie una, așa cum Tu, Tată, ești în Mine, iar Eu în Tine; mă rog ca și ei să fie în Noi, pentru ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis. Eu le-am dat slava pe care Mi-ai dat-o Tu, pentru ca ei să fie una, așa cum și Noi suntem una; Eu în ei și Tu în Mine – pentru ca ei să fie pe deplin una, astfel încât lumea să cunoască faptul că Tu M-ai trimis și că i-ai iubit așa cum M-ai iubit pe Mine”.⁹⁰

Credința noastră, care ne-a fost transmisă de către apostoli, care ne-a fost transmisă de Biserică, și credința lumii, adică credința umanității care încă nu crede, care nu-l cunoaște pe Fiul trimis de Tată ca să salveze lumea, credința nu trăiește în noi și nu se naște în lume dacă lipsește unitatea discipolilor, *dacă nu are loc comuniunea*, comuniunea dintre noi. *Comuniunea este rodul credinței Bisericii, a discipolilor; dar pentru lume, în lume, credința este rodul comuniunii.*

Sensul apartenenței

Dar am putea să ne întrebăm: de ce această insistență a lui Isus asupra unității astfel încât lumea să creadă? De ce să insiste practic numai pe unitate pentru a-i permite lumii să primească credința? De ce Isus s-a rugat numai pentru asta? De ce nu a cerut pentru discipolii săi, de exemplu, harul sfințeniei, sau să poată să facă miracole, sau să fie niște oameni cumsecade, onești, coerenți, impecabili, capabili să convingă prin cuvântul lor, prin acțiunile lor? Ce are unitatea atât de special, ce are unitatea – scuzați jocul de cuvinte – atât de unic?

Mi se pare că Isus a cerut ca discipolii să fie uniți astfel încât lumea să nu spună: „Ia uitați ce cumsecade sunt!”, ci să spună: „Ia uitați cât sunt de ai lui Cristos! Cât de mult îi aparțin! Cât e de prețios Cristos pentru ei, și ... în pofida felului în care sunt ei!”.

Cristos cere harul unității pentru ca în ea să se recunoască, să se ințuiască cel puțin, că această unitate nu e opera discipolilor, nici a celor

⁹⁰ In 17,18-23.

care sunt mai presus dintre ei, ci este operă a lui Cristos, ba mai mult: *este* Cristos, este Trupul lui Cristos! Comuniunea este Trupul lui Cristos.

Sfântul Paul era consumat de această conștiință și de nevoia urgență de a atrage atenția asupra ei. Ca în Prima Scrisoare către Corinteni: „Credincios este Dumnezeu, prin Care ați fost chemați la părtășia cu Fiul Său, Isus Cristos, Domnul nostru. Vă îndemn, fraților, în Numele Domnului nostru Isus Cristos, să aveți toți același fel de vorbire și să nu fie dezbinări între voi, ci să fiți pe deplin uniți în gândire și în scop [o unitate foarte profundă]. Căci, fraților, mi s-a dat de știre despre voi, de către cei ai Cloiei, că între voi sunt certuri. Ceea ce vreau să spun este că fiecare dintre voi zice: «Eu sunt al lui Pavel!» sau «Eu sunt al lui Apolos!» sau «Eu sunt al lui Chifa!» sau «Eu sunt al lui Cristos!» Oare a fost Cristos împărțit? Sau oare Pavel a fost răstignit pentru voi? Sau în numele lui Pavel ați fost voi botezați?”⁹¹

Ce durere pentru un apostol, pentru un tată care trăiește și se consumă pentru a genera întru Cristos, pentru a-i genera pe toți întru Cristos, să se vadă instrumentalizat pentru a crea diviziuni în Trupul însuși al lui Cristos! Ce cumplit pentru Paul să audă despre persoane care spun că-i aparțin mai mult lui decât Domnului!

Dar de unde vin aceste deviații? Vin dintr-o credință distorsionată, a cuiva care pretinde că-l deține pe Cristos în loc să se lase posedat el de El, în loc de a fi ai Săi, în loc de a-i aparține Lui. E o lipsă de credință care rănește inima Misterului care ni se comunică prin faptul că suntem introduși în comuniunea Bisericii prin botez. Noi suntem botezați „în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului Sfânt”, și tocmai de aceea suntem introduși în acea unitate a Tatălui și a Fiului în Spirit pe care Cristos i-a cerut-o Tatălui pentru noi, înainte să moară pe Cruce și să învie din morți.

„Și mă rog nu numai pentru aceștia, ci și pentru cei ce vor crede în Mine prin cuvântul lor, ca toți să fie una, așa cum Tu, Tată, ești în Mine, iar Eu în Tine; mă rog ca și ei să fie în Noi, pentru ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis.”⁹²

Fiecare apartenență umană – chiar și la discipoli de mare valoare și plini de carismă precum Petru, Paul sau Apolos – care nu ajută la creșterea apartenenței noastre la Cristos, care, la rândul său ne introduce în co-

⁹¹ 1Cor 1,9-13.

⁹² In 17,20-21.

muniunea sa cu Tatăl în Spiritul Sfânt, nu distruge doar unitatea Bisericii, sau a unei comunități ecleziiale, a unei fraternități, și nu zădărnicește doar misiunea de mărturie ce trebuie dată în lume, pentru ca aceasta să creadă, ci *ne distruge pe noi*, distruge persoana, o înstrăinează de adevărul său ultim, de destinul ei, așa cum Isus i-a zis lui Iuda: „Unul dintre voi e un diavol”.⁹³ Iuda nu mai e el însuși, e posedat de o înstrăinare, de un altul care nu-l constituie așa cum ne constituie Cristos, așa cum ne constituie Tatăl. Unitatea persoanei noastre, unitatea inimii noastre, se joacă în unitatea Bisericii, se construiește și se consolidează în unitatea Bisericii, în fraternitatea căreia Domnul ne dă să aparținem ca să fim ai Săi, ca să-i aparținem Lui. Prietenul meu, Luciano, tâmplar, îmi scria mereu: „Domnul ne-a făcut să ne întâlnim ca să-i aparținem Lui, ne-a făcut să fim prieteni ca să-i aparținem Lui”.

Oare nu e evident, palpabil, în comunitățile noastre că cine se consacra mai mult și se sacrifică pentru comuniunea fraternă are o mai mare consistență ca persoană? Poate o fi cel mai puțin carismatic și mai fără talente, cel mai puțin capabil să facă și să vorbească, cel mai puțin inteligent. Și, cu toate astea, cât de evident e că rezistă comunitatea pentru că există acea persoană, pentru că există acea umilință, acea prezență, acea privire, acea atenție, acea caritate, acea credință!

Se pare că în momentul morții sfintei Tereza de Lisieux, călugărițele nu știau ce să scrie despre ea în necrolog, tocmai pentru că „doar” iubise și favorizase comuniunea în comunitate. Nu făcuse nimic special.

Câte astfel de persoane am întâlnit în mănăstiri, și în multe alte comunități, în comunitățile noastre. Persoane iubite de toți fără să știe de ce. De fapt nu au trăit pentru ceva, ci pentru Cineva. Comuniunea dintre noi este „ceva”: este Dumnezeu prezent, este Dumnezeu care e iubire, e Spiritul Sfânt, este Trinitatea, a fi Una al celor Trei Persoane care coincide cu Ființa lor. Numai o privire de credință vede asta, și să ne educăm spre credință are scopul de a ne conduce tot mai mult spre a vedea asta, a vedea Misterul printre noi, umplându-ne de tăcere, de uimire, de confuzie pentru păcatul nostru, dar o confuzie bucuroasă, recunoscătoare, certă de îndurarea Tatălui, și umplându-ne de dorința de a nu sufoca această frumusețe, această splendoare de prietenie care arde între noi, în pofida noastră, și, tocmai pentru că arde, radiază, fără hotare. Și face ca lumea să creadă.

⁹³ In 6,70.

Harul unității

Pentru că unitatea este un har. Este un har mai ales pentru că este cerută de Isus Tatălui. Tot ceea ce Isus îi cere Tatălui este har cert, este carismă, dar al lui Dumnezeu. Adevăratul scandal al diviziunilor din Biserică, printre creștini, e că dacă apar, acestea izvorăsc cu siguranță din refuzul unui har cert, al unei carisme cu siguranță dăruite, pentru că e imposibil ca Tatăl să refuze o rugăciune atât de insistentă a Fiului în ajunul pătimirii sale și a morții sale. E imposibil. E ca și cum Isus i-ar fi spus Tatălui: „N-ai decât să-mi iei viața, n-ai decât să mă lași să mor pe cruce, dar dă-mi comuniunea pentru ei, fă ca eu să mor pentru ca unitatea noastră să fie în ei, pentru ca între ei să fie Ființarea noastră, Caritatea noastră!”.

Nu e posibil ca Tatăl să nu îndeplinească rugăciunea extremă a Fiului. Extremă, dar nu ultima. Isus se roagă așa la sfârșitul vieții sale ca să ne reveleze rugăciunea sa eternă, ceea ce cere veșnic pentru noi, ceea ce cere acum.

Mă impresionează mereu o frază din Scrisoarea către Evrei: „Nu este ca și cum Cristos ar fi intrat într-un loc sfânt făcut de om, o imagine a celui adevărat, ci El a intrat chiar în ceruri, ca să Se înfățișeze acum pentru noi în prezența lui Dumnezeu”.⁹⁴

Isus apare *acum* în fața Tatălui în favoarea noastră, vorbește frumos despre noi, mijlocește pentru noi, se întreține cu Tatăl vorbind despre noi ca un prieten plin de grijă pentru prieten, ca o mamă pentru fiul ei, ca soția pentru soț. Mă impresionează acel „acum” inserat în eternitate. Un „acum” deci etern în Cer, dar care atinge, ca să zicem așa, fiecare clipă a vieții mele și a vieții noastre. Clipa pe care o trăiesc acum, greutatea pe care o trăiesc acum, căderea pe care o traversez acum, păcatul meu acum, bucuria pe care o trăiesc acum, Cristos îi vorbește despre toate astea Tatălui, le încredințează îndurării Tatălui. E același lucru pe care-l spunem în fiecare *Bucură-te, Marie*: „Roagă-te pentru noi, păcătoșii, *acum* [acum!] și în ora morții noastre”. Și Fecioara stă în fața lui Dumnezeu ca să încredințeze clipa pe care o trăiesc, împrejurarea în care mă găsesc, totul, clipă de clipă, ceas după ceas, până la ultima mea clipă, până în ceasul morții mele, adică clipa care mă va face să intru în eternitatea în care Cristos este avocatul meu în fața Tatălui, judecătorul meu apărător.

⁹⁴ Ev 9,24.

Dacă am fi conștienți de astea, cu ce intensitate am trăi fiecare clipă! Și dacă am fi conștienți că Isus în această clipă îi cere Tatălui comuniunea noastră, comuniunea cu fratele sau cu sora pe care am vrea să-i sugrumăm, ce tresărire am simți pentru felul în care tratăm raportul cu ceilalți, cu care trăim felul în care stăm împreună în comunități, cu care ne gândim la ceilalți! Am avea cel puțin un sentiment de remușcare pentru neglijența cu care poate că tratăm, în gânduri, cuvinte, fapte și mai ales prin omisiuni, persoanele cu care Cristos ne cere, sau mai mult, ne dă să fim uniți așa cum El este cu Tatăl în Sfânta Treime. Unitatea nu este doar o exigență a vieții creștine; este un dar al vieții creștine, pentru că Cristos o cere ca har.

Însă trebuie să ne consoleze mereu gândul, certitudinea, chiar de credință, că ceea ce Fiul îi cere Tatălui e mereu împlinit în darul Spiritului Sfânt.

Lucrul cel mai rău care ni se poate întâmpla este, atunci, să ne obișnuim cu diviziunea, să ne facem comozi în diviziune, considerând-o scontată, s-o trăim cu superficialitate, de exemplu alimentând-o cu bârfe. Un dar pe care Dumnezeu îl cere lui Dumnezeu, pe care Dumnezeu îl cerșește de la Dumnezeu, și pe care Dumnezeu i-l acordă cu siguranță lui Dumnezeu, noi îl tratăm cu superficialitate, ca și cum unitatea cerșită de Cristos Tatălui ar fi o fixație a sa, și nu ceva esențial misiunii sale, ceva pentru care El a murit, a asudat și a vărsat Sângele său. Să uităm de dorința arzătoare, sfâșietoare a lui Cristos pentru unitatea noastră, pentru comuniunea noastră, este neatenția cea mai josnică pe care o putem avea în privința Misterului.

Să fie oare acesta păcatul împotriva Spiritului Sfânt care nu ne va fi iertat niciodată?⁹⁵

„Doamne, la cine să ne ducem?” (In 6,68)

Dar atunci e urgent să ne întrebăm: cum putem lua în serios unitatea pe care Cristos o cere și Tatăl o conferă? Ce ni se cere pentru a primi această carismă care face din Biserică reflecția în lume a Trinității, care face din comunitatea creștină proba că totul constă într-o Iubire eternă, că totul

⁹⁵ Cfr. Mt 12,31-32.

are început și sfârșit, și deci, sens, într-o infinită Iubire? Și ce facem greșit atunci când refuzăm acest dar?

Poate că greșeala e tocmai că ne gândim că unitatea ar trebui să fie o construcție a noastră mai mult decât o cedare în fața harului, adică a ontologiei Ființei care face fiecare lucru și care ne dă conștientizarea acesteia. Pentru a fi uniți nu ni se cere să avem ceva în plus, ci mai degrabă să renunțăm la ceva. La ce? Papei Francisc îi place să o numească „autoreferențialitate”,⁹⁶ sfântul Bernard o numește „voință proprie” sau „îngâmfare”; Isus rezumă toate astea în pretenția de a putea salva noi înșine, viața noastră și a celorlalți, sau, dacă preferăm, le rezumă în a nu avea credință în El, în a nu avea încredere în El.

Și aici înțelegem că un punct esențial al credinței este tocmai afirmația că *numai Cristos ne salvează*. Credința nu alimentează comuniunea pentru că ne face mai cumsecade și mai „sfinți”, sau pentru că elimină neînțelegerile, conflictele, ideile diferite pe care le avem. Credința cu cât este mai mare, cu atât îmbrățișează mai mult totul prin încredințarea în Cristos, prin a avea încredere în Tatăl, și numai asta permite să rămânem uniți inclusiv și mai ales cu cine e diferit, cu cine îți e dușman, cu cine gândește diferit de tine, cu cine acționează greșit, și chiar să rămânem uniți în pofida a tot ceea ce în noi e incapabil să ne construiască unitatea. Unitatea Bisericii și din Biserică, unitatea discipolilor pe care Cristos o cere Tatălui pentru ca lumea să creadă, e toată fondată în acel act de credință al lui Petru care, în pofida a tot și a toate, și mai ales în pofida propriei persoane, urlă din adâncul inimii sale: „Doamne, la cine să ne ducem?! Tu ai cuvintele vieții veșnice, iar noi am ajuns să credem și să știm că Tu ești Sfântul lui Dumnezeu!”⁹⁷

„Noi am crezut”: e într-adevăr un act de credință ceea ce exprimă Petru, în forma plurală care-l unește de frați. Face un act de credință în comuniune cu frații. Rămânând atașat de Isus, le permite tuturor discipolilor să rămână lipiți unii de ceilalți. Credința care ne unește este această conștiință a lui Petru de a nu putea să-l abandoneze pe Cristos fără să se regăsească în neant, într-o solitudine în care nu am mai ști încotro s-o luăm, complet pierduți: „Doamne, la cine să ne ducem?”.

⁹⁶ Cfr., de exemplu: Francisc, *Audiență cu mișcarea Comunione e Liberazione*, 7 martie 2015.

⁹⁷ In 6,68-69.

Pretenția asupra sinelui care eșuează

Dar Isus îi răspunde lui Petru printr-o frază plină de tristețe, care trebuie să ne umple, nu atât de teamă, ci de umilință în trăirea credinței și în trăirea în Biserică, în comunitatea noastră. „Isus le-a zis: «Nu v-am ales Eu pe voi, cei doisprezece? Și totuși unul dintre voi este un diavol». Vorbea despre Iuda, fiul lui Simon Iscarioteanul, pentru că acesta, deși era unul dintre cei doisprezece, urma să-L trădeze.”⁹⁸

„Unul dintre voi e un diavol”, adică unul care divizează, care își desprinde atât de mult inima de Cristos încât devine pentru toți o ispită de a se dezlipi de El, și deci o ispită de a pierde pilonul unității noastre care e numai Cristos. Unitate este Cristos în centru și atașamentul de credință față de El unică salvare a vieții, ca unică sursă a unei vieți pline, veșnice.

Cel care, chiar și căzând, își reînnoiește conștiința și strigătul că fără Cristos suntem pierduți, confirmă credința celorlalți: „Simon, Simon, iată, Satan a cerut să vă cearnă așa cum se cerne grâul, dar Eu m-am rugat pentru tine, ca să nu ți se piardă credința. Iar când te vei întoarce, întărește-i pe frații tăi!”⁹⁹

Credința lui Petru nu se bazează pe el însuși, pe calitățile sale, pe forța sa, pe curajul său. Credința lui Petru e o credință de convertit din trădare, ca credința fiecăruia dintre noi. Credința lui Petru se bazează în întregime pe rugăciunea lui Isus pentru el, aceeași rugăciune care este la baza unității noastre: „M-am rugat pentru tine”. Credința lui Petru este atașament față de Isus, este a nu se fi separat de Isus, chiar și atunci când striga că nu-l cunoaște. Cât de tare a simțit că se minte pe el însuși, Petru, cât de mult a simțit că se neagă pe sine însuși când îl renega pe Domnul!

Renegarea lui Petru își are apogeul într-un strigăt exprimat cu o violență nemaiauzită: „Atunci el începu să blesteme și să se jure: «Nu-l cunosc pe acel om!»”.¹⁰⁰ O violență generată de frică. Frica de ce? Frica de a pierde viața, frica de a fi arestat, de a suferi ostilitățile și maltrătarile iudeilor, frica de moarte, frica – mai ales – de un pericol nedefinit, necunoscut. Și totuși spusese: „Îmi voi da viața pentru tine!”¹⁰¹ Care dintre noi nu a trăit experiența de a deveni agresiv și violent când i-a fost frică

⁹⁸ In 6,70-71.

⁹⁹ Lc 22,31-32.

¹⁰⁰ Mt 26,74.

¹⁰¹ In 13,37.

de un pericol întunecat, necunoscut? Agresivitatea, de fapt, e un instinct de apărare. În fața unui pericol pe care nu reușim să-l definim, pierdem controlul posibilităților noastre de apărare. Întrucât nu putem măsura pericolul, cum ne este necunoscut, aunci și apărarea își pierde măsura, nu știe ce măsură să ia. Greșeala lui Petru e aceea de a se fi pregătit să-l apere pe Isus imaginându-și pericolul care l-ar fi amenințat. S-a pregătit să-și dea viața *împotriva* celui care l-ar fi amenințat pe Isus mai mult decât *pentru* Isus însuși. Astfel încât își și procurase o sabie, gândindu-se că ar fi trebuit să se lupte cu gărzile armate. Dar nu se pregătise să lupte contra unei portărese bârfitoare! Cu alte cuvinte, s-a pregătit să-și dea viața având încredere mai degrabă în el însuși decât în Isus, luându-se la întrecere mai degrabă cu sine însuși decât cu Isus. S-a pregătit să-și dea viața, în loc să lase să-i fie luată. În fond, se pregătise să-și dea viața bazându-se mai mult pe sine însuși decât pe Domnul, având mai multă credință în sine însuși decât în Cristos. Dacă s-ar fi bazat pe Isus, ar fi așteptat acel „mai târziu” pe care Isus îi cerea să-l aștepte pentru a-l urma: „Unde merg eu, tu acum nu mă poți urma; mă vei urma mai târziu”.¹⁰²

În sfârșit, Petru a încercat să-și dea viața pentru Cristos fără credință, fără să se încreadă în El. Și acesta este punctul esențial ce trebuie înțeles și trăit în viață. Fără credință nu se poate da viața, nu putem iubi, nu avem caritate.

O credință mare

Atunci să ne întrebăm în ce anume constă o credință mare, cea pe care Isus o laudase la păgâni și pe care o aștepta de la discipolii săi. Dacă Isus îi reproșează lui Petru și discipolilor că au o credință mărunță, o credință meschină, atunci în ce anume constă o credință mare? În ce anume constă o credință care are dimensiunile corespunzătoare imensității misiunii pe care Cristos o încredințează Bisericii, dimensiuni ale compasiunii sale pentru întreaga omenire? Cât de mare e credința lui Simeon, dacă vede că prezența lui Cristos luminează lumea deja pentru simplul fapt că „el e aici”,¹⁰³ un copil care nu vorbește, care nu umblă, care nu face nimic!

¹⁰² In 13,36.

¹⁰³ Lc 2,34.

Cât de mare e credința Mariei care, atunci când Isus era încă numai de câteva zile în pântecul ei, cântă deja în *Magnificat* impactul Lui enorm de mântuire în lume și în istorie!

Pentru a înțelege acest lucru vă propun o ultimă scenă din Evangheliie; să ne lăsăm conduși de uimirea lui Isus însuși în fața credinței mari a anumitor persoane, adesea total în afara cadrului celor de la care ar trebui să aștepte credința. Episodul care mă provoacă cel mai mult de câteva luni, în acest sens, este cel al centurionului evlavios care-l imploră pe Isus să-i vindece slujitorul paralizat care suferă cumplit.¹⁰⁴ Luca spune că centurionul „îl îndrăgea mult” pe acest slujitor.¹⁰⁵

Matei relatează că Isus e dispus să meargă imediat la el acasă. Dar acesta îi spune fraza pe care, în parte, o recităm la fiecare Euharistie, înainte de Împărtășanie: „Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu, dar spune numai un cuvânt și se va tămădui slujitorul meu. Chiar de sunt și eu un subaltern, am soldați în comanda mea și îi spun unuia: «Du-te!», și el se duce; și unui altuia: «Vino!», și el vine; iar sclavului meu: «Fă asta!», și el face”.¹⁰⁶

Reacția lui Isus este uimirea în fața credinței acestui păgân: „Ascultând, Isus se miră și le spuse celor care îl urmau: «În adevăr vă spun, în Israel n-am aflat pe nimeni cu o credință atât de mare!»”.¹⁰⁷ Și îi spune centurionului: „Du-te, fie ție după credința ta!”.¹⁰⁸

În Evanghelia după Luca, acest episod urmează imediat după secțiunea care corespunde *Cuvântării de pe munte* a lui Matei, care începe cu Feriicirile. Luca introduce episodul centurionului cu aceste cuvinte: „Când a terminat de rostit toate cuvintele sale poporului care-l asculta, Isus a intrat în Capernaum”.¹⁰⁹ Și acolo îi iese în cale centurionul. Luca ne face să înțelegem că credința centurionului este răspunsul cel mai adecvat la cuvintele lui Cristos, la Cuvântul lui Dumnezeu care tocmai a atins culmea învățăturii sale, esența întregii Evanghelii.

În ce anume constă, atunci, această credință care-i permite lui Cristos să realizeze perfect în noi misiunea sa? Constă în primirea cuvântului

¹⁰⁴ Cfr. Mt 8,5-13.

¹⁰⁵ Lc 7,2.

¹⁰⁶ Mt 8,8-9.

¹⁰⁷ Mt 8,10.

¹⁰⁸ Mt 8,13.

¹⁰⁹ Lc 7,1.

lui Isus cu o disponibilitate umilă, care-i permite lui Cristos însuși să înfăptuiască în noi cuvântul său, misiunea sa. Centurionul dă exemplul autorității sale militare: „Am soldați în comanda mea și îi spun unuia: «Du-te!», și el se duce; și unui altuia: «Vino!», și el vine; iar slugii mele: «Fă asta!», și el face”. Pe scurt, centurionul *crede cu încredere că cuvântul lui Cristos devine eveniment*, crede că Cuvântul se realizează dacă îl cerem și îl lăsăm să acționeze. El este sigur că cel care împlinește cuvântul, comanda, este Cristos însuși. Adică înțelege că nu trebuie să concepem ascultarea doar ca ceva ce facem noi, cu propriile forțe, ci este Cristos însuși cel care știe și poate realiza pentru noi și în noi ceea ce zice. Ascultarea înseamnă a-l lăsa pe Cristos să facă ceea ce ne poruncește, ceea ce ne ordonă.

Cuvintele pe care le folosește centurionul nu se limitează, atunci, la a descrie miracolul vindecării slugii sale; descriu viața pe care Cristos a venit s-o trăiască în noi, pe care Cristos vrea s-o trăiască în noi. Atunci când Isus ne spune: „Vino!”, toată *vocația* noastră se regăsește în acest cuvânt. Când Isus spune: „Du-te!”, toată *misiunea* noastră e sintetizată în acest cuvânt. Și când spune: „Fă!”, în această poruncă se află toată *lucrarea* lui Dumnezeu pe care Isus vrea s-o împlinească în noi și prin noi.

Credința nu-i permite doar lui Dumnezeu să facă ceva miracole pentru noi: *credința îi permite lui Cristos să devină adevăratul subiect al vieții noastre*, îi permite să trăiască în noi cuvântul său, să trăiască în noi Cuvântul care este El precum Cuvânt al lui Dumnezeu. *Credința îi permite lui Cristos să se întrupeze în viața noastră, ca în Fecioara Maria, și să trăiască în noi vocația sa, misiunea și opera sa, adică venirea sa în lume pentru împlinirea lucrării Tatălui.*

Totul este sintetizat de Isus, la sfârșitul episodului, când îi spune centurionului: „Du-te, fie ție după credința ta! – *Vade, et sicut credidisti, fiat tibi!*”.

Cum să nu simțim în aceste cuvinte ecoul răspunsului Mariei dat îngerului? „Iată serva Domnului: fie mie [*fiat mihi*] după cuvântul tău.”¹¹⁰ Isus, într-un anumit sens, rostește asupra noastră, asupra credinței noastre, acel „Iată-mă!” al Mariei, astfel încât și viața noastră să devină întrupare a prezenței Sale și misiune.

¹¹⁰ Lc 1,38.

Poziția corectă dintre realitate și Cristos

Atunci când Isus, după ce l-a ascultat pe centurion, spune: „În adevăr vă spun, în Israel nu am aflat pe nimeni cu o credință atât de mare!”¹¹¹ e ca și cum ar spune că în Israel există o criză a credinței și că credința centurionului este o judecată profetică ce ar trebui să-i reveleze Israelului adevărata sa problemă, adevărata natură a crizei sale.

Chiar și în timpurile lui Isus, la fel ca azi, poporul se simțea în criză. Toți simțeau că lucrurile nu mergeau bine, că era necesară o schimbare. Dar aproape toți spuneau că era vina Romanilor, sau că era din cauza partidului adversar. Fariseii spuneau că vina crizei era a saduceilor, iar saduceii spuneau că vina era a fariseilor. Așa cum se întâmplă adesea în Biserică azi: dacă nu se dă vina pe dușmanii Bisericii, atunci se dă vina pe tendința opusă față de propria poziție chiar și în Biserică.

Să ne imaginăm că în mijlocul a toate acestea vine Isus. Ce ar spune? Ar căuta un centurion roman, sau o femeie cananeancă,¹¹² sau o păcătoasă căită,¹¹³ s-ar uita plin de uimire la credința lor și apoi ar spune: „La uitați că adevărata problemă e că nu aveți această credință. Criza voastră e o criză de credință. Nu atât criza unei credințe teoretice, dogmatice, pentru că toți sunteți destul de bine catehizați, ci este criza credinței ca poziție față de mine și față de întreaga realitate, a întregii vieți”.

A avea credință nu înseamnă să nu facem nimic și să-l lăsăm pe Dumnezeu să facă totul, nu înseamnă să trăim doar din miracole și minuni, ci să luăm locul potrivit între realitate și Dumnezeu, de exemplu între situația lumii și Dumnezeu care ne salvează. Este vorba despre a deveni mijlocitor între Dumnezeu Mântuitorul și realitatea ce trebuie salvată, să fim cei care-i permit lui Dumnezeu să acționeze în lume. De aceea credința este esențială misiunii.

Credința centurionului este poziția corectă între sluga sa bolnavă și Cristos. Acest om s-a pus cu adevăr în fața slugii sale și în fața lui Cristos. Pe de o parte, s-a uitat la sluga sa bolnavă cu o mare compasiune, cu o mare iubire, cu o mare pasiune pentru binele său. Pe de altă parte, s-a utiat la Cristos cu adevăr, recunoscându-l Dumnezeu, recunoscându-l ca unicul Salvator care poate vindeca umanitatea, care poate răspunde

¹¹¹ Mt 8,10.

¹¹² Cfr. Mc 7,25-30.

¹¹³ Cfr. Lc 7,37-50.

la nevoia de viață și de salvare care se află în fiecare om. *Credința este această poziție corectă a libertății*, a libertății noastre, *dintre nevoia umanității și Dumnezeu*. A întregii umanități, în noi și în toată lumea. Credința este poziția corectă care-i permite lui Dumnezeu să îmbrățișeze lumea, s-o salveze, s-o schimbe, s-o transforme, s-o reînnoiască, adică tot ceea ce avem nevoie tot timpul, cu toții.

Isus scoate în evidență credința centurionului nu pentru a condamna poporul lui Israel sau pe discipolii săi, ci pentru ca toți să învețe de la acest păgân să se deschidă în fața marelui miracol pe care Cristos vrea să-l facă în viața noastră: miracolul nu doar și nu atât al vindecării unui bolnav, ci miracolul de a face viața noastră spațiu în care să se poată împlini acel „Vino!”, „Du-te!”, „Fă!” pe care Cristos le rosește asupra noastră, adică vocația noastră de a deveni trupul prezenței Sale în lume, azi.

Primul și fundamentalul miracol al credinței este convertirea noastră de a-l lăsa pe Cristos să trăiască în noi, în comunitate, și deci, în lume. Adevăratul miracol este să ascultăm de Cristos cu o simplitate a inimii și cu încredere, ca soldații și slugile supuse centurionului. Centurionul spune: Spun [...] sclavului meu: «Fă asta!», și el face”.¹¹⁴ Poate că vorbea chiar de sluga sa dragă, bolnavă. Și tocmai pe el Isus îl vindecă, îi restituie acestei obediențe „neîntârziate”, ar spune Sfântul Bernard, „specifică celor care nu au nimic mai drag decât Cristos”.¹¹⁵ Isus vindecă sluga pentru ca să se poată întoarce la a trăi această ascultare, însă de acum înainte va fi ca și cum sclavul ar asculta mai mult de Isus decât de centurion, pentru că de acum înainte va asculta, va munci, va face totul cu viața pe care Cristos i-a dat-o, care este viața lui Cristos însuși în el. Toate venirile sale, plecările sale, acțiunile sale vor fi ale lui Cristos în el.

Dar gândiți-vă ce plinătate de viață ne-ar da să trăim credința!

Noi avem nevoie urgentă de această credință pentru a nu mai trăi noi înșine, ci astfel încât Cristos să trăiască în noi, cum spune sfântul Paul Galatenilor, astfel încât prezența lui Cristos să devină toată vocația, misiunea și lucrarea vieții noastre.¹¹⁶

¹¹⁴ Mt 8,9.

¹¹⁵ RB 5,1-2.

¹¹⁶ Cfr Gal 2,20.

A recunoaște că avem nevoie de mântuire

A privi în față criza nu înseamnă să fim pesimiști, ci să *recunoaștem că umanitatea, condiția umană, se află într-o stare de nevoie de salvare*. Adevărata criză nu cere soluții. Criza cere salvare, salvarea persoanelor și a comunităților, salvarea popoarelor, a popoarelor în război. Criza se rezolvă atunci când o trăim ca niște bărbați și femei salvate, mântuite, și deci ca bărbați și femei care chiar și în toiul crizei, chiar dacă criza durează, au o rațiune pentru a fi bucuroși și în pace, rațiune pe care nicio soluție dată crizei n-o va putea înlocui niciodată.

Credința mare este credința celor cărora Cristos le poate spune: „Du-te, fie ție după credința ta”. Da, credința este deschiderea noastră cerșetoare față de evenimentul lui Cristos, este permisiunea însetată pe care i-o dăm lui Cristos de a face să se întâmple în viața noastră mântuirea Sa, binele pe care doar El îl poate realiza.

Nu există nimic mai urgent și mai necesar pentru fiecare dintre noi, pentru comunitățile noastre, pentru Biserică și pentru lume decât această credință, pentru că nimic nu ne e mai necesar decât evenimentul lui Cristos Mântuitor al lumii.

Regina Coeli

Duminică dimineața 16 aprilie

Wolfgang Amadeus Mozart

Concert în re minor pentru pian și orchestră n. 20, K 466

Clara Haskil, pian – Igor Markevitch – Orchestre des Concerts Lamoureux

Spirto Gentil 32, (Philips) Universal

Angelus

Laude

■ ÎNTĂLNIREA DE ÎNTREBĂRI

Davide Proserpi. Am ascultat *Il mio volto* [*Chipul meu*, n. tr.], acest minunat cântec al Adrianei Mascagni, pe care ne-o amintim cu mare drag. „Dumnezeul meu, mă privesc și iată, descopăr că nu am chip.”¹¹⁷ De câte ori nu ni se întâmplă să trăim această experiență? Ne-ar veni să spunem că, atunci când nu se întâmplă, e mai degrabă pentru că nu suntem atenți. Ne sculăm dimineața, și, privindu-ne în oglindă, ne dăm seama că nu avem chip. Și cu cât ne uităm mai profund, cu atât mai mult ne apare întunericul fără sfârșit. Și totuși, din întuneric, din adâncul acestui întuneric care ar fi existența noastră dacă ar fi abandonată sieși, iese o lumină. „Doar când îmi dau seama că tu ești / ca un ecou îmi aud vocea / și reasc ca timpul din amintire.” Această lumină devine tot mai intensă, inundând tot spațiul zilei noastre: lumina memoriei faptului că suntem doriți, că suntem așteptați azi de Cel care ne-a dorit dintotdeauna. Noi nu suntem singuri, există El care ne așteaptă, există El care ne cheamă. Cântecul lui Anas pe care de-abia l-am ascultat e un eveniment care se reîntâmplă în fiecare dimineață când deschidem ochii: „Dacă ai ști cât te-am așteptat / cât m-am gândit la tine, cât te-am dorit”¹¹⁸ ne spune Cel care ne creează acum.

¹¹⁷ A. Mascagni, „Il mio volto”, în *Canti*, Societă Coop. Ed. Nuovo Mondo, Milano 2014, p. 196.

¹¹⁸ A. Anastasio, „Se tu sapessi” [„Dacă ai ști”, n. tr.], de pe albumul *Pochi passi*, realizat la Tappeti Sonori Recording Studio, 2022; aranjament muzical Walter Muto, © Fraternità sacerdotale San Carlo.

Ieri seară v-ați dezlănțuit. După ce am primit o mie șapte sute de întrebări, s-a descărcat tonerul imprimantei! Sunt întrebări chiar foarte frumoase, nu doar cele pe care le-am ales și la care părintele Mauro va răspunde. Acest aspect mărturisește faptul că în aceste zile părintele Mauro ne-a făcut să pătrundem într-o privire nouă față de noi înșine și față de întreaga realitate, astfel încât întrebările sunt majoritatea existențiale și ating pasaje esențiale din Introducere și mai ales din cele două lecții de sâmbătă. Deci, fără să mai pierdem timpul, citesc întrebările alese.

„Apostolii au crezut nu pentru ceea ce spunea sau pentru miracolele pe care le făcea, ci datorită «prezenței Sale de propunere». Ai putea să aprofundezi acest fragment? Cum e valabil acest lucru și pentru omul de azi (de exemplu, pentru copiii noștri)?”

„Noi suntem dezavantajați față de oamenii de dinaintea noastră? «Oare un om cult, un european al vremurilor noastre poate crede, poate crede cu adevărat în divinitatea fiului lui Dumnezeu, Isus Cristos?» (Dostoevskij)”

P. Mauro-Giuseppe Lepori. Cred că dacă suntem aici, dacă urmăm o carismă, înseamnă că Spiritul nu ne defavorizează, așa cum nu defavorizează nicio epocă, nicio creatură umană. În ce privință nu ne defavorizează? În darul unei prezențe, în darul unei întâlniri vii cu Cristos, și, deci, în propunerea care este prezența lui Cristos. Propunerea credinței este prezența, evenimentul lui Cristos în mijlocul nostru. „Eu sunt cu voi în toate zilele [în fiecare zi], până la sfârșitul veacurilor”¹¹⁹ iată marea promisiune a Celui înviat. Nu există ca, dacă Cristos e prezent în fiecare zi, să fie mai puțin prezent decât cum era pentru apostoli, fiindcă Cristos nu poate fi mai puțin decât el însuși. Dacă ne este promisă Prezența, darul prezenței Sale, și dacă aceasta este cea care traversează toată istoria până la sfârșitul lumii, în fiecare zi, în fiecare lună, în fiecare an, și, deci, tot timpul, inclusiv în epoca noastră, atunci asta nu ne poate fi dat nouă mai puțin decât apostolilor. Ceea ce ne poate defavoriza este să trăim într-o epocă, între-o perioadă culturală marcată de o mentalitate care încetează să privească noastră și libertatea noastră de a recunoaște această Prezență și de a primi cu deschidere propunerea pe care o constituie. Poate fi o

¹¹⁹ Mt 28,20.

ceață care ne împiedică să trăim cu sinceritate credința noastră. Sfântul Paul îi spunea lui Timotei: „Înflăcărează în tine credința neprefăcută pe care ai primit-o de la bunica ta, de la mama ta”,¹²⁰ ceea ce înseamnă literalmente o credință care nu e ipocrită, o credință neprefăcută, explicită, sinceră. Iată, inclusiv pentru asta nu putem să nu credem că și credința este un dar, este darul legat de prezența lui Cristos, este darul pe care Spiritul ni-l dă pentru a-l putea recunoaște pe Cristos. Simeon a plecat, a recunoscut prezența în Copil pentru că Spiritul Sfânt l-a mișcat în această direcție.¹²¹ Și cred că trebuie chiar să avem credință în Spiritul Sfânt, care nu poate să nu accentueze – nici pe departe să defavorizeze! – darul capacității de a-l recunoaște pe Cristos într-o epocă în care totul concură pentru a nu-l recunoaște. Trebuie să ne dăm seama de acest lucru: chiar și între noi și în Biserica de azi există mărturii care uimesc prin excepționalitatea lor tocmai pe fondul obscur al unei culturi, al unei mentalități, al unui timp care nu favorizează deloc credința. Iată, cred că asta trebuie de-a dreptul să ne facă să ne simțim mai privilegiați decât în alte epoci.

Prosperi. „Ai vorbit despre înflăcărea cenușii credinței și despre faptul că credința este un dar – și acum ai repetat asta – pe care, deci, nu ni-l dăm noi. Aș vrea să înțeleg mai bine cum pot înflăcăra credința mea.”

Lepori. A înflăcăra, adică să cerem reînflăcărea credinței. Sfântul Paul cere ceva ce libertatea lui Timotei trebuie să facă. Credința nu se reînflăcărează de la sine, e un dar, un har care este oferit libertății noastre, care îi este propus libertății noastre. Înflăcărea ei este sarcina de corespondență a libertății noastre față de acest har. Cred că, în fond, trebuie să fim conștienți că inclusiv libertatea este un dar, este o carismă. Și inclusiv libertatea – cum spuneam – este un dar irevocabil; Dumnezeu nu a revocat acest dar după păcat și după tot ceea ce s-a întâmplat în istorie printr-o întrebuițare greșită a libertății. Dumnezeu rămâne foarte fidel față de irevocabilitatea fiecărui dar al său, mai ales în privința darului libertății. Iată, trebuie să fim conștienți că, tocmai pentru că nu a vrut să ia înapoi acest dar, Cristos a murit pe cruce. S-a răstignit pentru că nu i-a suprimat lui Iuda libertatea de a-L trăda, nu

¹²⁰ Cfr. 2Tm 1,5-6.

¹²¹ Cfr. Lc 2,25-27.

le-a luat fariseilor libertatea de a-L condamna, lui Pilat libertatea de a-L trece prin proces etc. A mers în profunzimea darului libertății, suportând consecințele acestuia. În acest mod cumva ne-a reconfirmat-o, ne-a dat-o și mai mult, a făcut să fie și mai prețioasă pentru noi, prețioasă însă în felul în care El o salvează, în felul în care El o face să fie bună, un dar neirosit, dar care dă rod. Și rodul libertății este tocmai ca aceasta să devină un „da”, să devină „da” în fața evenimentului, să se deschidă total, să fie o deschidere, deschiderea Mariei, deschiderea Fecioarei în fața evenimentului lui Cristos. Aceasta este culmea libertății, a libertății mântuite în Maria, chiar de la conceperea ei, și a libertății noastre mântuite de Cristos pe cruce, capabilă – deci – să reînflăcăreze credința, să se reînflăcăreze ca credință, să fie trăită ca deschidere față de prezența lui Cristos.

Prosperi. E foarte frumos ceea ce spui, adică faptul că libertatea este primul dar irevocabil al lui Dumnezeu, și e chiar mărturia adevărului a ceea ce spuneai în prima seară: Dumnezeu nu-și revendică niciodată darurile. Și asta e izvor de speranță și de certitudine și pentru noi toți: Cristos nu-și reia niciodată angajamentul promisiunilor pe care le face vieții noastre.

Lepori. Da, în fond, libertatea este primită ca dar atunci când devine încredere în Dumnezeu, este primită ca dar atunci când e încredere pe care noi i-o acordăm Lui. Credința este încredere în Cristos, a avea încredere în El, a se încrede în El, a-L urma, a-i spune da, a avea încredere în faptul că El ne vrea binele și ne iubește. Credința este tocmai primirea darului până la capăt, restituindu-l.

Prosperi. „Pe alocuri mi s-a părut azi că totul vine de la Dumnezeu: credința vine de la Dumnezeu, unitatea o face Dumnezeu, crizele le rezolvă Dumnezeu, ca și cum Dumnezeu ar fi un răspuns la tot, un răspuns care un pic pare că ar cădea din cer. Dar unde sunt eu în toate astea?”

„Credința este o metodă de cunoaștere care implică folosirea rațiunii mele. Ai spus că «credința îi permite lui Cristos să devină adevăratul subiect al vieții noastre». Cumva parcă este parțial eliminată umanitatea mea. Cum poate fi umanitatea mea cale și nu obstacol pentru creșterea credinței mele?”

Lepori. Când folosim noi rațiunea ca rațiune și nu ca nebunie? Atunci când ea îmbrățișează și recunoaște realitatea în întregimea ei, atunci când rămâne deschisă la toată realitatea. Rațiunea care se închide într-o idee, care se închide într-un concept restrâns, rațiunea care renunță să fie privire deschisă spre realitatea întregă și renunță s-o cuprindă, nu îmbrățișează infinitul (și infinitul face parte din realitate!). Revelația, în fond, ne dezvăluie și ne propune să verificăm că realitatea în totalitatea ei o face Dumnezeu, Dumnezeu o creează din iubirea care este El. Deci rațiunea mea, eul meu, există dacă e deschis la asta, davă verifică acest lucru. Și Revelația permite și evidențiază în profunzime tocmai eul omului în măsura în care e capabil să se deschidă față de toată realitatea. A înțelege că umanitatea mea e făcută pentru a verifica acest lucru, pentru a verifica faptul că e creată pentru a primi o iubire infinită, face ca toată umanitatea mea să fie un câmp pe care credința îl face să rodească tocmai deschizând-o în fața întregii realități, dilatănd umanitatea mea. Unde sunt eu? Eu sunt acolo unde mă deschid la toată realitatea, nu sunt acolo unde mă ascund (ca Adam și Eva printre tufișuri) la venirea spre mine a unui Dumnezeu care-mi propune compania sa, prietenia sa, care-mi propune să trăiesc toată realitatea la izvorul prieteniei sale pentru tot, a acestui Dumnezeu care vine să se plimbe în grădina pe care a creat-o, pe care a făcut-o frumoasă, pe care i-a dat-o omului ca să-i arate că totul este un dar. Și, cu toate astea, omul se ascunde în fața acestor lucruri, se închide în fața lor! Iată, dacă eul meu se închide în fața acestor lucruri, se închide în el însuși, adică se mortifică pe sine și nu mai știe unde este. Când Dumnezeu întrebă: „Adam, unde ești?”,¹²² în fond, Adam nu știe să-i spună unde e, pentru că nu mai știe unde este eul său, pentru că locul, poziția adevărată a eului nostru ești Tu. Înseamnă a-i spune: „Tu” lui Dumnezeu, Tu-ului care-l creează. Doar dacă suntem găsiți, știm unde ne aflăm.

Dacă ne lăsăm găsiți de acest raport care ne iubește, care vine la noi, care ni se propune și care ne spune „tu” ca să răspundem „Tu”, iată, atunci, știm unde suntem. Noi știm unde suntem doar dacă în fața noastră se află tu-ul lui Dumnezeu infinit care ne dă totul. Asta e ceea ce-l face pe Cristos să devină subiectul vieții noastre, care ne face să trăim ca un subiect nou, drept pentru care nu mai sunt eu cel care trăiește, ci Cristos trăiește în mine. Dar ce anume trăiește în mine Cristos? Plinătatea eului

¹²² Gen 3,9.

meu, plinătatea creării mele pentru a fi fiu al lui Dumnezeu, a fi creat în Cristos. Noi suntem creați în Cristos și Cristos trăiește în noi, aceasta este tocmai o experiență de plinătate a eului pe care doar Cristos o poate face posibilă. Și doar primind, dându-ne seama – cum spune sfântul Paul, cu uimire – că „nu mai trăiesc eu, ci Cristos trăiește în mine”,¹²³ doar trăind această uimire cineva își dă seama de cine este cu adevărat. Cred că cine îl cunoștea pe sfântul Paul – asta se vede și din scrisori – recunoștea că era o personalitate absolut caracterizată mai mult decât mulți alții, avea o personalitate foarte puternică, și, cu toate astea, chiar și un om ca el a trebuit să-și dea seama că plinătatea eului său, tocmai acea personalitate a sa era făcută pentru a avea un subiect care nu era eul care credea că este.

Prosperi. Legat de faptul de a fi în fața unui Tu și a uimirii de a fi fii, îmi aduc aminte că printre Afișele din anii trecuți era acela cu imaginea lui Marcellino, cu ochii larg deschiși în fața unei prezențe, care nu era ceva care se suprapunea peste eul său, ci era sursa uimirii.¹²⁴ Uneori noi suntem tentați – ca toată lumea – să ne concepem, în fond, autonomi; e ca și cum Dumnezeu nu ar fi cu adevărat tată, ci cineva care-ți dă imboldul inițial, și după trebuie să mergi înainte pe picioarele tale. În schimb, Dumnezeu face totul; da, Dumnezeu face totul, și asta e frumos. De asta Giussani insista mereu că postura noastră originară e aceea de copil. De asta am făcut acel Afiș. Copilul e cu totul dependent, și în această dependență a sa nu se află doar condiția sa existențială, ci și gustul, pacea și uimirea continuă pentru o noutate, în fața unui Altul care face totul pentru noi și pentru viața noastră.

Lepori. Privirea lui Marcellino e aceeași privire care mă surprindea la Giussani, acel mod de a mă privi pe mine, uimit de mine, care mă revela pe mine mie însumi, care mă uimea și, deci, mă deschidea, mă făcea să nu trăiesc aplecat asupra mea. Așa cum ne-am mai zis, a trăi aplecați asupra propriei persoane e tocmai negarea eului, e sufocarea eului ca relație, ca creație după imaginea Trinității. De asta spuneam că credința creștină nu este separată de comuniune.

¹²³ Cfr. Gal 2,20.

¹²⁴ Se face referire la protagonistul filmului *Marcellino pane e vino* [*Marcelus, pâine și vin*, n. tr.] (regizor L. Vajda, Falco Film-Chamartin, Spania 1955), a cărui imagine e reprodusă pe Afișul de Paști din 1992.

Prosperi. Putem citi următoarea întrebare, care se referă tocmai la acest punct: „Credința creștină e imposibil de separat de comuniune». Care este legătura dintre credință și comuniune?».

Am ales această întrebare tocmai pentru că ne introduce în firul roșu al parcursului din aceste zile despre credință. Cea de-a doua lecție, în întregimea ei, are în centru acest subiect.

Lepori. Credința creștină nu poate fi separată de comuniune pentru simplul motiv că credința înseamnă a crede în Trinitate. Realitatea, toată, în care crede credința este Trinitatea care ne creează, care a dorit să ne creeze, care a creat întreg universul și care conferă consistență tuturor lucrurilor și le dă ființă, origine și sfârșit. Dumnezeu este comuniune eternă de Persoane și a creat omul tocmai pentru ca să participe la această natură a Sa, la natura divină care este iubire, care este această comuniune dintre cele trei Persoane, și, deci, ca să intre în acest raport. În fond, toată vestea lui Cristos și a întregii Revelații constă în a ne face să intrăm în raportul trinitar ca fii ai Tatălui în Spiritul Sfânt, adică ne este dat un loc care este locul lui Cristos, un loc filial în cadrul Trinității. Și toată credința este a cunoaște și a experimenta tocmai asta, cum spune Isus în capitolul 15 după sfântul Ioan: „Cum Tatăl m-a iubit pe mine, așa vă iubesc și eu pe voi. Rămâneți în iubirea mea. Dacă vă iubiți unii pe alții, rămâneți în iubirea mea”. Există tot: „Eu v-am iubit cum Tatăl m-a iubit pe mine”.¹²⁵ Ce poate fi mai măreț, mai infinit decât a fi iubiți de Cristos așa cum îl iubește Tatăl? Nu există nimic, nu există ființă, nu există realitate în afara acesteia: „Eu v-am iubit cum Tatăl m-a iubit pe mine”. Și: „Rămâneți în iubirea mea”. Isus leagă acest a rămâne în iubirea Sa, acest a fi iubiți de El precum Tatăl îl iubește, de a ne iubi între noi. De aceea unitatea e legată de totalitatea experienței creștine. A trăi comuniunea între noi înseamnă să ne deschidem – care ni se cere, care ni se dă – în fața acestei experiențe infinite care este recunoscută doar de credință, pe care credința o recunoaște și pe care credința o primește cu bucurie. Credința înseamnă a crede în această iubire, în propunerea acestei iubiri. De aceea nu se poate distinge viața de comuniune de viața de credință, nici viața de credință de viața de comuniune, pentru că nu există credință în afara comuniunii și nu există comuniune în afara credinței. E un mister atât de mare încât nu se poate răspunde, în fond.

¹²⁵ Cfr. In 15,9-17.

Prosperi. Asta ne introduce în întrebările următoare.

„Ce înseamnă să fim uniți și în același timp să ne păstrăm propria unicitate și diversitate?”

„Ai insistat mult pe unitate. În audiența din 15 octombrie, Papa ne-a spus că «unitatea nu înseamnă uniformitate». De fapt, primii cistercieni [vezi *Cei trei frați rebeli*] și apoi sfântul Bernard au fondat un nou ordin și don Giussani și-a dat seama că este inițiatorul unui lucru nou în Biserică. Care este contribuția umaniții mele?”

Lepori. Și în acest caz, unitatea pe care Cristos i-o cere Tatălui pentru noi este o imitare a felului în care sunt uniți Tatăl și Fiul în Spiritul Sfânt. Puțin cât le cunosc, mi se pare că cele trei Persoane ale Trinității sunt foarte diferite una de alta. Nu cred că poate exista o diversitate mai evidentă. Înțelegeți că comuniunea este tocmai unitatea unei diversități, fiindcă persoana este „diversitate”? Este originalitatea, nu? Dar există o iubire în Ființă, există o iubire care este Ființa, care unește ceea ce e cel mai puțin uniform cu puțință, nu știu cum să zic ... Și asta se reflectă în comuniunea eclezială. Văd asta în viețile mănăstirilor: cu cât călugării și călugărițele îmbătrânesc, cu atât personalitatea lor devine tot mai originală; dar nu e vorba că devin originali fiindcă se desprind de comuniune și fac ceea ce vor ei, dimpotrivă, adesea sunt cei mai uniți, cei mai ascultători, cei mai „înăuntru”, cei care sunt mai prezenți în viața comunității. Și, cu toate astea, personalitatea lor devine tot mai originală, cu adevărat, și te uimește originalitatea persoanei ca un dar care este tocmai carisma sa, darul de a fi ceea ce Domnul îi dă să fie, eul care-i este dat să fie. Iată, uniformitatea pe care o condamnă Papa este o unitate care maimuțarește comuniunea trinitară, comuniunea Bisericii, în loc s-o trăiască. De fapt, comuniunea nu-i elimină Spiritului – cum să zic – bogăția sa de dar făcut fiecăruia cu carisma care e necesară comuniunii și care face bogată comuniunea dintre noi. Asta e valabil în interiorul comunității, al unei familii, al unei fraternități, al unui Ordin și al întregii Biserici. Lucrul la care trebuie să fim atenți este să nu concepem identitatea fiecăruia ca fiind ceva ce divizează. În mod normal asta se întâmplă atunci când un dar e desprins de comuniune, adică atunci când e trăit ca fiind ceva care nu construiește comuniunea, care nu e alimentat de comuniune și care nu alimentează comuniunea. Iată, aceasta este singura, adevărata problemă. În schimb, atunci când se primește cu deschidere originalitatea fiecăruia

ca un dar al Spiritului, se înțelege că fiecare dar este viață a unicului corp al lui Cristos. Asta aduce pace în trăirea propriului dar sau a darurilor pe care nu le am, dacă cineva e conștient că trăiește într-un corp. Mie, de exemplu, mi se spune: „Ei, voi, călugării nu mergeți, nu faceți misiune!”; sigur, dar Biserica o face! Eu sunt un membru al unui corp și știu că sunt legat de cei care merg în misiune, la fel cum cei care merg în misiune știu că sunt legați de cei care se roagă, de cei care-și oferă viața într-un alt fel. Iată, asta ne face chiar să atingem și să experimentăm toată bogăția comuniunii care nu ucide identitatea fiecăruia și care nu este o uniformitate care mortifică darul, radierea darului lui Cristos în lume.

Prosperi. Sunt câteva întrebări care ating subiectul originalității care dăunează comuniunii sau unității. Dintre ele am ales acestea:

„Într-un fragment din lecția de dimineață ai făcut aluzie la una dintre mănăstirile tale, vorbind despre problemele care implică libertatea „mai mult sau mai puțin sinceră a persoanelor” care-ți sunt încredințate. Ai vorbit chiar și despre reacțiile de furie, dificultate, tristețe care te cuprind și pe tine în fața acestor situații. Uneori și eu trăiesc o experiență asemănătoare. În fața celor care se afirmă pe sine (propria opinie, propria putere, sau chiar pur și simplu propria nevoie de atenție) [asta e valabil și în cadrul unei familii], în mod ostil față de munca pe care alții o depun pentru a construi sau pentru a alimenta unitatea, vorbind în mod duplicitar, manipulând realitatea faptelor și a persoanelor (și adesea cei care trag ponoasele sunt cei mai slabi), nu pot să spun că găsesc în mine tot timpul o capacitate de a mă încredința în mâna lui Dumnezeu care să-mi aducă pace. Conștiința că unitatea comunității nu depinde de mine, ci este un dar, uneori se opacizează în mine, dacă nu ca judecată ultimă, cel puțin ca sentiment care mă deranjează. Cu toate astea, există un adevăr în observația că mie îmi este încredințată și sarcina de a apăra unitatea și pe cei slabi. Cum trăiești tu acest raport cu răul diviziunii, al unei libertăți care nu recunoaște și «vâslește împotriva?»”.

Lepori. Gândindu-mă mai ales la experiența mea, cred că tocmai acolo e important să ținem ochii ficși la Isus și nu la persoană sau la persoanele care, în comunitate (sau în Ordin, în mișcare etc) întrupează o poziție care divizează, un pic ca Iuda; nu spun că toți sunt niște Iuda, ci că într-un anumit sens devin niște separatori, creează diviziune.

Prosperi. Avem un pic cu toții tendința de a fi Iuda.

Lepori. Tentația o avem în noi, toți. De aceea, primul lucru de care să fim conștienți este că și eu aș putea fi persoana aceea și că, uneori, fără să ne dăm seama, sunt așa în ochii celorlalți. Iuda pentru Isus a fost o durere, a fost o rană, dar nu a fost o „fixație”, astfel încât nimeni nu își dăduse seama că Iuda era o problemă până la final, și discipolii au trăit împreună cu el trei ani. Într-un oarecare sens, se pare că Isus l-ar fi acoperit mereu cumva – cum să zic – tocmai din iubire pentru el, datorită irevocabilității darului pe care i-l dăduse chemându-l, dându-i libertatea, alegându-l. E ca și cum Cristos nu i-ar fi putut spune: „Nu, pleacă!”, de fapt a plecat el singur, el l-a refuzat, însă darul a rămas. Asta ne face să pornim mereu – în felul nostru de a trata persoanele și situațiile care ne tulbură – cu un fond misterios, drept pentru care persoana nu e niciodată definită doar de comportamentul ei, de ceea ce face, de ceea ce poate plănuși. Oricum, este un lucru care m-a eliberat foarte mult într-o perioadă în care sufeream o anumită ostilitate mai evidentă: faptul de a-mi fi dat seama că Dumnezeu nu ne cere să înfruntăm dușmanii direct, adică să mergem ca Petru împotriva dușmanilor cu spada noastră, fiindcă inamicul este mai puternic decât noi, mai ales inamicul cu I mare, cel care se ascunde adesea în spatele fragilității persoanelor. Iuda era un fragil, în ambiția sa era un fragil pe care demonul a reușit să-l facă un instrument al său de diviziune. Mie îmi face foarte bine să citesc psalmii, în care există mereu imaginea lui Dumnezeu care învinge dușmanul, pentru că îmi dau seama că inamicul este mai puternic decât mine, dar Dumnezeu este mai puternic decât inamicul. Asta ce înseamnă? Înseamnă că experiențele de ostilitate, de inamiciție, de minciună etc nu trebuie să le iau în piept, ci trebuie să le abordez în raportul cu Cristos, adică trebuie să trec prin El, încredințându-mă mai ales propria mea persoană. Înseamnă să fixez ochii la El mai mult decât pe problema care e celălalt pentru mine. Și acesta e un exercițiu de asceză, fiindcă e adevărat că atunci când cineva te chinuie devine o fixație, adică nu reușim să nu ne mai gândim, nu mai dormim noaptea pentru că ne chinuie psihic. În fond, și asta – poate pentru asta Isus l-a lăsat liber pe Iuda să facă ce avea de făcut până la final – ne împinge spre o convertire, astfel încât, într-adevăr, și în asta și mai ales în asta, să nu pretindem să ne salvăm de unii singuri sau să salvăm comunitatea sau Biserica noi înșine. Adesea, în viețile sfinților sau ale Papilor, se spune:

„Dar cum de l-a suportat pe cutare lângă el? De ce nu l-a trimis să plece? De ce nu l-a suprimat? De ce l-a lăsat în pace?”. Cred că tocmai asta face parte din sfințenia lor; ei au înțeles că trebuiau să-i lase lui Dumnezeu timpul și modul de a rezolva aceste suferințe, aceste încercări. Fiindcă Dumnezeu, în fond, vrea să salveze și inamicul; nu vrea să-l distrugă, ci vrea să-l salveze și deci ne face răbdători, astfel încât cu răbdarea noastră să-i permitem să câștige El, și să câștige până la capăt, nu doar câștigând problema, diviziunea, minciuna care ne chinuie, ci să câștige și diviziunea profundă în trupul Său, diviziune al cărei vârf ca de aisberg sunt tocmai anumite persoane, anumite fenomene, pentru că adevărata problemă e mereu faptul că există un inamic mult mai puternic în spate și doar Cristos îl învinge murind pe cruce.

Prosperi. Îmi vine în minte că Isus îi spune Tatălui: „Erau ai tăi și mi i-ai dat mie [...] ca să fie un singur lucru, la fel ca noi”.¹²⁶ Atunci când noi uităm de asta, devenim cumva stăpânii companiei și ai drumului pe care ne aflăm cu toții.

Lepori. Ca întotdeauna, trebuie să ne lăsăm surprinși de cum rezolvă Dumnezeu, mai bine decât noi, aceste probleme. Atunci când mi-am zis: „Inamicul e mai puternic decât mine, dar Dumnezeu e mai puternic decât inamicul și deci mă încredințez lui Dumnezeu”, mi-a fost dată pacea în situația respectivă. M-a surprins că Dumnezeu a găsit soluția în primul rând în mine, a creat-o în mine, mi-a dat mie harul de a fi în pace în fața unui inamic. Era pacea lui Isus în fața lui Iuda, pacea pe care mereu a avut-o în fața tuturor dușmanilor săi.

Prosperi. „În lecția de după-amiază spuneai că a avea credință nu înseamnă să nu facem nimic și să-l lăsăm pe Dumnezeu să facă totul, ci să luăm locul corect între realitate și Dumnezeu [frază aceasta i-a mișcat pe mulți și multe întrebări erau tocmai pe acest subiect], să devenim mijlocitori între Mântuitor și realitate. Ce anume înseamnă să găsim locul potrivit? Poți aprofunda felul în care, la nivel existențial, pot învăța această poziție corectă în situațiile de zi cu zi?”

¹²⁶ In 17,6-11.

Lepori. Credința, înainte de toate, recunoaște, întreabă și transmite, anunță raportul lui Dumnezeu cu crealitatea, cu realitatea noastră, raportul care creează, care iubește, care mântuiește, care salvează, adică un raport care este îndurare. Astăzi este Duminica Divinei Milostiviri,¹²⁷ care exprimă tocmai misterul raportului lui Dumnezeu cu realitatea noastră. Credința recunoaște că privirea lui Dumnezeu este îndurare. Atunci când apostolii au văzut ochii lui Isus ridicându-se spre mulțimea care venea, au recunoscut că Isus avea un raport cu mulțimea (acea mulțime care pe ei îi seca!), un raport care era de compasiune, de îndurare; raportul său era o iubire care-i îmbrățișa, care-i primea, care-și dădea viața pentru ei. Iată, credința înseamnă a recunoaște raportul lui Dumnezeu cu realitatea, privirea lui Dumnezeu asupra realității, inclusiv asupra dușmanului meu. Și asta înseamnă pentru mine să mă pot uita la el cu credință și nu doar să pornesc de la psihologia mea, descoperind că există un raport cu realitatea care nu e al meu direct cu ea, ci este tocmai un *a trece prin* Dumnezeu pentru a-o privi. Locul nostru este acela de a recunoaște acest lucru în trăirea realității noastre, a realității care ne e dat s-o trăim în fiecare zi, realitatea pe care o trăiesc în familia mea, în munca mea, în boala mea, în păcatul meu, realitatea care pentru centurion era sluga sa bolnavă: în fond, în clipa aceea, pentru el realitatea era concentrată – ca urgență, ca durere, ca sentiment, ca iubire și inclusiv ca prietenie – în acea slugă bolnavă. Și el ce face? Intermediază, este mijlocitor între această realitate și Isus, văzând cum o îmbrățișează Isus, cum o privește Isus, cum o salvează Isus și cum o vindecă. Aceasta este marea îndatorire. Și asta îi permite evenimentului lui Cristos să se întâmple, fiindcă Isus nu privește realitatea din afară, ci o îmbrățișează, adică devine eveniment în realitatea umană. Că devine eveniment înseamnă că realitatea umană, pe care păcatul i-a sustras-o lui Dumnezeu, e oarecum repusă în mâna lui Dumnezeu ca să facă din ea ceea ce numai Dumnezeu poate face. Punându-l pe slujitorul său bolnav în mâinile lui Cristos, centurionul l-a reprimat vindecat, adică l-a primit înapoi, l-a primit mântuit și s-a regăsit și el ca instrument al acestui eveniment. Și a înțeles că era suficientă credința sa, într-un anumit sens, ca și cum ar fi zis: „E de-ajuns credința mea ca să te duc la sluga mea. Spune numai un cuvânt și sclavul meu se va vindeca”,

¹²⁷ „Duminica Divinei Milostiviri”, instituită de sfântul Ioan Paul al II-lea în 2000, coincide cu duminica succesivă celei de Paști.

adică: „Prezența Ta e atât de măreață, încât e suficient un cuvânt și ajunge la toate lucrurile”. Chiar și numai un singur cuvânt, primit cu credință, duce cu sine tot evenimentul lui Cristos în realitatea care ne este încredințată. Cred că, pentru a aprofunda la nivel existențial modul în care putem învăța această poziție corectă în situațiile concrete de viață cotidiană, noi trebuie chiar să ne uităm la norul de martori care ne înconjoară. Vorbeam despre Jone, dar Jone vorbise într-o mărturie splendidă de felul în care don Gius sau Ioan Paul al II-lea și-au privit boala, ne-a transmis privirea ei asupra norului de martori și al acestor sfinți. Și apoi e o continuă comunicare reciprocă a mărturiei felului în care persoanele, mai ales cele aflate în situație de boală, în fața morții etc, lasă ca această realitate să fie luată de mâna lui Cristos. Și această mărturie a lor e cale pentru noi, mai ales are un farmec pentru că nu există nimic mai fascinant decât o viață, o situație – chiar și o situație plină de rău, de pericol, de boală, de moarte – care se lasă luată de mâinile lui Cristos; nu există nimic mai fascinant ca propunere de plinătate a vieții pentru mine, fiindcă știu că și viața mea e făcută pentru asta. Și calea e tocmai aceea de a ne urma unii pe alții, de a primi mărturia, mărturia pe care ne-o dăm, pe care ne-o dăm unii altora și care devine chiar o propunere verificată și pe care o putem cu toții verifica.

Prosperi. Totuși, o prietenă de-a noastră întreabă: „Mi se pare că tot norul de martori pe care l-am întâlnit nu mi-e suficient ca să ajung la certitudinea iubirii lui Cristos, la credința adevărată în Dumnezeu Tatăl. Există mereu spațiu pentru dubiu. Cum pot fi certă că în persoanele pe care le întâlnesc Cristos acționează și vrea să mi se comunice mie?”. Și altcineva întreabă: „Acest dubiu mi se pare o trădare prea mare și continuă. Ai putea să mă ajuți să înțeleg mai bine dinamica dubiului? E ceva de care e imposibil de scăpat?”.

Lepori. Mărturia, fiind mărturie a unui eveniment, e mereu mai măreață decât martorii în sine; nu e nevoie ca martorii să fie mai măreți decât ceea ce mărturisesc (niciun apostol nu a fost mai măreț decât Cristos înviat). Măreția martorului constă toată în mărturisirea măreției lui Cristos. Și din acest motiv martorii sunt vrednici de credință, nu atât pentru că se vestesc pe sine, ci tocmai pentru că manifestă măreția evenimentului lui Cristos în viața lor. În fond, cu cât un martor e mai amărât, sărman,

și poate chiar mai păcătos, cu atât mai mult această mărturie este despre Cristos; așa cum i s-a întâmplat samaritencei la fântână, care se întoarce la ea în sat și devine martor al lui Cristos; ea, persoana cea mai nverosimilă, nu a pretins să fie mai măreață decât Cristos, ba dimpotrivă, nu a pretins chiar nimic, doar a spus: „Poate că El e Mesia?”, și, între timp l-a mărturisit și i-a condus pe toți la El. Care dintre noi a reușit vreodată să ducă tot orașul, tot satul să se întâlnească cu Cristos? Această femeie a reușit. Și asta face parte din carismă, face parte din darul Spiritului: faptul că sărăcia mea transmite și mărturisește infinita măreție a evenimentului lui Cristos. Sigur că e nevoie de o umilință, dar umilința care ni se cere, în fața mizeriei martorului care ne conduce la Cristos, este umilința care mi se cere mie pentru a nu crede că evenimentul, că Cristos, ar veni la mine dintr-un motiv mai măreț decât gratuitatea lui, decât îndurarea lui. Mie îmi face bine ca Cristos să îmi fie mărturisit de niște sărmani păcătoși, îmi face bine să știu că și eu pot deveni martor. Eu nu trebuie să mă tem, fiindcă tocmai asta îmi mărturisește că evenimentul este mai mare, că evenimentul este Cristos și nu persoana respectivă. Important este să nu reducem evenimentul la persoana care ni-l mărturisește, care este ceea ce reclamă Paul: „Eu sunt al lui Paul”, „Eu, în schimb, sunt al lui Apolos”, „Eu, în schimb sunt al lui Chifă”;¹²⁸ aceasta este o reducere a evenimentului lui Cristos la persoana care ni-l mărturisește, ceea ce înseamnă a nu-l transmite cu adevărat și a nu lăsa să ne fie transmis. Cred că oricum dubiile pot fi parte din drum; ne fac să mergem, însă trebuie să ne dăm seama că există dubii care ne trădează pe noi înșine, care ne închid, și atunci trebuie să fim atenți ca dubiul să nu devină o închidere. Dubiul care întrebă, care cere e bun, dar dubiul care se închide mă păcălește pentru că, închizându-mă în mine însumi, nu mai primesc evenimentul, nu-l mai primesc pe Cristos și deci mă distrug pe mine însumi.

Prosperi. Ai spus că misiunea se naște din fixarea privirii asupra lui Cristos. Având în vedere că ai făcut o legătură între originea și împlinirea credinței și fixarea privirii la Cristos, pentru mulți nu e clar ce legătură există între credință (care oricum e personală) și misiune.

„Ce raport există între elanul misionar și recunoașterea unității ca dar al lui Cristos, pentru ca lumea să creadă?”

¹²⁸ 1 Cor 1,12.

Lepori. A fixa privirea pe Cristos înseamnă a recunoaște, a ține fixă privirea pe o Prezență, o Prezență dată, gratuită, care îmi e dată mie și lumii întregi. Drept pentru care, elanul misionar ia naștere de la El și cu cât cineva se uită mai fix la Cristos, cu atât mai mult își dă seama că este un dar universal, care îmbrățișează lumea, așa cum ne-am zis de multe ori. Faptul că elanul misionar este legat de recunoașterea unității ca dar al lui Cristos pentru ca lumea să creadă e pentru că – tocmai cum spuneam – unitatea e motivată, are consistență doar în apartenența la El. Nu există unitate fără a-i aparține lui Cristos. Faptele Apostolilor povestesc despre Petru și Ioan interogați de capii Sinedriului: „Văzând sinceritatea lui Petru și a lui Ioan și dându-și seama că erau niște oameni simpli și fără școală, rămăneau uimiți și îi recunoșteau ca fiind cei care au stat cu Isus”.¹²⁹ Văzând niște oameni simpli îi recunoșteau ca fiind tovarăși ai lui Cristos, fiind oameni care-i aparțineau lui Cristos – era unica lor calitate – și asta e ceea ce-i făcea misionari, martori. Vedeau unitatea lor pentru că Cristos era în mijlocul lor, pentru că fiecare era atașat de Cristos. Și dacă fiecare dintre noi este atașat de Cristos, atunci suntem cu toții uniți între noi, nu există alternativă la această dinamică a evenimentului creștin. A înțelege că în unitatea cu persoana de lângă mine se joacă comuniunea cu întreaga lume, cu pacea întregii lumi, înseamnă, în fond, să înțelegem ce măreție infinită a adus Cristos în relațiile noastre: aparținându-i celui de lângă mine, în unitatea cu el, cu mica mea comunitate, cu persoanele din comunitatea mea, se joacă faptul că acolo, înăuntru, se află comuniunea cu lumea întreagă, acolo se află evenimentul care salvează lumea. Asta face ca fraternitatea mea, munca mea de fraternitate, să fie serviciul universal pentru pacea lumii. De aceea și Papa ne-a cerut să-l ajutăm în „profeția pentru pace”.¹³⁰ Și profeția pentru pace începe din felul în care stau cu cel de lângă mine, din felul în care tratez relația cu persoanele din familia mea, din comunitatea mea, din fraternitatea mea, tocmai datorită naturii evenimentului pe care sârmana noastră Fraternitate îl poartă ca pe o comoară imensă, certă, în vase de cretă.¹³¹ Dar vasele de cretă conțin comoara, comoara pentru toți. A fi atenți la asta, între noi, înainte chiar de a dori să fim așa ceva, să fim atenți la această realitate, prin care Cristos a legat apartenența la El de uni-

¹²⁹ Fapte 4,13.

¹³⁰ Cfr. Franisc, „Să ardă în inimile voastre...”, op. cit., p. 19.

¹³¹ Cfr. 2Cor 4,7.

tate, deci de apartenența la persoanele cu care sunt, să fim conștienți de asta înseamnă tocmai să primim evenimentul lui Cristos în toată importanța sa. Unitatea noastră este ceva umil, pare nesemnificativă, și, cu toate acestea, prin aceasta primim evenimentul pentru lumea întreagă, prin ea îl primesc chiar și pentru cea mai îndepărtată persoană. Nu știu cum să zic, scuzați-mi sărăcia de exprimare, un pic cam obosită: cred că tocmai a fixa privirea la Cristos în mijlocul nostru este lucrarea cea mai copleșitoare, mai transformatoare a lumii pe care putem s-o facem, pe care o putem realiza. Și dacă asta ne cere sacrificiu, umilință, renegare de noi înșine, suntem cel puțin conștienți (așa cum vrea Cristos să fim) că nu e un sacrificiu pe care îl facem doar pentru acest mic detaliu al realității care este relația mea cu cutare, ci e un sacrificiu pe care-l facem pentru întreaga lume, e un sacrificiu pe care-l facem pentru omenire, pentru pacea tuturor. Azi e Paștele pentru frații noștri ortodocși. Cu câteva zile înainte de a veni aici am primit un mesaj de la o prietenă care e cu un grup de prieteni ucraineni refugiați în Italia, trăiesc Paștele și au urmărit Exercițiile de la Assisi. Acel mesaj m-a urmărit mult zilele astea, fiindcă îmi transmitea toată greutatea lor de a trăi această situație într-o lume care progresiv uită războiul, și poate că și noi începem să ne obișnuim cu această dramă, cu această rană teribilă care e în trupul lor, drept pentru care ei nu o pot uita. Iată, cred că răspunsul, că ajutorul pe care îl putem da lor și lumii întregi, răspunsul pe care-l putem da războaielor, dezastrelor din Sudan etc, începe tocmai în comuniunea dintre noi, de la sacrificiul comuniunii, pentru că e un sacrificiu pe care-l facem pentru Cristos. A insista asupra unității nu înseamnă a insista asupra unui lucru de făcut, ci înseamnă a insista asupra prezenței lui Cristos care ne e dată pentru lume. Drept pentru care este o responsabilitate imensă, care se joacă în detaliul cel mai mic al privirii mele față de persoana pe care o am lângă mine, față de viața mea, față de comunitatea mea. Iată, să oferim asta, pentru că dacă nu oferim această iubire pentru unitatea dintre noi, nu-l oferim pe Cristos lumii. Și dacă nu-l oferim pe Cristos lumii, credința noastră e inutilă, adică nu există, e o credință goală. Dar Cristos a înviat și ne-a relansat în asta și trebuie să fim recunoscători că în infinita sa îndurare ne relansează mereu, ne face mereu să fim instrumente ale acestui lucru. Drept pentru care să-i aducem mulțumiri!

Prosperi. Mulțumim! Un mulțumesc, cred, meritat. Au fost niște zile foarte intense, vom avea un an întreg pentru a relua tot ceea ce ne-ai spus.

SFÂNȚA LITURGHIE

Liturgia Sfintei Liturghii: Fapte 2,42-47, Ps 117; 1Pt 1,3-9; In 20,19-31

OMILIA EXCELENȚEI SALE MONSENIOR FILIPPO SANTORO
ARHIEPISCOP DE TARANTO ȘI DELEGAT SPECIAL PENTRU *MEMORES DOMINI*

Dragi frați și surori,

Experiența credinței proclamate în aceste Exerciții spirituale atinge maxima expresie liturgică în celebrarea din această duminică, intitulată nu a doua duminică *după* Paști, ci a doua duminică *de* Paști; o duminică ce durează tot timpul pascal. Azi e aceeași zi de Paști care dă buzna în viața noastră. O singură și măreață zi, ziua lui Cristos înviat care nu se termină.

Domnul ne-a vizitat în aceste zile de Exerciții și acum El se află în mijlocul nostru așa cum a fost cu discipolii în cenaclu. Spune Evanghelia după Ioan: „Seara din prima zi a săptămânii, în timp ce ușile erau ferecate, a venit Isus, a stat în milocul lor și a spus: «Pace vouă». Spunând acestea le-a arătat lor mâinile și coasta”. Imaginați-vă, să ne imaginăm Apostolii: ce uimire, ce mirare să-l regăsească viu! Evanghelia lui Ioan spune pur și simplu că „discipolii s-au bucurat să-l vadă pe Domnul”. Și odată cu ei și noi ne bucurăm, pentru că în aceste zile și în viața noastră L-am văzut.

Prezența Celui Înviat era un lucru de neconceput pentru Apostoli, atât de mult încât de fiecare dată când Isus le vorbise despre asta nici măcar nu luaseră în considerare această posibilitate și nu-l crezuseră. Acum îl văd cu semnele fizice ale rănilor de la mâini și de la coastă. E chiar El, înviat și viu! A-L vedea pe el dă naștere credinței și bucuriei. Nu era o credință preexistentă pe care o scotea la iveală. Înainte erau neîncredzători și speriați, increduli. Credința este o consecință a vederii Lui. Îl văd așa cum ni s-a întâmplat nouă, atunci când a fost prezent într-o întâlnire mai adevărată și mai frumoasă decât toate celelalte. În Galileea primei noastre întâlniri noi am văzut semnele patimilor, rănilor glorioase, semnul inconfundabil al prezenței Sale într-un chip, într-un raport care nu s-ar putea explica fără El. Și L-am urmat, fiecare pe drumul său; mie, la un moment dat, mi s-a cerut să merg în misiune în Brazilia, și aceea a fost experiența cea mai tulburătoare a vieții, dar a fost posibilă pentru că a existat El; și vocea lui don Giussani care mă invita să plec era vocea Domnului care se făcea prezent.

Apoi Isus le-a spus din nou discipolilor: „Pace vouă!”. Și a adăugat: „Așa cum Tatăl m-a trimis pe mine, așa vă trimit și eu pe voi”. El ne

dă Spiritul și ne iartă păcatele, tocmai cum s-a întâmplat zilele astea. Domnul se arată, ne alege, învinge teama și ne trimite, așa cum El a fost trimis. El este trimisul și ne trimite la rândul său. Fiind inseparabil de Tatăl prin natura sa, în care își simte toată consistența Sa. Ne face să pregustăm faptul că și noi avem un chip împlinit doar prin raportarea la Domnul nostru care ne constituie chiar de la origini. Cum pentru Isus Tatăl este totul, sursa vieții, tot așa și pentru noi întâlnirea cu El e totul, într-un raport istoric. În întâlnirea cu Cel Înviat azi se află noua creație și consistența noastră, în ziua de azi. Și asta nu pentru că suntem noi grozavi și pentru că am merita iubirea Sa, ci pentru că El a ajuns la noi și astfel ne umple de uimire, și deci de adorație. Ni se întâmplă nouă ceea ce li s-a întâmplat Apostolilor, care n-au putut șterge acea întâlnire din viața lor. Și la fel nici noi nu putem șterge Galileea noastră din zorii fiecărei zile care începe.

Dar Toma, în ziua aceea, nu era cu ei când Isus a venit la cenaclu și nu i-a crezut pe Apostoli care-i vorbeau despre Isus înviat din morți. El spunea: „Dacă nu-i văd mâinile și semnul cuielor și nu pun degetul meu în rana cuielor și mâna mea în coasta sa, nu cred”. Și Isus, după opt zile de la Paști – exact ca azi – vine, stă în mijlocul Apostolilor și îi spune lui Toma: „Pune aici degetul tău și uită-te la mâinile mele; întinde-ți mâna și pune-o în coasta mea; și nu fi necredincios, ci credincios!”. Exact așa cum vedem în pictura lui Caravaggio. Isus îl face să trăiască o experiență directă și personală a prezenței Sale; și, după ce a atins mâinile și coasta, Toma îi spune lui Isus: „Domnul meu și Dumnezeuul meu!”.

Cel care avusese dubii în fața credinței Apostolilor se predă în fața experienței atingerii Domnului. Cel care rămăsese necredincios și departe de afirmațiile Apostolilor are privilegiul de a atinge coasta lui Isus aproape de inima sa, face experiența Domnului, Îl recunoaște și Îl proclamă. Nu pentru că ar fi fost grozav, ci pentru că a fost iubit și nici măcar o clipă nu i s-a reproșat nimic.

Sfântul Ioan Paul al II-lea a vrut ca duminica aceasta să devină „Duminica Divinei Milostiviri”, îndurarea lui Isus față de Toma. Domnul se arată, ne iubește și ne iartă. Credința se naște și azi din fapte concrete, din arătarea Domnului într-o întâlnire vie, cu persoane la fel ca noi, semn concret al Celui care este Cel Viu. Isus îi spune lui Toma: „Tu ai crezut pentru că ai văzut”, și aici un mare exeget, Ignace de la Potterie, traduce astfel urmarea afirmației lui Isus: „Fericii cei care fără să fi văzut [sau

fără să mă fi văzut pe mine, direct] au crezut”.¹³² Și aluzia nu e la credințioșii care vin după, care ar trebui să „creadă fără să vadă”, ci la apostoli și la discipoli care au fost primii care au recunoscut că Isus a înviat, chiar și în neînsemnătatea semnelor vizibile care mărturiseau asta. Isus vrea să arate că e rezonabil să credem în mărturia celor care *au văzut* niște semne, niște indicii ale prezenței vii ale Domnului. Nu ni se cere o credință oarbă, pentru că e vorba despre fericirea promisă celor care cu umilință recunosc prezența Sa pornind de la semne chiar și ne semnificative și dau credit cuvântului unor martori credibili, așa cum ni s-a întâmplat nouă.

În relatarea discipolilor de la Emaus, a sfântului Luca, episod care se întâmplă în aceeași zi (seara primei zile), Isus, după ce a mers alături de cei doi, intră în casa lor, se așază cu ei (se așază cu ei!), frânge pâinea și ochii lor se deschid și inima le arde, așa cum i s-a întâmplat lui Toma. Așa li se întâmplă apoi discipolilor Apostolilor și ni se întâmplă și nouă. Isus se așază cu noi și inima arde pentru prezența Sa. Și încă în ziua de azi, Domnul se așază cu noi în Euharistie, se așază cu noi în viața de zi cu zi, în unitatea noastră. De aceea Isus s-a rugat Tatălui: „Eu în ei și tu în mine, Tată, ca să fie perfecți în unitate și pentru ca lumea să cunoască că tu m-ai trimis și că i-ai iubit așa cum m-ai iubit pe mine”.¹³³ De când l-am întâlnit, viața noastră nu mai e aceeași, pentru că am fost introduși – prin botez și prin harul carismei – în trupul Său. Semnele mâinilor Sale și ale coastei Sale azi sunt semnele unității noastre; semne ale patimii Domnului și ale gloriei Sale.

Sfântul Paul spune: „De fiecare dată [...] când mâncați această pâine și beți acest potir, voi anunțați moartea Domnului, până la venirea lui”.¹³⁴ Astfel se naște o dorință mai mare a venirii Sale. Din patima Domnului ia naștere învierea, care ca un râu de nestăvilite traversează vremurile și ajunge până la noi în sacramente, în sacramentul Bisericii și în sacramentul carismei noastre, îmbrățișate și recunoscute de Papa. Ajunge și prin harul acestor Exerciții spirituale și a acestei Euharistii. Să ducem între noi semnele inconfundabile ale prezenței Sale și să-l vestim lumii, până la marginile pământului, până la venirea Lui.

„«Da, vin imediat!»». Amin. Vino, Doamne, Isuse!”¹³⁵

¹³² «Branî di difficile interpretazione della Bibbia VII, Gv 20,29», [„Fragmente greu de interpretat ale Bibliei VII, In 20,29” n. tr.], în I. de la Potterie, *Storia e mistero. Egesi cristiana e teologia giovannea* [Istorie și mister. Exegeză creștină și teologie ioanită. n. tr.], SEI-30Giorni, Torino-Roma 1997.

¹³³ In 17,23.

¹³⁴ 1Cor 11,26.

¹³⁵ Apocalips 22,20.

TELEGRAME TRIMISE

Sfinției Sale, papa Francisc

Sfinția Sa,

Aproximativ 32.000 de oameni, dintre care 5.000 în prezență fizică la Rimini, iar ceilalți prin video-conferință din diferite orașe din Italia și din străinătate, am făcut în aceste zile Exercițiile spirituale ale Fraternității Comunione e Liberazione.

Titlul Exercițiilor a fost *Cu ochii ațintiți la Isus, origine și desăvârșire a credinței* și au fost ținute de părintele Mauro-Giuseppe Lepori, Abate general al Ordinului Cistercienilor. A fost pentru noi toți, Sfinția Sa, ocazia de a relua conținuturile și bazele credinței noastre în Cristos, unicul Mântuitor al lumii. Părintele Mauro ne-a însoțit în acest drum ajutându-ne să reînțelegem cum credința, recunoașterea a prezenței lui Cristos viu și prezent în mijlocul nostru, „informează” cu persoana sa toată viața noastră, făcând-o atrăgătoare și demnă de a fi trăită. Și că credința în Cristos are ca formă comuniunea noastră în ascultarea față de Dvs și de Biserică, având preocuparea unității mișcării noastre și a tuturor credincioșilor creștini. Astfel am înțeles și mai mult cuvintele pe care ni le-ați adresat în piața Sfântul Petru anul trecut, în 15 octombrie: „Nu uitați niciodată acea primă Galilee a chemării, acea primă Galilee a întâlnirii. Reveniți mereu acolo, la acea primă Galilee pe care fiecare dintre voi a trăit-o”: doar în acea întâlnire găsim constant cuvintele vieții veșnice care, așa cum repetea adesea don Giussani, „pot explica existența” și ne relansează în sarcina misionară care ne-a fost încredințată.

Recunoscători pentru binecuvântarea pe care ne-ați trimis-o și care ne-a însoțit în aceste Exerciții, continuăm cu toții să ne rugăm pentru Dvs.

Davide Prospero

E.S.R. cardinal Matteo Zuppi

Președinte al Conferinței Episcopale Italiene

Eminență,

În acest sfârșit de săptămână au avut loc Exercițiile spirituale ale Fraternității Comunione e Liberazione. Au participat aproximativ 32.000 de

oameni, dintre care 5.000 în prezență fizică la Rimini, iar ceilalți prin video-conferință din diferite orașe din Italia și din străinătate.

Titlul Exercițiilor a fost *Cu ochii ațintiți la Isus, origine și desăvârșire a credinței* și au fost ținute de părintele Mauro-Giuseppe Lepori, Abate general al Ordinului Cistercienilor.

Părintele Mauro ne-a ajutat să înțelegem din nou cum credința, recunoaștere a prezenței lui Cristos viu și prezent în mijlocul nostru, „informează” cu persoana sa toată viața noastră, făcând-o atrăgătoare și demnă să fie trăită, și are ca formă comuniunea noastră în ascultarea față de Biserică. În această muncă am fost relansați în sarcina noastră misionară care ne-a fost încredințată.

Mulțumindu-vă pentru faptul că ne sunteți aproape și invocând binecuvântarea dvs, vă salut cu mare cordialitate.

Davide Prospero

*E.S.R. monsenior Nicolò Anselmi
Episcop de Rimini*

Excelență,

Mulțumindu-vă din nou pentru apropierea dvs și pentru salutul pe care ați dorit să ni-l adresați personal, vă scriu pentru a vă informa că la Exercițiile spirituale ale Fraternității Comunione e Liberazione – cu titlul *Cu ochii ațintiți la Isus, origine și desăvârșire a credinței* – au participat circa 32.000 de persoane, dintre care aproximativ 5.000 în prezență fizică la Rimini și celelalte prin video-conferință, în grupuri, din diferite orașe ale Italiei și din străinătate.

Lecțiile părintelui Mauro-Giuseppe Lepori, Abate general al Ordinului Cistercienilor, ne-a ajutat să reînțelegem cum credința, recunoaștere a prezenței lui Cristos viu și prezent în mijlocul nostru, „informează” cu persoana sa toată viața noastră, făcând-o atrăgătoare și demnă să fie trăită, și are ca formă comuniunea noastră în ascultarea față de Biserică. În această muncă am fost relansați în datoria misionară care ne-a fost încredințată.

Invocând binecuvântarea dvs pentru drumul Fraternității noastre, vă salut cu mare cordialitate.

Davide Prospero

ARTA ÎN COMPANIA NOASTRĂ

Îngrijit de Sandro Chierici

Maria este cea care a avut prima privilegiul de a-și putea aținti privirea la Isus, iar privirea sa nu a părăsit niciodată viața Fiului ei. Chiar dinainte de Bunavestire, complet încredințată planului lui Dumnezeu, a știut să-l încredințeze pe Isus privirii bunului Simeon și îl încredințează azi privirii noastre.

Nașterea Mariei

- 01 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 02 Icoană, școala din Novgorod, Moscova, Galeria de Stat Tret'jakov
- 03 Carpaccio, Bergamo, Accademia Carrara

Prezentarea Mariei în Templu

- 04 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 05 Carpaccio, Milano, Pinacoteca Brera
- 06 Vrancke van der Stockt, Madrid, Mănăstirea Escorial, detaliu

Nunta Fecioarei

- 07 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 08 Raffaello, Milano, Pinacoteca Brera
- 09 Raffaello, Milano, Pinacoteca Brera, detaliu

Bunavestire

- 10 Tapiserie coptă, Vatican, Biblioteca Apostolica Vaticana
- 11 Paolo Veneziano, Veneția, Accademia
- 12 Beato Angelico, Florența, Mănăstirea San Marco
- 13 Antonello da Messina, *Bunavestire*, Palermo, Galeria Regională din Sicilia
- 14 Leonardo da Vinci, Florența, Uffizi

Vizitarea Elisabetei

- 15 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 16 Avorio, Salerno, Muzeul Diecezan
- 17 Pontormo, Carmignano (Prato), Sfinții Mihail și Francisc

Nașterea

- 18 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 19 Agnolo Gaddi, Prato, Doma, Cappella del Sacro Cingolo
- 20 Guido Reni, Napoli, Certosa San Martino
- 21 Icoană, atelierul lui Rublëv, Moscova, Galeria de Stat Tret'jakov

Adorația Păstorilor

- 22 Matthias Stomer, Torino, Palazzo Madama
- 23 Gherardo delle notti, Florența, Uffizi
- 24 Lorenzo Lotto, Brescia, Pinacoteca Tosio Martinengo

Adorația Magilor

- 25 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 26 Zillis, San Martino, tavan de lemn, detaliu
- 27 Benvenuto di Giovanni, Londra, National Gallery

Prezentarea la Templu

- 28 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 29 Fildeș, Salerno, Muzeul Diecezan
- 30 Beato Angelico, Florența, Mănăstirea San Marco
- 31 Giovanni Bellini, Veneția, Fundația Querini Stampalia

Fuga în Egipt

- 32 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 33 Juan de Borgoña, Cuenca, Muzeul Catedralei
- 34 Caravaggio, Roma, Galeria Doria Pamphilj
- 35 Caravaggio, Roma, Galeria Doria Pamphilj (detaliu)

Isus printre învățați – găsirea lui Isus

- 36 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 37 Mozaic, Montreal, Dom
- 38 Simone Martini, Liverpool, Walker Art Gallery

Viața obișnuită a Sfintei Familii

- 39 Raffaello, *Madonna din Loreto*, Chantilly, Musée Condé
40 Guido Reni, *Fecioara cosând*, Roma, Palazzo del Quirinale
41 Rembrandt, *Sfânta Familie cu îngeri*, Sankt Petersburg, Muzeul Hermitage
42 Modesto Faustini, *Sfânta Familie*, Loreto, Sanctuarul Sfintei Case

Nunta din Cana Galileii

- 43 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
44 Fildes, Salerno, Muzeul Diecezan
45 Frescă, Dečani (Kosovo), detaliu

Maria sub cruce

- 46 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
47 Rogier van der Weyden, *Depunerea de pe cruce*, Madrid, Museo del Prado

Plângerea lui Cristos mort

- 48 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
49 Michelangelo, *Pietà*, Roma, Sfântul Petru
50 Michelangelo, *Pietà*, Roma, Sfântul Petru, detaliu
51 Bellini, Milano, Pinacoteca Brera

Rusaliile

- 52 El Greco, Madrid, Museo del Prado
53 Icoană, Moscova, Trinitatea de Nikitniki

Moartea Fecioarei

- 54 Beato Angelico, Cortona, Muzeul Diecezan
55 Jacopo Torriti, mozaic, Roma, Santa Maria Maggiore
56 Paolo Veneziano, Vicența, Musei civici

Înălțarea la cer

- 57 Bartolomeo della Gatta, Cortona, Muzeul Diecezan
58 Tiziano, Verona, Dom
59 Tiziano, Veneția, Basilica dei Frari

Încoronarea Sfintei Fecioare

- 60 Giotto, Polittico Baroncelli, Florența, Santa Croce, Capela Baroncelli
- 61 Jacopo Torriti, mozaic, Roma, Santa Maria maggiore
- 62 Paolo Veneziano, New York, Frick Collection
- 63 Bergognone, Milano, San Simpliciano
- 64 Maestro di Cesi, Paris, Musée Marmottan

Judecata de apoi

- 65 Michelangelo, Vatican, Capela Sixtină, detaliu
- 66 Michelangelo, Vatican, Capela Sixtină, detaliu

Cuprins

MESAJ TRIMIS DE CĂTRE PAPA FRANCISC 3

Vineri seara, 14 aprilie

SALUT INTRODUCATIV 4

INTRODUCERE – „*Ochii mei au văzut mântuirea ta*” 12

SFÂNTA LITURGHIE – *OMILIA EXCELENȚEI SALE*
MONSENIOR GIUSEPPE BATURI 26

Sâmbătă dimineața, 15 aprilie

PRIMA MEDITAȚIE – *Credința care înformează viața* 28

SFÂNTA LITURGHIE – *OMILIA EMINENȚEI SALE*
CARDINAL KEVIN JOSEPH FARRELL 49

Sâmbătă după-masa, 15 aprilie

A DOUA MEDITAȚIE – *Pentru ca lumea să creadă* 55

Duminică dimineața, 16 aprilie

ÎNTÂLNIREA DE ÎNTREBĂRI 79

SFÂNTA LITURGHIE – *OMILIA EXCELENȚEI SALE*
MONSENIOR FILIPPO SANTORO 95

TELEGRAME TRIMISE 98

ARTA ÎN COMPANIA NOASTRĂ 100

Traducere din limba italiană de Ruxandra Tirean

© 2023 Fraternità di Comunione e Liberazione pentru textele lui L. Giussani, D. Prosperi și M.-G. Lepori

